



Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

**EBEVEYNLEŞME İLE PSİKOLOJİK BELİRTİLER ARASINDAKİ
İLİŞKİDE MÜKEMMELİYETÇİLİK VE KONTROL ODAĞININ
ARACI, BENLİĞİN FARKLILAŞMASI VE TEK EBEVEYNLİ
OLMANIN DÜZENLEYİCİ ETKİSİNİN İNCELENMESİ**

Gülen SAY

Doktora Tezi

Ankara, 2024

EBEVEYNLEŞME İLE PSİKOLOJİK BELİRTİLER ARASINDAKİ İLİŞKİDE
MÜKEMMELİYETÇİLİK VE KONTROL ODAĞININ ARACI, BENLİĞİN
FARKLILAŞMASI VE TEK EBEVEYNLİ OLMANIN DÜZENLEYİCİ ETKİSİNİN
İNCELENMESİ

Gülen SAY

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Gülen SAY tarafından hazırlanan ‘‘Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisinin İncelenmesi’’ başlıklı bu çalışma, 07.06.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Özlem BOZO (Başkan)

Prof. Dr. İhsan DAĞ (Danışman)

Doç. Dr. Sedat IŞIKLI (Üye)

Doç. Dr. Ilgın GÖKLER DANIŞMAN (Üye)

Doç. Dr. Ayşe Bikem KARGI (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

07/06/2024

Gülen SAY

“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metodların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. Şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanın** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. İhsan DAĞ** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Gülen SAY

TEŞEKKÜR

Bu tezi yazarken her aşamasında yanımda olan ve bu zorlu yolu kolaylaştıran herkese teşekkür ederim.

İlk olarak değerli tez danışmanım Prof. Dr. İhsan Dağ hocama bu süreçteki desteği ve katkıları için çok teşekkür ederim. Tez izleme komitemde yer alan ve sürecin başından beri çok değerli katkılarıyla ve önerileriyle bana destek olan ve yol gösteren Doç Dr. Sedat Işıklı ve Doç. Dr. İlgin Gökler Danışman'a çok teşekkür ederim. Tez jürime katılmayı kabul eden Prof Dr. Özlem Bozo ve Doç. Dr. Ayşe Bikem Kargı'ya kıymetli geribildirimleri ve destekleyici yaklaşımları için çok teşekkür ederim.

Hacettepe Üniversitesi'nde çalıştığım süre boyunca deneyimlerini benimle paylaşarak bana iyi bir süpervizör olan ve öğrencisi olarak sevecen tutumuyla desteğini her zaman hissettiğim Prof. Dr. Sait Uluç'a teşekkür ederim. Doktora eğitimim boyunca bilgi birikimleri ve deneyimleriyle akademik kariyerime katkıda bulunan değerli hocalarım Prof Dr. Elif Barışkın ve Prof. Dr. Ferhunde Öktem'e teşekkür ederim. Tez sürecimde desteğini benden esirgemeyen, samimiyetini her zaman hissettiğim Dr. Öğr. Üyesi Zehra Çakır'a teşekkür ederim.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca kendilerinden çok şey öğrendiğim, mezun olsam dahi desteklerini her zaman hissettiğim ve hayatımdaki yerleri her zaman çok kıymetli olacak olan Ankara Üniversitesi Psikoloji Bölümü hocalarına çok teşekkür ederim. Küçük bahçesinde pek çok anımın olduğu DTCF'nin yeri hayatımda her zaman çok özel olacak.

Doktora eğitimine birlikte başladığım, bana her zaman olumlu seçeneklerin de olduğunu gösteren, beni cesaretlendiren, her koşulda sabırla dinleyen, sakinliğiyle sakin kalabilmeyi öğrendiğim, kalbinde hep iyiliklere yer olan yol arkadaşım canım Burcu Yıldırım Altınok'a çok teşekkür ederim. Bu süreci uzun sohbetlerimiz, dertleşmelerimiz bazen de sızlanmalarımızla seninle birlikte geçirmek çok güzeldi.

Hayatımdaki yeri her daim çok ayrı olacak olan ve onu tarif etmeye kelimelerin yetersiz kalacağı canım dostum Beyza Ünal'a çok teşekkür ederim. Hayatta karşıma çıkan her zorlukta yanımda olduğunu bilmek bana hep güç verdi. Arkadaşlığın ve kızkardeşliğin bana çok şey öğretti. Seninle birlikte büyüdüm, kim olmak istediğimi keşfettim. Kaygılarımı, üzüntülerimi, heyecanlarımı seninle istediğim gibi paylaşabilmek benim için hep çok özel olacak. İyi ki seni tanıdım, iyi ki hayatımdasın...

Otuzlu yaşlarımı keyifli hale getiren, beni hep güldürmek için çabalayan, hayatıma neşe katan ve her zaman yanımda olduğunu hissettiren canım arkadaşım Yağmur Ar Karcı'ya çok teşekkür ederim. Her ne kadar seni daha önce tanısaydım diye düşünsem de bundan sonraki süreçte birlikte çok daha güzel zamanlarımız olacağına eminim. Ayrıca tez sürecindeki akademik desteğin için de sana ne kadar teşekkür etsem az.

Tezin planlanmasından bitişine kadar her aşamasında bütün kaygılarıma katlanan, sen yaparsın, eminim güzel olmuştur diyen, hayatımdaki tüm zor anlarımda hep orada olacağını bildiğim canım Gözde Tamcan'a çok teşekkür ederim. İş arkadaşlığımızı güzel bir dostluğa çevirebildiğimiz için çok mutluyum.

Her şeyi konuşabildiğim, fikir danışabildiğim, uzun süren sohbetlerimizde çok eğlendiğim Serel Akdur Çiçek'e çok teşekkür ederim. Aldığım tüm kararlarda beni desteklemen benim için her zaman çok kıymetli olacak. Tez sürecinin bütün aşamalarında akademik desteğini benden asla esirgemeyen, bu tezin ortaya çıkmasında büyük katkıları olan ve bu süreci benim için kolaylaştıran Büşra Aslan Cevheroğlu'na çok teşekkür ederim. Uzakta olsan da her zaman çok yakında hissettirdin.

Doktora eğitimim sürecinde her başım sıkıştığında desteğini esirgemeyen, çalışkanlığıyla örnek aldığım ve güzel sohbetleriyle hayatıma keyif katan Elif Üzümcü Özdemir'e çok teşekkür ederim. Bu tezin ilerlemesinde büyük katkıları olan, beni motive eden ve bana güvendiğini hissettiren Özlem Ergin Ayan'a teşekkür ederim.

Tez sürecimi kolaylaştıran, benimle birlikte sürecin tüm zorluklarını yaşayan ve aynı heyecanı paylaşan Dipnot Danışmanlık'taki çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim. Bu süreçte veri toplama konusunda benden desteklerini esirgemeyen adlarını burada sayamadığım tüm arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Bütün eğitim hayatım boyunca desteklerini hep hissettiğim, her zaman arkamda duran canım aileme teşekkür ederim. Son olarak, attığım tüm adımlarda yanımda duran, düştüğüm her an beni kaldıran, sonsuz sevgisi ve şefkatiyle kucaklayan canım annem Münifer Say'a çok teşekkür ederim. Senin desteğini hissetmek benim için her zaman çok kıymetli olacak. İyi ki benim annemsin...

ÖZET

SAY, Gülen. *Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisinin İncelenmesi*, Doktora Tezi, Ankara, 2024.

Ebeveynleşme, ebeveyn ve çocuk arasındaki araçsal ve duygusal rol değişimi olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynleşme ile bireylerin kişilik özellikleri, psikolojik iyi oluşu ve ilişki kurma biçimleri olumsuz etkilenebilmektedir. Bu bakımdan ebeveynleşmenin çeşitli faktörler açısından incelenmesi önem taşımaktadır. Bu çalışma kapsamında ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide, mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının aracı, tek ebeveynle büyümenin ve benliğin farklılaşmasının düzenleyici etkisini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemi 18-25 yaş arasında yer alan 95'i tek ebeveynli, 337'si iki ebeveynli ailelerde büyüyen toplam 432 bireyden oluşmaktadır. Çalışmada veri toplamak amacıyla Demografik Bilgi Formu, Kısa Semptom Envanteri, Ebeveynleşme Envanteri, Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği ve Benliğin Farklılaşması Envanteri kullanılmıştır. Çalışmadaki korelasyon analizleri, ebeveynleşme deneyimleri ile psikolojik belirtiler arasındaki pozitif yönde, ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasında ise negatif yönde ilişkiler olduğunu göstermektedir. Aracı ve düzenleyici değişken analizleri sonucunda ise, ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının aracı etkisi olduğu bulunurken, benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisi saptanamamıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlarla birlikte ebeveynleşmenin bireylerin daha mükemmeliyetçi tutumlar geliştirmeleri ve olayların sonuçlarını kendileri dışındaki kaynaklarla ilgili olduğunu düşünmeleri aracılığıyla psikolojik belirtileri yordadığı söylenebilir. Benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin bulunmamasının ise kültürel özelliklerle ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler

Ebeveynleşme, psikolojik belirtiler, mükemmeliyetçilik, kontrol odağı, benliğin farklılaşması, tek ebeveynli olma

ABSTRACT

SAY, Gülen. *Investigation of Mediator Effects of Perfectionism and Locus of Control, Moderator Effects of Differentiation of Self and Having a Single Parent on the Relationship Between Parentification and Psychological Symptoms*, Ph. D. Dissertation, Ankara, 2024.

Parentification is defined as an instrumental and emotional role reversal between parent and child. Individuals' personality traits, psychological well-being and relationship patterns can be negatively affected by parentification. In this respect, it is important to examine parentification in terms of various factors. In this study, it was aimed to evaluate the mediator effect of perfectionism and locus of control, and the moderator effect of growing up with a single parent and differentiation of self on the relationship between parentification and psychological symptoms. The sample of the study consisted of 432 individuals between the ages of 18-25, 95 of whom grew up in single-parent families and 337 of whom grew up in two-parent families. Demographic Information Form, Brief Symptom Inventory, Parentification Inventory, Frost Multidimensional Perfectionism Scale, Locus of Control Scale and Differentiation of Self Inventory were used to collect data. The correlation analyses in the study show that there is a positive relationship between parentification and psychological symptoms, and a negative relationship between perceived benefits of parentification and psychological symptoms. As a result of mediation and moderation analyses, it was found that perfectionism and locus of control mediated the relationship between parentification and psychological symptoms, whereas the moderator effects of differentiation of self and having a single parent were not found. With the results obtained in the study, it can be said that parentification predicts psychological symptoms through individuals developing more perfectionist attitudes and thinking that the consequences of events are related to sources other than themselves. The lack of a moderation effect of differentiation of self and having a single parent is thought to be related to cultural characteristics.

Keywords

Parentification, psychological symptoms, perfectionism, locus of control, differentiation of self, having a single parent

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE.....	3
1.1.EBEVEYNLEŞME.....	3
1.1.1. Ebeveynleşmede Etkili Olan Faktörler	5
1.1.2. Ebeveynleşme Türleri	6
1.1.3. Ebeveynleşmeyi Açıklayan Kuramlar	7
1.1.4. Ebeveynleşmenin Olumsuz Sonuçları	9
1.1.5. Ebeveynleşme ve Psikolojik Belirtiler.....	10
1.2. MÜKEMMELİYETÇİLİK	12
1.2.1. Mükemmeliyetçilik ve Psikolojik Belirtiler	15
1.2.2. Mükemmeliyetçilik ve Ebeveynleşme.....	18
1.3. KONTROL ODAĞI	20
1.3.1. Kontrol Odağı ve Psikolojik Belirtiler.....	22
1.3.2. Kontrol Odağı ve Ebeveynleşme	23
1.4. BENLİĞİN FARKLILAŞMASI	25
1.4.1. Benliğin Farklılaşması ve Psikolojik Belirtiler.....	27
1.4.2. Benliğin Farklılaşması ve Ebeveynleşme	28
1.5. TEK EBEVEYNLİ AİLELER.....	30
1.5.1. Tek Ebeveynli Aileler ve Psikolojik Belirtiler	31
1.5.2. Tek Ebeveynli Aileler ve Ebeveynleşme.....	32
1.6.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ve AMACI	34
1.7. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	37
2. BÖLÜM: YÖNTEM	40
2.1. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ.....	40
2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	41

2.2.1. Demografik Bilgi Formu	42
2.2.2. Kısa Semptom Envanteri (KSE).....	42
2.2.3.Ebeveynleşme Envanteri	42
2.2.4. Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği	43
2.2.5. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)	44
2.2.6. Benliliğin Ayrışması Envanteri	45
2.3. İŞLEM	45
3. BÖLÜM: BULGULAR.....	47
3.1. EBEVEYNLEŞME PUANLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI.....	47
3.1.1. Tek Ebeveynle Büyüyen ya da İki Ebeveynle Büyüyen Bireylerin Ebeveynleşme Puanları Açısından Karşılaştırılması	47
3.1.2. Cinsiyete Göre Ebeveynleşme Düzeylerinin Karşılaştırılması.....	48
3.1.3. Çocuk Sırasına Göre Ebeveynleşme Düzeylerinin Karşılaştırılması	49
3.2. KORELASYON ANALİZLERİ	51
3.3. ARACI DEĞİŞKEN ANALİZLERİ	56
3.3.1.Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi	56
3.3.2.Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi	58
3.3.3. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi	59
3.4. DÜZENLEYİCİ DEĞİŞKEN ANALİZLERİ	61
3.4.1. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi, Benliliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi	61
3.4.2. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı, Benliliğin Farklılaşmasının ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi	66
3.4.3. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı, Benliliğin Farklılaşmasının ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi.....	70

4. BÖLÜM: TARTIŞMA.....	75
4.1. EBEVEYNLEŞME PUANLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER KAPSAMINDA TARTIŞILMASI.....	75
4.1.1. Ebeveynleşme Puanlarının Tek Ebeveynle Büyüme veya İki Ebeveynle Büyüme Açısından Karşılaştırılması	75
4.1.2. Ebeveynleşme Puanlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma	78
4.1.3. Ebeveynleşme Puanlarının Doğum Sırası Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma	80
4.2. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI	82
4.2.1. Korelasyon Analizleri Sonuçlarının Tartışılması	82
4.2.2. Aracı ve Düzenleyici Değişken Analizlerinin Sonuçlarının Tartışılması.....	88
4.3. ÇALIŞMANIN KLİNİK DOĞURGULARI.....	93
4.4. SINIRLILIKLAR VE GELECEK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER	95
SONUÇ.....	97
KAYNAKÇA	101
EK 1. ORJİNALLİK RAPORU	126
EK 2. ETİK KOMİSYON İZİNİ.....	128
EK 3. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	129
EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	130
EK 5. KISA SEMPTOM ENVANTERİ	131
EK 6. EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ.....	132
EK 7. FROST ÇOK BOYUTLU MÜKEMMELİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ.....	133
EK 8. KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ.....	134
EK 9. BENLİĞİN AYRIMLAŞMASI ENVANTERİ.....	136

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	41
Tablo 2. Ebeveyn Türüne Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Çok Değişkenli Varyans Analizi Sonuçları	48
Tablo 3. Cinsiyete Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Çok Değişkenli Varyans Analizi Sonuçları	49
Tablo 4. Doğum Sırasına (İlk Çocuk- Son Çocuk) Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	50
Tablo 5. Doğum Sırasına (Ortanca Çocuk- Son Çocuk) Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları	51
Tablo 6. Ebeveynleşme ile Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkiler	55
Tablo 7. Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi	57
Tablo 8. Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi	59
Tablo 9. Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi	61
Tablo 10. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi.....	64
Tablo 11. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Kontrol Odağı Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi.....	65
Tablo 12. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi	65
Tablo 13. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi.....	68
Tablo 14. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Kontrol Odağı Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi	69
Tablo 15. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi	70

Tablo 16. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi.....	72
Tablo 17. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Kontrol Odağı Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi.....	73
Tablo 18. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi	74

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Araştırmanın Amacının Şekilsel Gösterimi.....	37
Şekil 2. Ebeveynleşme Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı Rolü.	57
Şekil 3. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı Rolü.	59
Şekil 4. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı Rolü.	60
Şekil 5. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü.....	63
Şekil 6. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü.....	64
Şekil 7. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü.....	68
Şekil 8. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü.....	69
Şekil 9. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü.....	72
Şekil 10. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü.....	73

GİRİŞ

Aile sisteminin sağlıklı kabul edilebilmesi için hiyerarşik olarak düzenli bir yapıya sahip olması gerekmektedir. Hiyerarşik olarak yapılanmış ailelerde ebeveynlerin çocuklarının gelişiminde destekleyici ve yol gösterici işlevleri vardır. Fakat aile içindeki bu hiyerarşi bozulduğunda çocuklar kendilerinden destek bekleyen ebeveynleri için ebeveyn rolü üstelenerek bakım vermeye başlarlar (Jacobvitz ve ark., 1999). Böyle aile yapılarında ise ebeveynleşme olgusundan söz edilmektedir. Ebeveynleşme, ebeveyn ve çocuk arasındaki duygusal ve araçsal rol değişimi olarak tanımlanmaktadır (Chase, 1999; Minuchin, 1967).

Ebeveynleşme deneyimleri ile çocuğun hayatında pek çok olumsuz sonuç ortaya çıkarabilmektedir (Jurkovic, 1997). Ebeveynleşmede çocuğa becerileri, yaşı veya gelişim dönemine uygun olmayan rol ve zorunlulukların yüklenmesi çocukta yeterlilik hissinin gelişimi ile ilgili sorunlar ve sorumluluk hissi ile ilgili endişeler ortaya çıkarmaktadır (Lutman, 2019). Bu bakımdan ebeveynleşmenin bireylerin kendi yetenekleri ve becerileri üzerinde olumsuz düşüncelerle ilişkili olan mükemmeliyetçi eğilimleri artırabileceği düşünülebilir. Öte yandan, evle ve aileyle ilgili olması gerekenden fazla sorumluluk olan çocuğun olaylar üzerinde kontrolü olabileceğini düşünmesi zorlaşabilir ve bu deneyimleri yönetmekle ilgili güçlük çekebilir. Dolayısıyla bireylerin kişilik özelliklerinin şekillenmesinde ve psikolojik iyi oluşları üzerinde çocukluk çağı yaşantılarının ve çocuğun içinde büyüdüğü ortamın etkileri göz önüne alındığında ebeveynleşme olgusunun çeşitli açılardan değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü ebeveynleşmenin bireylerin kendilerini değerlendirme biçimlerini, hayatlarında çeşitli durumlarda sergiledikleri performanslarından memnun olma düzeylerini ve olaylar üzerindeki kontrol algılarının türünü şekillendirmesi söz konusu olabilir.

Ebeveynleşme çocuk ve ebeveyni arasında bir sınır bozulması olarak değerlendirildiği için ebeveynleşmenin çocuğun ayrışma/bireyleşme sorunları ile ilgili olduğu da belirtilmektedir. Alan yazında benlik farklılaşma düzeyleri düşük olan bireylerin daha fazla ebeveynleşme deneyimlediklerine dair bulgular yer almaktadır (Jankowski ve ark.,

2011). Bu nedenle ebeveynlerden sağlıklı bir şekilde ayrışmanın ebeveynlemenin olumsuz etkileri konusunda koruyucu olabileceği söylenebilir. Ayrıca ebeveynleşme deneyimlerinin artmasına neden olan ailesel faktörlerin incelenmesi de ebeveynleşmenin önlenmesi açısından önemli olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan bu tez çalışmasında ebeveynleşmenin psikolojik belirtiler ile ilişkisi ve bu ilişkiye aracılık edebilecek ve bu ilişkiyi düzenleyebilecek değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında öncelikle ebeveynleşme olgusu detaylı olarak tanımlanmış ve ebeveynleşme ile ilişkili olduğu düşünülen mükemmeliyetçilik, kontrol odağı ve benliğin farklılaşması kavramlarından ve son olarak ebeveynleşmenin sık görüldüğü tek ebeveynli aile yapısından bahsedilmiştir. Daha sonrasında ise, çalışmanın bulguları ilgili alanyazın çerçevesinde değerlendirilmiştir.

1. BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.EBEVEYNLEŞME

Aile ile ilişkili farklı kuramsal açıklamalarda, çocukların ebeveynlerini, kardeşlerini ya da bütün aileyi koruma ve ayakta tutma sorumluluğu taşıdığı ve aşırı yükünün olduğu aile dinamiklerinden bahsedildiği görülmektedir (Jurkovic, 1997). Alan yazında bu durum ilk kez Minuchin ve arkadaşları (1967) tarafından ebeveynleşen çocuk kavramı ile açıklanmış olup, bu durumun belirli aile yapıları içinde daha sık görüldüğü belirtilmiştir. Minuchin ve arkadaşları'na (1967) göre ebeveynleşen çocuk tanımı, ebeveynin araçsal rolünü ebeveynleşen çocuğa devretmesi ya da aileyi psikolojik/fiziksel olarak terk ederek yürütücü rolünden vazgeçmesi şeklinde yapılmıştır. Çocuğun rol ve sorumluluklarıyla ilişkili olan bu durum aile sistemi içinde sınır problemleriyle ilişki olarak değerlendirilmektedir. Aile içinde alt sistemler arasında sınırların belirgin olmaması ile çocuğun ebeveynleşmesi ya da ebeveynlerin çocuklaşması gibi durumların ortaya çıktığı belirtilmektedir (Minuchin, 1974). Olguyu tanımlamak için ilk kez ebeveynleşme kavramı ise Boszormenyi-Nagy ve Spark (1973) tarafından kullanılmıştır ve ebeveynleşme aile sistemi içinde ebeveynin çocuğunu kendi ebeveyni olarak görmesi ile ilişkinin öznel olarak çarpıtılması olarak tanımlanmıştır. Ebeveyn tarafından bu çarpıtmalar fanteziler ya da bağımlı davranışlar aracılığıyla yapılmaktadır.

İlgili alan yazında ebeveynleşmeyi açıklamak için farklı kuramsal yaklaşımlarda sahte benlik, küçük partner, eş bağımlılık, ailenin kahramanı, eşleştirme ve kompulsif bakım verme gibi pek çok kavramın kullanıldığı görülmektedir. Fakat tüm bu kuramlar, disiplinler ya da araştırmalar temelde ebeveynleşme ile ilgili belirli noktalara vurgu yapmaktadır. Ebeveynleşmede çocuk kendi gelişiminin ve kendini gerçekleştirmesinin önüne geçmesi pahasına aile içinde doğrudan ya da dolaylı olarak bakım verme işlevlerini üstlenmektedir. Ayrıca çocuklar ebeveynleşme ile ebeveynlerin ihtiyaçlarını ve fantezilerini yerine getirmektedirler (Jurkovic, 1997).

Peris ve arkadaşları'na (2008) göre ebeveynleşme çocuğun ebeveynine bakım verdiği bir rol değişimidir. Bakım verme bir dizi sorumluluğu kapsayabilir ve sonuçları çocuğun gelişim durumuna bağlı olarak farklılaşabilir. Ebeveynleşmede çocuğun ebeveyninin duygusal ve araçsal ihtiyaçlarını sağlamak amacıyla kendi dikkat edilme, rahatlık ve rehberlik ihtiyaçlarını feda ettiği işlevsel veya duygusal rol değişimi söz konusudur (Chase, 1999). Boszormenyi-Nagy ve Spark'a (1973) göre ebeveynleşmede nesil farkı tamamen tersine dönmektedir. Çocuk hayali bir yetişkine dönüştürülmektedir ve ebeveyn çocuğu farklı bir nesil olarak görmek yerine kendiyi eş bir nesilmiş gibi görmektedir.

Gelinas'a (1983) göre ebeveynleşme deneyimleyen çocuklar aile içinde bir ebeveyn işlevi görmektedirler, evle ilgili pek çok işle ilgilenirler, çocuk bakımını üstlenirler ya da çeşitli yollarla ebeveynlerine bakım verirler. Ebeveynlerin aşamalı ve farkında olmadan teşvikiyle birlikte sadece görevleri yerine getirmekle kalmazlar aynı zamanda bu durumların sorumluluğunu da üstlenmeye başlarlar. Çocuğun bu sorumluluğu içselleştirmesiyle birlikte, kimliği başkalarına bakım verme çerçevesinde gelişmektedir.

Farklı çalışmalarda ebeveynleşmenin bir tür duygusal ihmal ya da istismar olarak değerlendirildiği de görülmektedir (Hooper, 2007b). Çünkü ebeveynleşmede çocuğun gelişim dönemine, psikolojik olgunluğuna uygun olmayan ve normal koşullarda bir çocuğa yüklenemeyecek türden ebeveyn ve yetişkin sorumlulukları alması söz konusudur (Hooper, 2012). Kerig (2005) ise ebeveynleşmeyi aile sistemi içinde bir sınır bozulması olarak ele almaktadır ve belirgin sınırların ailenin işlevselliği açısından önemli olduğunu vurgulamaktadır. İşlevsel olmayan aile sistemi içinde ailenin yeterli şekilde işlevini sürdürebilmesi için yeni bir denge sağlama ihtiyacı oluşmaktadır, bu da ebeveynleşme ile sağlanmaktadır (Engelhardt, 2012).

Ebeveynleşme ebeveyn kaynaklı ya da çocuk kaynaklı oluşabilir. Ebeveyn kaynaklı ebeveynleşmede ebeveyn çocuktan duygusal ihtiyaçlarını karşılaması konusunda talepte bulunmaktadır. Ebeveyn çocuktan uygun olmayan şekilde destek arar ya da çocuğunu akran statüsüne yükseltir. Çocuk kaynaklı ebeveynleşmede ise, çocuğun kendi isteğiyle ebeveynine bakım vermesi söz konusudur. Çocuk ebeveyni rahatlatmaya veya akran

olarak ilişki kurmaya çabalayabilir ya da ebeveynin iyi oluşu için sorumluluklar alabilir (Kerig, 2005; Peris ve ark., 2008).

1.1.1. Ebeveynleşmede Etkili Olan Faktörler

Çocuğun ebeveyni için duygusal destek sağladığı ebeveyn-çocuk etkileşimi şeklinde tanımlanan ebeveynleşme klinik literatürde kapsamlı şekilde çalışılsa da sistematik olarak daha az çalışılan bir kavramdır (Perris ve ark., 2008). Oysa ebeveynleşme insan ilişkilerinde yaygın olarak görülen önemli bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973). ABD’de yapılan bir çalışmada özellikle tek ebeveynli ve düşük gelirli ailelere sahip olan 8-18 yaş arasındaki ergenlerin %1.3-1.4’ünün çeşitli şekilde ebeveynleşme deneyimleri yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. (Diaz, 2007).

Ebeveynleşme ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu durumun belirli aile ortamlarında daha sık görüldüğü dikkati çekmektedir. Aile içinde ebeveynlerin işsiz olması, sosyo-ekonomik düzeyin düşük olması, finansal durumun kötü olması gibi faktörler ebeveynleşme türleri (araçsal ve duygusal) açısından önemlidir (Żarczyńska-Hyla ve ark., 2019). Ekonomik krize bağlı olarak ebeveynleşme yaşamak zorunda kalan bireylerin kimliklerini kaybetme duygusu yaşadıkları, ebeveynlerinin çatışmalarının arasında kalarak ebeveynlerinden birini seçmek zorunda kaldıkları ve olumsuz duygular deneyimledikleri görülmüştür (Jelastopulu ve Tzoumerka, 2013). Göç etmiş ailelerde büyüyen çocuklarda, boşanmış ailelerin çocuklarında ve ebeveynlerinden biri ölmüş olan ergenlerde ebeveynleşme oranları daha yüksektir (Titzmann, 2012). Çocuklar böyle aile ortamlarında ebeveynleri için eş rolü üstlenmek durumunda kalabilmektedirler (Andsager, 2012; Walsh ve ark., 2006). Öte yandan ebeveynlerin arasında yaşanan çatışmalar, ebeveynlerin psikolojik ve fiziksel sağlıklarında sorunlar ya da ebeveynin alkol ve madde kullanımı gibi faktörler ebeveynleşmenin daha çok ortaya çıkmasına neden olan durumlar arasında sayılmaktadır (Chen ve Panebianco, 2020; Kelley ve ark., 2007; Peris ve ark., 2008).

Ebeveynleşmede etkili olan bir diğer faktörün cinsiyet olduğu belirtilmektedir ve konuyla ilgili yapılan çalışmalarda cinsiyetin etkisi üzerinde farklı sonuçlar olduğu görülmektedir. Hooper ve arkadaşları'nın (2015) ebeveynleşmeyi etnik köken ve cinsiyet açısından inceledikleri çalışmada erkeklerin ebeveynleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun aksine kadınların çocukluk dönemlerinde daha çok ebeveynleşme deneyimlediklerini bildiren araştırmalar da söz konusudur (Schier ve ark., 2015). Öte yandan cinsiyetin etkisinin ebeveynleşme türüne göre değiştiği de belirtilmektedir (Borchet ve ark., 2021). Kız çocuklarının duygusal ebeveynleşmeyi daha çok deneyimledikleri, erkek çocukların ise araçsal ebeveynleşmeyi daha çok yaşadıkları ve aile içindeki bu rollerinden daha memnun oldukları görülmektedir (Khafi ve ark., 2014; Polomski ve ark., 2021). Bazı çalışmalarda cinsiyetin ebeveynleşme açısından belirleyici bir faktör olmadığı da vurgulanmaktadır (Castro ve ark., 2010; Champion ve ark., 2009). Örneğin ülkemizde üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, ebeveynleşme için cinsiyet açısından bir fark bulunmazken, kadınların ebeveynleşme sorumluluklarını daha yararlı bir deneyim olarak algıladıkları saptanmıştır. Bu durumun nedeni ise kız çocuklarının ebeveyn rolü üstlenmesinin ve kardeşleriyle ilgilenmelerinin kültürel açıdan kabul gören bir durum olmasıyla açıklanmıştır (Köyden ve Uluç, 2015).

Aile içinde ebeveynleşme deneyimleri çocuğun yaşına ve doğum sırasına bağlı olarak da değişmektedir. Aile içinde tek çocuğun ya da en büyük çocuğun ebeveynleşmeyi daha çok deneyimlediği görülmektedir (Hetherington, 1999; Titzmann, 2012). Özellikle büyük erkek çocukların ekonomik açıdan aileye destek olması gibi sorumlulukları oluşurken büyük kız çocukların ise daha çok evin işleri ile ilgili sorumluluklar alması söz konusu olmaktadır (Burton, 2007). Ayrıca ebeveynleşmeyi çocuğun daha küçük yaşlarda deneyimlemesinin daha olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığı saptanmıştır (Hooper, 2007b).

1.1.2. Ebeveynleşme Türleri

Ebeveynleşme ile ilgili yapılan çalışmalarda araçsal ve duygusal olmak üzere iki tür ebeveynleşmeden söz edildiği görülmektedir. *Araçsal ebeveynleşmede* çocuk evin

fiziksel düzenini sürdürmeye çalışır ve evle ilgili sorumluluklar alır. Kardeşleri ve diğer aile üyeleri ile ilgilenme, yemek yapma, ev temizleme, alışveriş gibi günlük işlerden sorumludur. *Duygusal ebeveynleşme* ise aile üyelerinin duygusal ihtiyaçlarıyla ilgilenme söz konusudur. Bu tür ebeveynleşmede çocuk kendisi ile doğrudan ilişkisi olmayan ebeveyn sorunlarıyla ilgilenmektedir, ebeveynin duygusal sorunlarına çözüm bulmaktadır ya da duygusal zorluklarla ilgili sorumluluklar almaktadır (Champion ve ark., 2009; Jurkovic, 1997; Minuchin ve ark., 1967). Hem araçsal ebeveynleşme hem de duygusal ebeveynleşme, çocuğun ebeveynine ne ölçüde bakım verdiğini ve yaşına uygun olmayan rol ve sorumlulukları ne kadar üstlendiğini ölçmektedir (Champion ve ark., 2009). Her iki tür bakım verme türünün fazlalığı çocuğun iyi oluşunda sorunlar yaratsa da, çeşitli çalışmalarda duygusal ebeveynleşmenin araçsal ebeveynleşmeden daha fazla problem yarattığına dair sonuçlara ulaşılmıştır (Hooper, 2007a; McMahon ve Luthar, 2007). Duygusal açıdan ebeveyn rolü üstlenmek çocuğun bağlanma anksiyetesini ve yoğun güvence arama ihtiyacını artırarak duygusal iyi oluşu üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır (Katz ve ark., 2009). Çünkü duygusal ebeveynleşmede çocuk bazen ebeveyni bazen de kardeşleri için ailedeki duygusal veya psikolojik boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Fakat süregiden belirsiz duygusal ebeveynleşme ile çocuk kendi gelişimi pahasına ebeveynlerinin ve kardeşlerinin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için kendi ihtiyaçlarını bastırır. Sonuç olarak da bu davranışlarıyla yaşamının ileri dönemlerindeki işlevselliğine ve bağlanabileceği ilişkiler oluşturabilme becerilerine zarar verebilir (Hooper, 2007a).

1.1.3. Ebeveynleşmeyi Açıklayan Kuramlar

Ebeveynleşme farklı kuramsal yaklaşımlar tarafından açıklanan bir olgudur (Minuchin ve ark., 1967; Minuchin, 1974; Winnicott, 1965; Hooper, 2007b). *Psikodinamik kuram* ebeveynleşmeyi sahte benlik kavramı çerçevesinde değerlendirmektedir. Kurama göre, annenin çocuğun spontan hareketlerden oluşan gerçek benliğine cevap vermek yerine kendi ihtiyaçlarını koymasıyla bebek spontanlığını kaybederek kendi ihtiyaçları yerine ebeveynin ihtiyaçlarını koymaktadır. Böylece çocuk kendi istekleri, ihtiyaçları ve hedeflerinden uzaklaşmaktadır ve ebeveynlerinin ego ideallerini ve beklentilerini içselleştirmektedir ve dolayısıyla sahte bir benlik oluşturmaktadır (Winnicott, 1965).

Miller' a (1981) göre çocukluk döneminde edinilen bu sahte benlik, ilerleyen yaşlarda da bireyin sürekli şekilde kendisinden beklenildiği şekilde davranmasıyla sonuçlanmaktadır.

Ebeveynleşmeyi açıklayan bir diğer kuram *bağlanma kuramı*dır. Ebeveynleşme güvensiz bağlanma ile ilişkili bir faktör olarak görülmektedir (Byng ve Hall, 2002). Ebeveynleşme çocuk ve ebeveynin rolleri konusunda bir belirsizlik yaratarak çocuk-ebeveyn ilişkisi üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu için çocuğun bağlanma örüntüsünde olumsuz etki ortaya çıkarmaktadır (Engelhardt, 2012). Bağlanma kuramında ebeveynleşme içsel çalışma modelleri aracılığıyla açıklanmaktadır. İçsel çalışma modelinde, ebeveyn ve çocuk arasındaki bağlanma ve ilişki dinamikleri gelecekteki ilişki kalıplarını ve bağlanma örüntülerini belirleyen bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Hooper, 2007a).

Ebeveynleşmeyi ilk kez tanımlayan ve kavrama ilişkin detaylı açıklamalarda bulunan bir diğer kuram *yapısal aile sistemleri kuramı*dır (Minuchin ve ark., 1967). Yapısal aile sistemleri kuramı öncülerinden Minuchin ve arkadaşları (1967) ebeveynleşen çocuk terimini kullanarak ebeveynleşme olgusunu tanımlamışlardır. Minuchin'e (1974) göre aile etkileşimsel örüntüler aracılığıyla oluşan bir sistemdir. Bu durumda bir üyenin davranışı aile içindeki diğer tüm üyelerin davranışlarıyla ilişkili ve onlara bağlı olarak şekillenmektedir. Aile üyeleri arasında tekrarlanan etkileşimler kimin kiminle, ne zaman ve nasıl ilişkiye geçeceğine dair örüntüler ortaya çıkarır ve bu örüntüler sistemin temelini oluşturmaktadır. Yapısal aile sistemleri kuramında aile alt sistemler aracılığıyla farklılaşmakta ve işlevlerini yerine getirmektedir. Aile sisteminde temelde eş, ebeveyn ve kardeş olmak üzere alt sistemler bulunmaktadır ve hem eş alt sistemi hem de ebeveyn alt sistemi, çocukların gelişimi açısından önemli bir role sahiptir. Eş alt sistemi, çocuğa yakın ilişkiler konusunda, günlük etkileşimleri göstererek bir model olma görevi görür. Ebeveyn alt sisteminin çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve sosyalleşmesi gibi işlevleri vardır. Ayrıca ebeveyn sistemi ailenin yönetici sistemi olarak kabul edilmektedir ve ebeveyn sisteminde yer alan yetişkinlerin çocuklarına bakım verme ve koruma gibi sorumlulukları bulunmaktadır (Minuchin, 1974; Minuchin ve Fishman, 1981). Fakat bazı ailelerde bu rol ve sorumlulukların ebeveynin aileyi fiziksel ve psikolojik olarak

terk etmesiyle çocuğa devretmesi söz konusu olmaktadır ve bu durum ebeveynleşme olarak ifade edilmektedir (Minuchin ve ark., 1967). Bu açıdan ebeveynleşme alt sistemler arasında uygun olmayan çakışmaların olması şeklinde açıklanmaktadır. Ebeveynleşmede ailedeki alt sistemler arasında sınırların bulunmamasına ya da bozulmasına bağlı olarak, çocuğun ebeveynleşmesi ya da ebeveynin çocuklaşması gibi geleneksel olarak diğer üyelere ait olan rollerin değişmesi söz konusu olmaktadır (Minuchin, 1974). Bu bakımdan ebeveynleşme, aile alt sistemlerinde yeni bir düzenleme yapılarak otoritenin ebeveyn alt sisteminden çocuk alt sistemine devredilmesi olarak ifade edilebilir (Chase, 1999).

1.1.4. Ebeveynleşmenin Olumsuz Sonuçları

Aile sistemi içinde ebeveynleşme deneyimlerinin aşırı şekilde maruz kalınması ve bir zorunluluğa dönüşmesi çocuğun gelişimi açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973). Ebeveynin bağımlılık düzeyinin yüksek olması, çocuğun çok fazla şey yapması ve sorumluluğunun artması kendi ihtiyaçlarının diğerlerinin ihtiyaçlarından daha az önemli olduğunu öğrenmesine yol açabilir. Yetişkinler ebeveyn sorumluluğundan vazgeçtiğinde, çocuklar çocukluk durumlarından, çeşitli gelişimsel ihtiyaçlardan, zevklerden, mücadelelerden ve çocukluk haklarının gerektirdiği fırsatlardan vazgeçmekle karşı karşıya kalırlar. Böylece çocuklar, önce *çocukluklarından vazgeçmeyi öğrenirler* ve daha sonra da çocuk yetiştirme gibi alanlar da dahil olmak üzere *yetişkin sorumluluklarından da vazgeçmeye aday olurlar* (Chase, 1999). Çocuğun gelişimi üzerinde etkili olan zararlı ve istismarcı ebeveynleşme ile ebeveynleşen çocukta depresyon, intihar düşünceleri, utanç, suçluluk duyguları, sürekli endişe hali, sosyal izolasyon ve psikosomatik problemler gibi diğer *içselleştirme bozuklukları ortaya çıkarabilir*. Öte yandan *davranım bozuklukları* da bu çocuklarda görülmektedir. Aslında çok daha net bir şekilde bu çocukların çocukluklarının kaybolduğu söylenebilir. Çocukluk döneminde etkileri görülen ebeveynleşmenin bireylerin *yetişkinlik dönemlerinde etkileri* olduğu da bilinmektedir. Kişilerarası problemler, aile bağları ile ilgili sorunlar, adil olmayan zararlı ilişkiler, yıkıcı hak görme duyguları, ebeveyn otoritesini kötüye kullanma ve bağımsızlıkla ilişkili problemler ortaya çıkmaktadır (Jurkovic, 1997).

Ebeveynleşme sonucunda çocuk- ebeveyn ilişkisindeki bağlanma zarar görmektedir ve çocukta *güvensiz bağlanma* ortaya çıkabilmektedir (Engelhardt, 2012). Öte yandan rol değişimi yaşayan çocuk, kendisi ebeveyn olduğunda da *kendi çocuğundan aynı rol değişimini bekleyebilmektedir* (Macfie ve ark., 2005). Ebeveynleşmenin olumsuz etkisi olan bir diğer alan da *akademik başarıdır*. Okul performansının iyi olması çocuğun odağının kendisi ve okul üzerinde olması ve ek olarak da ebeveynlerin çocuğa destek sağlaması ile gerçekleşebilmektedir. Fakat ebeveynleşmiş çocuklarda odağın başka yöne çevrilmesi ve desteğin eksik olması sebebiyle bu durum zorlaşmaktadır (Chase ve ark., 1998). Ebeveynleşme bireylerin kişiliği üzerinde de önemli etkilere sahiptir. Ebeveynleşmenin özellikle *narsisistik ve mazoşistik kişilik yapılarıyla* ilişkili olduğu görülmektedir. Mazoşistik kişilik, çocuğun ebeveyninin duygusal ve fiziksel ihtiyaçlarını karşılamasıyla, narsisistik kişilik ise ebeveynin idealize ettiği kendiliğini çocuğundan beklemesiyle oluşmaktadır (Jones ve Wells, 1996). Ayrıca ebeveynleşmenin yetişkinlik döneminde *utanca yatkınlıkla* ilişkili olduğu ve *yetersizlik duyguları* ortaya çıkardığı saptanmıştır (Castro ve ark., 2010; Wells ve Jones, 2000).

1.1.5. Ebeveynleşme ve Psikolojik Belirtiler

Ebeveynleşmiş çocuk aile üyeleri bazen de tüm aile için fazlasıyla sorumluluk hissetmektedir. Bu durum da bireylerin hayatında yıkıcı etkiler ortaya çıkararak olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir (Jurkovic, 1998). Aile içinde ebeveynin duygusal, fiziksel ya da zihinsel sorunları olduğunda çocuk asıl bakım veren rolünü üstlenmese ya da ebeveynin sorunları kısa süreli ve epizodik olsa bile, ebeveynin rollerini yerine getirmesinde aksaklıklar ortaya çıkardığından çocuğun zarar görmesi söz konusu olabilir. Bu durumun daha ileri gitmesi ve çocuğun ebeveyniyle rol değişimine girmesi sonucunda ise daha patolojik bir durum ortaya çıkmaktadır. Böyle ailelerde hem çocuğun gelişimi etkilenmektedir hem de bu örüntünün kuşaklar arası aktarılması söz konusu olmaktadır. (Barnett ve Parker, 1998).

Aslında bir miktar ebeveynleşme yararlı gibi görünse de çocuğun taşıdığı yük ağırlaştığı zaman ya da yetişkin rolü üstlenmeye zorlandığını hissettiği zaman patolojik hale gelmektedir (Engelhardt, 2012). Ebeveyn rolü sistemik işleyiş içinde sürekli olarak

devam ettiğinde olumsuz sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ebeveynleşme görevlerinin fazlalığının yanı sıra, bu görevlerin adaletsiz, tek taraflı veya eşit olmaması da ebeveynleşme sürecinin işlevsiz hale gelmesine yol açmaktadır (Jankowski ve ark., 2011). Alan yazın incelendiğinde, çocukluk dönemi ebeveynleşme deneyimleri ile çeşitli psikopatolojiler arasında ilişkiler olduğunu gösteren pek çok bulguya rastlanmaktadır (Hooper ve ark., 2011; Khafi ve ark., 2014). Örneğin, ergenler için yetişkin rolünü üstlenmenin duygusal problemler ortaya çıkardığı, ebeveyn rolü üstlenmenin ise sorunlu cinsel davranışlar, alkol ve madde kullanımı ve davranım problemleri gibi işlevsel olmayan bozuklukları beraberinde getirdiği bulunmuştur. Peris ve arkadaşları'na (2008) göre, ebeveynleşme ile çocuklar ebeveynlerinden daha az sıcaklık ve destek aldığını düşünmektedirler ve bu çocuklarda içselleştirme ve dışsallaştırma bozuklukları ile davranım problemleri görülmektedir.

Ebeveynleşme deneyimleri ile bireylerin kaygı düzeyleri arasında ilişki olduğu saptanmıştır (Hooper ve ark., 2011; Hooper ve Wallace, 2010; Mays ve Krueger, 2021). Ebeveynleşme arttıkça bireylerin kaygı düzeyleri artmaktadır. Özellikle ebeveynle birlikte yaşama durumunun devam etmesi kaygı durumu üzerinde etkili bir faktör olarak görülmektedir (Mays ve Krueger, 2021). Ülkemizde üniversite öğrencileri ile yürütülen bir çalışmada da benzer şekilde ebeveyn ve kardeşe yönelik ebeveynleşmenin kaygı ve fobik kaygıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Köyden ve Uluç, 2018).

Ebeveynleşme deneyimleri arttıkça depresif semptomların arttığı ve psikolojik iyi oluşun ve yaşam doyumunun azaldığı görülmektedir (Hooper ve ark., 2011; Hooper ve ark., 2015). Bir çocuğun bakım verme rolünü sağlaması mümkün olmadığı için ebeveynleşme deneyimlemek çocuğun kendi suçlaması ile sonuçlanmaktadır ve gelişimi zarar görmektedir. Böylece de depresyon, intihar düşünceleri, düşük özsaygı, sosyal izolasyon ve artmış suçluluk duyguları ortaya çıkmaktadır (Byng-Hall, 2002). Çocukluklarında daha çok ebeveynleşme deneyimi yaşayan kişiler yetişkinlik dönemlerinde de daha çok depresif semptomlar göstermektedir ve beraberinde mutluluk oranlarında da azalma söz konusu olmaktadır (Williams ve Francis, 2010). Konu ile ilgili yapılan çalışmalara göre ebeveynleşmeye bağlı depresif semptomların ortaya çıkmasında ebeveynleşmenin erken başlamasının ve uzun süreli devam etmesinin etkili

olduğu vurgulanmaktadır. Bu iki faktörün yanı sıra asıl olarak ebeveynleşmenin bir haksızlık olarak algılanmasının depresyon açısından çok daha etkili olduğu saptanmıştır (Cho ve Lee, 2018).

Ebeveynleşme somatizasyon belirtilerini açıklayan olgulardan biridir. Özellikle duygusal ebeveynleşmenin bu süreçte etkili olduğu vurgulanmakla birlikte algılanan adaletsizlik de belirleyici faktörlerden biri olarak görülmektedir (Hooper ve Wallace, 2010). Schier ve arkadaşları'na (2015) göre, baba odaklı ebeveynleşme vejetatif belirtilerle, anne odaklı ebeveynleşme ise ağır bozuklukları ile ilişkilidir. Öte yandan ebeveynleşmenin yararlı bir deneyim olduğunun düşünülmesi somatik belirtilerin azalmasında etkili olmaktadır (Köyden ve Uluç, 2018).

Psikolojik rahatsızlıklar arasında oldukça riskli olan yeme bozuklukları açısından bakıldığında da ebeveynleşmenin etkileri görülmektedir (Hooper ve ark., 2011). Ebeveynleşmeyi olumsuz bir deneyim olarak gören bireylerde yeme bozukluklarının ortaya çıkma olasılığı artmaktadır (Hooper ve ark., 2012). Öte yandan anoreksiya nevroza tanısı alan kadınların, anne babalarıyla sınır sorunları yaşadıkları ve buna bağlı bakım verme rolü üstlendikleri saptanmıştır (Rowa ve ark., 2001).

Özetle, ebeveynleşme, depresyon ve kaygı gibi içselleştirme bozuklukları, davranım problemleri gibi dışsallaştırma bozuklukları ile somatizasyon ve yeme bozuklukları ile ilişkili bulunmaktadır. İzleyen alt bölümlerde de bu çalışmanın temel değişkenleri açısından ebeveynleşme ile ilgili alan yazın incelenmiştir.

1.2. MÜKEMMELİYETÇİLİK

Mükemmeliyetçilik bireylerin hayatlarında oldukça yaygın görülen ve onları meşgul eden bir eğilim olarak dikkat çekmektedir. Genellikle mükemmeliyetçilik bireyler tarafından başarıya ulaşmak için ödenmesi gereken acı verici bedel olarak görülmektedir. (Burns, 1980; Pacht, 1984). Mükemmeliyetçilik, bireylerin kendisinden veya başkalarından durumun gerektirdiğinden daha fazla düzeyde performans göstermelerinin beklenmesi olarak tanımlanmaktadır (English ve English, 1958;

Hollander, 1965). Mükemmeliyetçilikte, bireylerin gerçekleşmesi mümkün olmayan bir durum için aşırı çabası söz konusudur (Pacht, 1984). Mükemmeliyetçi bireyler, kendilerinden sadece belirli bir düzeyde performans beklemezler, diğer yandan mükemmel haricinde bir şeyi kabul edemezler ya da bu durumdan memnun olmazlar. Mükemmeliyetçilikte, bireylerin nasıl performans sergiledikleri ya da nasıl performanslar arzuladıklarıyla ilişkili bir durum söz konusudur. Bireylerin kendileri ile ilgili ne düşündükleri ya da kendilerini nasıl görmeye çalıştıkları önemsiz hale gelmektedir (Hollander, 1965).

Mükemmeliyetçi bireylerin standartları ulaşılamayacak ya da akıl edilemeyecek düzeyde olmaktadır. Kompulsif ve sürekli şekilde imkansız hedeflerini düşünürler. Ayrıca kendilik değerlerini tamamen başarı ve üretkenlik üzerinden ölçerler. Böyle kişilerde üstün olma dürtüsü kendini baltalayıcı bir hale dönüşmektedir. Bu tarz bir mükemmeliyetçi tutum da üretkenliğin azalması, sağlığın bozulması, kişisel kontrolün zayıflaması, kişiler arası ilişkilerin bozulması ve özsaygının düşmesi gibi pek çok olumsuz sonucu beraberinde getirmektedir (Burns, 1980). Pacht'e (1984) göre, mükemmeliyetçilik gerçekte var olmayan bir durumdur. Fakat bu gerçekleşmesi mümkün olmayan mükemmeliyetçi çabalar bireyleri bir karmaşıklık içinde bırakmaktadır. Mükemmel olabilmek için kişilerin çekiciliklerinden, kişiliklerinden, canlılıklarından ve telafi edici özelliklerinden ödün vermeleri ve otomatik birine dönüşmeleri gerekmektedir.

Mükemmeliyetçilikle ilgili alan yazın incelendiğinde, uzun süre mükemmeliyetçiliğin uyumsuz bir eğilim olduğu üzerinde durulmuştur (Enns ve ark., 2005). Fakat aslında mükemmeliyetçiliğin uyumsuz boyutlarının yanı sıra uyumlu boyutları da bulunmaktadır (Schiena ve ark., 2012). Hamachek (1978), mükemmeliyetçiliğin olumsuz yönünün yanı sıra olumlu yönü olduğunu belirterek *nevrotik ve normal mükemmeliyetçilik* olarak bir ayırım yapmıştır. Normal mükemmeliyetçilikte, bireyler kendileri için yüksek standartlar koyarlar fakat bu standartlar konusunda daha rahattırlar ve bu standartları ne zaman gevşetmeleri gerektiğini bilirler. Nevrotik mükemmeliyetçilikte ise, gerçekleştirilmesi zor hedefler belirlenir ve başarısızlık korkusuyla hareket edilir. Benzer bir sınıflandırma pekiştirme kuramı temel alınarak

Slade ve Owen (1998) tarafından olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik olarak yapılmıştır. Slade ve Owen'a (1998) göre, olumlu mükemmeliyetçilik pozitif pekiştirme ve başarıma arzusuyla ilişkiliyken, olumsuz mükemmeliyetçilik negatif pekiştirme ve başarısızlık korkusuyla ilişkilidir. Davranışlar açısından da mükemmeliyetçilik için farklılıklar söz konusudur. Hata yapmaktan aşırı korkmak nedeniyle bireylerin eyleme geçememesi pasif mükemmeliyetçilik olarak nitelendirilirken bireyleri motive eden ve eylemde bulunmalarını kolaylaştıran aktif mükemmeliyetçilikten de söz edilmektedir (Adkins ve Parker, 1996). Sağlıklı ya da uyumlu mükemmeliyetçilik ile sağlıksız ya da uyumsuz mükemmeliyetçilik arasındaki ayrım önemlidir. Çünkü bu ayrım yapının kendisi ile ilgili pek çok kavramsal ve pragmatik açıklamalar sunmaktadır. Bunlar arasında mükemmeliyetçiliğin en temel tanımı ve altta yatan yapıyı kapsayan ölçme araçlarının oluşturulması yer almaktadır (Bieling ve ark., 2004).

Mükemmeliyetçilik kavramının araştırılmaya başlanması ile birlikte bu alanda yapılan çalışmalarda mükemmeliyetçiliğin uyumlu ve uyumsuz işlevsellikte önemli rol oynayan çok boyutlu bir yapı olduğuna dair kanıtlara ulaşılmıştır (Blatt, 1995). Örneğin Frost ve arkadaşları'na (1990) göre mükemmeliyetçilik, *hata yapma endişesi, yaptığından emin olamama, ailesel beklentiler, ailesel eleştiri, düzen ve kişisel standartlar* alt boyutlarından oluşmaktadır. Diğer yandan, mükemmeliyetçiliği belirleyen tek unsurun performansla ilgili yüksek standartlar olmadığı, hata yapma endişesinin de psikopatolojiyle yakından ilişkili olarak mükemmeliyetçiliği belirlemede ana faktörlerden biri olduğu vurgulanmıştır. Kişisel standartlar ve düzen alt boyutlarının ise olumlu kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Hewitt ve Flette'e (1991) göre ise mükemmeliyetçilik *kendine yönelik mükemmeliyetçilik, başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal kurallarla belirlenmiş mükemmeliyetçilik* olmak üzere üç bileşeni kapsamaktadır. Burada belirleyici olan mükemmeliyetçi davranışların kime yönelik olduğu ve kime atfedildiğidir. Kendine yönelik mükemmeliyetçilik, kişinin kendisiyle ilgili yüksek standartlar belirlemesi ve kendi davranışlarını katı bir şekilde eleştirmesini kapsar. Başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik diğerlerinin kapasite ve davranışlarıyla ilişkili beklenti ve inanışlarla ilişkilidir. Sosyal kurallarla belirlenmiş mükemmeliyetçilik ise,

önemli görülen başkaları tarafından belirlenen beklenti ve standartlara ulaşma ihtiyacını temsil etmektedir. Sosyal kurallarla belirlenmiş mükemmeliyetçilikte, başkalarının onayını alabilmek için çaba sarf edilir, olumsuz değerlendirmeden korkulur ve reddedilmekten kaçınma söz konusudur.

Farklı kuramcılar tarafından belirlenen bu alt boyutların birbirleriyle ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Özellikle bazı alt boyutlar birbirleri ile yakından ilişkilidir. Kişisel standartlar alt boyutu ile kendine yönelik mükemmeliyetçilik; hata yapma endişesi, ailesel beklentiler ve ailesel eleştiri alt boyutlarının sosyal kurallarla belirlenmiş mükemmeliyetçilikle ilişkili olduğu bulunmuştur (Frost ve ark., 1993). Öte yandan hata yapma endişesi, ailesel beklentiler, ailesel eleştiri ve sosyal kurallarla belirlenmiş mükemmeliyetçilik alt boyutları *uyumsuz değerlendirme endişeleri* başlığında toplanmaktadır ve mükemmeliyetçiliğin olumsuz özelliklerini oluşturmaktadır. Kişisel standartlar, organizasyon, kendine yönelik mükemmeliyetçilik ve başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik alt boyutlarının ise mükemmeliyetçiliğin olumlu yanlarını göstermektedir ve *olumlu çabalama* başlığı altında değerlendirilmektedir (Frost ve ark., 1993).

1.2.1. Mükemmeliyetçilik ve Psikolojik Belirtiler

Mükemmeliyetçilik bireylerin hayatlarında olumsuz sonuçlarla ilişkili bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Uyumsuz ya da bir diğer deyişle sağlıklı mükemmeliyetçilik pek çok psikolojik sorunu beraberinde getirebilmektedir. Sağlıklı mükemmeliyetçilikle, bireylerin stres semptomları ve nevroz düzeylerinde artışlar görülmektedir (Enns ve ark., 2008). Uyumsuz mükemmeliyetçiliğe bağlı gelişen stres durumu psikolojik işlevsellikte bozulmalara yol açmaktadır. Bu bireylerde, olumsuz duygular ile intihar düşüncesinde artış görülürken pozitif duygularda ve yaşam doyumunda azalma ortaya çıkmaktadır. (Chang ve ark., 2004). Uyumsuz mükemmeliyetçilik bireylerin hem iş yaşamlarında hem özel hayatlarında tükenmişlik yaşamalarına neden olmaktadır (Moate ve ark., 2016). Park ve Jeong (2015) bireylerdeki uyumsuz mükemmeliyetçiliğin bireylerin kendilerini kabul etme

düzeylerini, başkaları ile ilişkilerini, kişisel gelişimlerini, yaşam amaçlarını ve benlik saygılarını olumsuz etkilediğini bulmuşlardır.

Mükemmeliyetçiliğin en zararlı kısmının mutlaka bireyin kendisi ve başkaları için mükemmel hedeflere sahip olması ya da organize olmasından kaynaklanması gerekmemektedir. Bunun yerine hatalar konusunda endişe ve meşguliyet, kişinin doğru şeyi yaptığına dair şüpheleri ve başkalarına ait içselleştirilmiş yüksek beklentilerinin var olmasının da etkili olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle yüksek standartlar oluşturmak, bir işe ya da göreve odaklanmak ve enerjinin büyük bir kısmını amaçlarını gerçekleştirmek için adamanın stres ve tatminsizlik yaratma ihtimali düşüktür. Fakat bilişsel ve duygusal kaynakları başarısızlıklar üzerinde harcamak ile kişinin planlarını ve başarılarını sorgulaması daha ciddi psikopatolojileri artırabilecek olumsuz duygusal durumlara yol açıyor gibi görünmektedir (Bieling ve ark., 2004). Limburg ve arkadaşları (2017) tarafından mükemmeliyetçilik ve psikopatolojiler arasındaki ilişkilerin incelendiği meta analizde mükemmeliyetçiliğin psikopatoloji üzerinde kritik bir rolü olduğu vurgulanmaktadır. Çalışmada özellikle mükemmeliyetçi endişeler alt boyutunun psikopatolojiler konusunda belirleyici olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Burns'e göre (1980) ise mükemmeliyetçilik duygu durum değişimlerini ortaya çıkaran önemli psikolojik faktörlerden biri olarak sayılabilir. Bireylerin başarısızlık ve yetersizlik algılamaları ile benlik saygılarında ani bir düşme ortaya çıkmaktadır ve bu durum da ağır depresyon ataklarını tetikleyebilmektedir. Black ve Reynolds (2013) da benzer şekilde kendileri ile ilgili yüksek standartları olan mükemmeliyetçilerin bu standartlarını karşılamakta başarısız olmalarının depresif hissetmelerine yol açtığını belirtmektedir. Mükemmeliyetçi düşüncelerin kendisi kadar sıklığı da depresyon açısından belirleyicidir. Yoğun şekilde var olan mükemmeliyetçi düşünceler yaşamdan doyum alamama, olumsuz duygulanım gibi sorunlara yol açarak hem depresyon ortaya çıkarmaktadır hem de depresyonun şiddeti üzerinde etkili olmaktadır (Flett ve ark., 1998).

İlgili alan yazın incelendiğinde uyumsuz mükemmeliyetçiliğin depresyon kadar anksiyete için de belirleyici olduğu görülmektedir (Bieling ve ark., 2004). Mükemmeliyetçiliğin hata yapma endişesi, yaptığından emin olamama, kişisel

standartlar, ailesel beklentiler, ailesel eleştiri ve düzen alt boyutlarının anksiyete duyarlılığı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Erözkan, 2016). Gnilka ve arkadaşları'nın (2012) mükemmeliyetçilik ve anksiyete arasındaki ilişkiyi inceledikleri bir çalışmada uyumsuz mükemmeliyetçiliği olan bireylerin anksiyete düzeylerinin mükemmeliyetçi olmayan ve uyumlu mükemmeliyetçiliği olan bireylere göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Uyumsuz mükemmeliyetçiliği olan bireyler anksiyeteli durumlarla baş etmek için kaçma, kaçınma ve dikkat dağıtma gibi baş etme stratejilerini kullansalar da, aynı zamanda olayla ilgili gelecekte daha iyi performans sergilemeyi düşünerek ve geleceği planlayarak ruminasyon yapmaktadırlar. Bu ruminasyonlara ise beklenen yüksek standartları karşılayamamakla ilgili kendini suçlama duyguları eşlik etmektedir. Uyumsuz mükemmeliyetçiliğin endişe, sürekli anksiyete (trait anxiety), performans anksiyetesi gibi anksiyetenin farklı türleri ile ilişkilere sahip olduğu belirtilmektedir (Burns, 1984; Kawamura ve ark., 2001). Mükemmeliyetçi bireylerde özellikle sosyal anksiyete dikkat çekmektedir (Saboonchi ve Lundh, 1997). Sosyal anksiyetesi olan bireyler, başkalarının imkansız standartlar belirlediklerini, performansları ile onları memnun edemediklerini ve onlar tarafından olumsuz şekilde değerlendirildiklerini düşünmektedirler. Böylece bu bireyler, başkaları tarafından kendilerine dayatılan bu standartlara gücenirler, dayatılan standartlar ve kendi becerileri ya da standartları karşılama arzuları arasında uyuşmazlık hissederler, hata yapma endişesi taşırlar ve kendilerine karşı eleştirici davranırlar (Wheeler ve ark., 2011). Benzer şekilde uyumsuz mükemmeliyetçilik anksiyeteyle ilişkili olan panik bozukluk ve obsesif kompulsif bozukluk için de belirleyicidir (Anthony ve ark. 1998).

Mükemmeliyetçiliğin yatkınlık oluşturduğu bir diğer psikolojik rahatsızlık somatik problemlerdir (Sumi ve Kanda, 2001). Mükemmel olmak zorunda hissetmek somatik semptomları artırmaktadır (Bonvanie, 2015). Taşçıoğlu ve arkadaşları'na (2021) göre, uyumsuz mükemmeliyetçi bireyler yüksek standartlara ulaşamama veya belirledikleri standartlara uygun performans gösterme kaygılarını bedenlerine yansıtabilmektedirler ve böylece dermatolojik rahatsızlıklar (egzama, ürtiker, vitiligo, nörodermatit vb.) geliştirebilmektedirler. Kronik yorgunluk sendromu söz konusu olduğunda da uyumsuz mükemmeliyetçiliğin önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Uyumsuz mükemmeliyetçilik bireylerde depresif duygu durumu ortaya çıkararak yorgunluğa

neden olmaktadır (Kempke ve ark., 2011). Randall ve arkadaşları 'na (2017) göre ebeveynleri mükemmeliyetçi olan çocuklar kendilerinden mükemmeliyetçi olmalarının beklemesi sonucu baskı hissetmektedir ve sosyal kurallarla belirlenmiş mükemmeliyetçiliğe sahip olmaktadır. Bu durumda bu çocuklar ağırlık bozuklukları ve işlev bozukluğu yaşamaktadırlar.

İlgili alanyazın incelendiğinde uyumsuz mükemmeliyetçiliğin başka psikopatolojilerle ilişkileri de görülmektedir. Örneğin, hata yapma endişesi ve yaptığından emin olamama alt boyutlarının yeme bozuklukları (anoreksiya ve bulumiya nevroza) ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Bulik ve ark., 2003). Öte yandan hem başkalarına yönelik mükemmeliyetçilik ve sosyal kurallarla belirlenmiş mükemmeliyetçiliğin kişilik bozukluklarını yordadığı vurgulanmaktadır (Stoeber, 2014).

1.2.2. Mükemmeliyetçilik ve Ebeveynleşme

Mükemmeliyetçilik, çocuk ve gençlik yaşamındaki sorunları şekillendiren önemli bir yapı olarak değerlendirilmektedir (Rasmussen ve Trolio, 2016). Bireyler ilk olarak büyüdüleri aile ortamında mükemmeliyetçi tutumlarla karşılaşabilmektedirler. Mükemmeliyetçiliğin gelişimi ile ilgili yapılan çalışmalarda, aile üyelerinin beklentilerinin ve standartlarının karşılanmaya çalışılmasının mükemmeliyetçiliğin artmasında etkili olduğu bulunmuştur (Frost ve ark., 1993; Smith ve ark., 2019). Ebeveynlerin aşırı eleştirici olduğu, standartların, ideallerin ve beklentilerin doğrudan olmasa da dolaylı şekilde vurgulandığı, standartların net şekilde belli olmadığı ve mükemmeliyetçi ebeveynlerin gözlemlenerek model alındığı aile ortamlarında mükemmeliyetçi düşünce ve davranışlar ortaya çıkmaktadır (Barrow and Moore, 1983; Hamachek, 1978). Burns'e (1980) göre çocuklar genellikle sergiledikleri performanslar karşılığında sevgi ve kabulle ödüllendirilirler. Ebeveynler çocuklarının hata ve başarısızlıklarını hayal kırıklığı ve anksiyete ile karşıladıklarında çocuklar bu durumu ceza ve reddedilme şeklinde algılamaktadırlar. Mükemmeliyetçi ebeveynler çocuklarının çeşitli alanlarda yaşadıkları sorunlar karşısında engellenmiş ve endişeli hissetmektedirler. Bu durumun sonucunda başarısız olan çocuk mükemmeliyetçi ebeveyninden rahatlama veya rehberlik beklerken ebeveyni çocuğa gerginlikle

yaklaşmaktadır ve sevgi göstermemektedir dolayısıyla çocuk da suçlu hissetmektedir. Yaşanılan bu durum daha sonrasında çocuğun yapılan hataların başkaları tarafından kabul edilmeye yönelik bir engel oluşturduğunu düşünmesiyle hatalardan korkmasına ve başarısızlıklardan kaçınmasına yol açmaktadır. Blatt (1995) da benzer şekilde, çocukların kabul görmek için ebeveynlerinin katı sınırlarını gerçekleştirmek zorunda olduklarını düşündüklerini ve kabul ile sevgiyi kaybetme korkusu yaşadıklarını dile getirerek bu durumun yoğun suçluluk, utanç, başarısızlık ve değersizlik duygularıyla beraber depresyon gibi psikopatolojilere yol açabileceğini belirtmektedir.

Aile sistemi içinde karşımıza çıkan ebeveynleşmede de ebeveynler tarafından çocuklarından gelişim dönemlerine uygun olmayan duygusal ve araçsal belirli görevler beklenildiği görülmektedir. Ebeveynleşmenin olduğu ailelerde çocuk kendi ihtiyaçlarını ertelediğinde ve başkalarını gözettiğinde bu davranışları ebeveynleri tarafından pekiştirilmektedir. Gelişimsel olarak uygun olmayan görevlerin desteklenmesi ebeveynleşen çocuğun kendisi ile gerçek dışı beklentiler oluşturmaya neden olmaktadır. Çocukluk dönemindeki bu duygular, yetişkinlikte de bireylerin kişiliklerinde varlığını sürdürmektedir ve otantikliklerini yitirmelerine yol açmaktadır (Castro ve ark., 2010). Hetherington'a (1999) göre, ebeveynleşmede çocukta talep edilen aşırı yüksek beklentiler, çocukta kendinden şüphe duyma, düşük benlik saygısı, gizlenen bir başarısızlık duygusu ile performans ve kişisel yeterlilik konusunda endişeler ortaya çıkarabilmektedir.

Çocukluğunda ebeveynine bakım veren çocukların yetişkinliklerinde de kompulsif şekilde bakım verme rolünü üstlenmeleri söz konusu olabilir. Bu bireyler çocukluk dönemlerinde kendi ihtiyaçlarını yok saydıkları ve ebeveynlerinin ihtiyaçlarına odaklandıkları için ilerleyen yaşamlarında da katı şekilde yeterli olmayı isterler, kendilerini suçlarlar ve kontrol etme çabaları olur (West ve Keller, 1991). Jones ve Wells'e (1996) göre ebeveynleşme bireylerin kişilik özellikleri üzerinde etkili olmaktadır. Ebeveynleşmiş çocuklar ebeveynlerini duygusal olarak rahatlatarak ve kendi kişiliklerini ebeveynlerinin beklentilerini karşılayacak şekilde şekillendirerek ebeveynlerine fiziksel şekilde bakım verirler ve ebeveynlerinin özgüvenlerini artırırılar. Böylece ebeveynleşen çocuk ebeveyninin idealindeki kişi olmaya çalışarak kendi

benliğini ortaya koymaz ve ebeveyninin istediği şekilde bir benlik geliştirerek narsisistik kişilik özellikleri ortaya çıkar. Narsisistik bireylerde mükemmeliyetçi eğilimler sık görüldüğü için (Stoeber ve ark., 2015) ebeveynleşmenin mükemmeliyetçilik üzerindeki etkisi önem kazanmaktadır.

Dial'ın (2014) bireylerin ebeveynleşme deneyimlerini incelediği bir çalışmada katılımcıların ebeveynleşmenin ebeveynlik rollerindeki özveri, sorumluluklar ve yükümlülüklerin yanı sıra, başarısızlığın bir seçenek olmadığı ve mükemmeliyetçiliğin hayatta kalmak için en iyi yol olduğu şeklinde düşündükleri görülmüştür. Bireyler kendilerinin ve ailelerin hayatta kalmalarını sağlayan tek şeyin kendileri olduğunu düşünmektedirler. Katılımcılardan bazıları, her şeyi sürdürme yükünün ve ölüm kalım meselesi gibi görünen şeylerin ağırlığının kendileri ile ilgili daha yüksek standart oluşturmalarına, görevlerinden herhangi birini başkasına devretmekten kaçınmalarına ve mümkün olan her yerde kontrol sağlamaya çalışmalarına neden olduğunu belirtmişlerdir. Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise, ebeveynleşme ile birlikte çocuk veya ergenin gelişim döneminde uygun olmayan sorumluluklar üstlenmesi ve ebeveynliğe ilişkin roller benimsemesi bireylerin kendileri, başkaları ve olaylarla ilişkili yargılamalarını şekillendirebileceği ve mükemmeliyetçilik/kesinlik, sorumluluk/tehdit, düşüncenin kontrolü/önemi gibi hatalı inanışların ebeveynleşme ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle çocukluklarında ebeveyn rolü üstlenen kadınların, ilerleyen yaşamlarında daha mükemmeliyetçi şekilde düşünmeye başladıkları da aynı araştırmada rapor edilmiştir (Köyden, 2015).

1.3. KONTROL ODAĞI

Kontrol odağı psikolojide sıklıkla çalışılan ve bireylerin yaşam olayları üzerindeki kontrolleri ile ilgili bireysel inançlarını ifade eden bir kavramdır (Findley ve Cooper, 1991). Kontrol odağı, bazı bireylerin zor durumlarla aktif, dayanıklı ve istekli olarak başa çıkarken bazılarının ise neden olumsuz duygulara yenik düştüğünü açıklayan içsel durum olarak ifade edilmektedir (Lefcourt, 1991). Kontrol odağı kavramının temeli Rotter'ın (1954) sosyal öğrenme kuramına dayanmaktadır. Rotter'a (1966) göre kontrol odağı ödül ve pekiştirme kavramları üzerine temellenen bir olgudur. Bireyler ödül ve

pekiştirme olarak kabul edilen durumlarla ilgili farklı değerlendirmelere sahiptir ve birbirinden ayrı tepkiler göstermektedir. Bu tepkilerin belirleyicilerinden biri ödülün kaynağının bireyin kendi davranışlarına ya da kendisi dışındaki başka kaynaklara bağlı olması olarak görülmektedir. Bir davranışın ardından ortaya çıkan pekiştirecin etkisi bireyin davranışı ve ödül arasında algılanan nedensel ilişkiye bağlı olarak şekillenmektedir (Rotter, 1966). Rotter'a (1966, 1990) göre, bireylerin bir olayın kendi davranışlarına ya da kişisel özelliklerine bağlı olduğu inancı iç kontrol odağı olarak adlandırılmaktadır. Öte yandan bireyin davranışlarının sonuçlarını şansa, kadere, güçlü olduğu düşünülen başkalarının kontrolüne ya da büyük bir karmaşadan dolayı öngörülemez bir duruma bağlı olarak değerlendirmeleri ise dış kontrol odağı olarak ifade edilir. Başka bir deyişle iç kontrol odağına sahip bireyler başlarına gelen olaylardan kişisel olarak sorumlu olduğunu hissederken, dış kontrol odağına sahip olan bireyler ise hayat içindeki sonuçların kontrolleri dışındaki güçler tarafından belirlendiğini hissetmektedir (Findley ve Cooper, 1991). Bu iki kontrol türüne sahip bireyler arasında başka farklılıklar da görülmektedir. İç kontrol odağına sahip bireyler bir durumun olumsuz sonuçlanmasını engelleyebilmek için daha çok zaman harcamaktadırlar ve olumlu sonuca ulaştıklarında daha kontrollü hissetmektedirler (Gregory, 1978). Ayrıca iç kontrol odağına sahip bireyler belirli bir planda daha iyi çalışırken dış kontrol odağına sahip olan bireyler bir başkasının kontrolünde daha iyi performans göstermektedir (Daniels and Stevens, 1976). Aslında çoğu birey bu iki uç (iç-dış kontrol odağı) arasında kalmaktadır ve kontrol odağına ilişkin inançların değişmez olduğu kabul edilmektedir. Fakat kontrol odağı kalıcı bir eğilim olarak düşünülse de deneyimle değişebileceği vurgulanmaktadır (Findley ve Cooper, 1991).

İç kontrol odağının bireylerin hayatlarında olumlu sonuçlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Bireylerin kendini kabulü ve kişisel büyüme göstermesi açısından iç kontrol odağının etkili olduğu bulunmuştur (Malhotra ve Suri, 2017). Benlik saygısı ve dayanıklılık ile iç kontrol odağı arasında olumlu yönde ilişkiler söz konusudur (Cazan ve Dumitrescu, 2016; Macsinga ve Nemeti, 2012). İç kontrol odağı ile bireylerin mutluluk düzeyleri ve yaşam doyumları artmaktadır (Kelley ve Stack, 2000). İç kontrol odağına sahip bireyler stresle daha kolay baş edebilmektedir (Krause ve Stryker, 1984).

Diğer yandan iç kontrol odağı bireylerin sağlık davranışları açısından da olumlu bir etkiye sahip olmaktadır (Gore ve ark., 2016).

Dış kontrol odağı ise bireylerin hayatlarında daha olumsuz etkiler ortaya çıkarmaktadır. Dış kontrol odağına sahip bireylerin yaşam doyumları daha azdır ve daha çok olumsuz duyguya sahiptirler (Klonowicz, 2001). Dış kontrol odağı bireyin stresli durumla baş edebileceği yeterli kaynağı olmadığı inancıyla ilişkilidir. Dolayısıyla olası stres verici durumlar dış kontrol odağına sahip bireyler için iç kontrol odağına sahip olanlara göre kötü şeylerin belirtisi olarak değerlendirilmektedir ve bu bireylerde daha fazla stres ortaya çıkmaktadır (Lefcourt ve Davidson-Kartz, 1991). Dış kontrol odağına sahip bireylerde madde kullanımı gibi sağlıksız davranışların daha yaygın görüldüğü bulunmuştur (Gore ve ark., 2016).

1.3.1. Kontrol Odağı ve Psikolojik Belirtiler

Kontrol odağının bireylerin psikolojik sağlıkları üzerinde etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır (Shojaee ve French, 2014). Ülkemizde 90'lı yılların başında yapılan bir çalışmada kontrol odağı boyutunda dış kontrol yönündeki yükselmenin artan psikolojik belirtisellik ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Dağ, 1992). Kliwer ve Sandler (1992) bireylerin olumsuz yaşam olaylarına karşı stres tepkisi göstermesinde kontrol odağının engelleyici bir rolü olduğunu dile getirmişlerdir. Bireylerin iyi oluşlarında iç ya da dış kontrol odağının etkileri dikkat çekmektedir. İç kontrol odağının öznel iyi oluşu artırdığı ve psikolojik sorunlarla negatif yönde bir ilişkiye sahip olduğu görülürken dış kontrol odağının varlığında öznel iyi oluşun azaldığı psikolojik belirtilerin arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Hamarta ve ark., 2013; Petrosky ve Birkimer, 1991). Konuyla ilgili olarak Kennedy ve arkadaşları (1998) iç ve dış kontrol odağının çeşitli psikopatolojilerle ilişkisini inceledikleri bir çalışmada, dış kontrol odağının sosyal fobi, panik bozukluk, obsesif kompulsif bozukluk, genellenmiş anksiyete bozukluğu ve depresyon için belirleyici bir faktör olduğunu dile getirmişlerdir.

Depresyonda kontrol odağının doğrudan bir etkisi söz konusudur. İç kontrol odağı arttıkça depresyon riskinin azaldığı görülmektedir (Abdolmanafi ve ark., 2011).

Fırsatları kontrol altına almakta başarısız olduğunu düşünen ya da güçlü olan başkalarına bağımlı kişilerde depresyonun arttığı saptanmıştır (Khumalo ve Plattner, 2019; Yu ve Fun, 2014). Anksiyete için de benzer bir durumun varlığından söz edilmektedir ve dış kontrol odağına sahip bireylerin daha çok anksiyete deneyimlediği bulunmuştur (Aslan ve ark., 2009). Obsesif kompulsif bozukluk açısından bakıldığında ise, sadece obsesif düşünme boyutunun dış kontrol odağı ile ilişkili olduğu belirtilmektedir (Altın ve Karancı, 2008).

Bireylerin başlarına gelen olayların şansa bağlı geliştiğini düşünmeleri somatizasyon ile ilişkilidir (Bagherian ve ark., 2009). Ayrıca bireylerin sağlık durumlarını kendi davranışlarına ya da çevresel koşullara bağlama durumları somatizasyonun şiddeti açısından da belirleyicidir (Bhargava ve Pandey, 2016). Olayların sonuçlarını şans ve kaderle ilgili olduğunu düşünen bireylerin ağrıları ile baş etmede uyumsuz yöntemler kullandıkları ve kontrollerinin az olduklarına inandıkları için daha çok psikolojik sorun yaşadığı görülmektedir (Crisson ve Keefe, 1998).

İlgili alan yazın incelendiğinde dış kontrol odağının psikotik deneyimler ve yeme bozuklukları için de belirleyici olduğu dikkati çekmektedir (Fouts ve Vaughan, 2002; Harrow ve ark., 2009). Öte yandan sınır kişilik bozukluğu ve kırılğan narsisizm ile dış kontrol odağı arasında ilişkiler saptanmıştır (Hope ve ark., 2018; Sullivan, 2020).

1.3.2. Kontrol Odağı ve Ebeveynleşme

Kontrol odağının aile sistemi içindeki olumsuzluklarla yakından ilişkili olduğu belirtilmektedir. Örneğin boşanma sürecine bağlı olumsuz olaylarla ve ailenin düşük gelir düzeyi ile dış kontrol odağı arasında ilişkiler olduğu bulunmuştur (Fogas ve ark., 1992; Lefkowitz ve ark., 1980). Bu durumların aksine çatışmaların az olduğu düzenli aile ortamlarında büyüyen ergenlerin ise iç kontrol odaklarının daha yüksek olduğu görülmektedir (Nowicki ve Schneewind, 1982). Ebeveynlerin sıcak, tutarlı, olayların sonuçları ile ilgili çocukların kendi kontrolünü destekleyen bir tutuma sahip olması içsel kontrol odağını artırırken, ebeveynleri tarafından bireyselleşmelerine izin verilmeyen, ayrıcalıklardan yoksun bırakılan ve duygusal olarak cezalandırılan çocuklarda dış

kontrol odağı gelişmektedir (Macdonald, 1971). Ebeveyni tarafından kabul edilen, gözetim altında olan, duygusal açıdan desteklenen ve duygularının ifade edilmesine izin verilen çocukların kişisel (iç) kontrollerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Ahlin ve Altunes, 2015; Krampen, 1989; Man ve ark., 1990).

Ebeveynin çocuğuna ihmalkar ve talep edici şekilde davranması kontrol odağı üzerinde etkili olan önemli bir faktördür (Gupta ve Gautam, 2014). Bu bakımdan bir tür ihmal olarak kabul edilen (Hooper, 2007b) ebeveynleşme ile kontrol odağı arasındaki ilişkiler önem kazanmaktadır. Ebeveynleşme kavramını ele alan yapısal aile sistemleri kuramında, aile içinde güç kavramının önemine vurgu yapılmaktadır ve hem otorite hem de sorumlulukla ilişkili bir kavram olduğu belirtilmektedir. İşlevsel ailelerde ebeveynler çocuklara göre daha fazla güce sahip olduğundan, işlevsel olmayan ailelerde güç konusunda dengesizliklerden bahsedilmektedir (Aponte ve Van Deusen, 1981; Gladding, 2011). Daha önce de belirtildiği gibi ebeveynleşme ebeveynin sorumluluklarını çocuğa devretmesiyle birlikte alt sistemler arasında sınırların bozulması olarak tanımlanmaktadır (Minuchin, 1974). Böylece ebeveynleşmede ebeveyn sorumluluklarının beraberinde bir anlamda güç ve otoritesini de çocuğa aktarmasından dolayı alt sistemler arasında yapısal bir yeniden düzenleme söz konusu olmaktadır (Chase, 1999).

Williams ve Francis (2010) uzun süreli ve tek taraflı ebeveynleşme deneyimleyen çocuğun, liderlik işlevi üstleneceği ve bozulmuş ve dağınık aile sistemi içinde bir kontrol unsuru haline geleceğini dile getirmişlerdir. Çalışmacılar bu nedenle, iç kontrol odağının çocuklukta ebeveynleşme yaşantısı ile olumlu ilişkisi olabileceğini belirtmişlerdir. Bireylerin ebeveynleşme düzeyleri arttıkça iç kontrol odakları artmaktadır ve sonuçta da mutluluk düzeylerinde de yükselme söz konusu olmaktadır. Bu durum çalışmacılara göre, çocukların kendilerine yüklenen yetişkin rolleriyle baş edebilme becerileri, davranışlarının sonuçlarını kendilerinin etkileyebileceği ve kontrol edebilecekleri algısından kaynaklanıyor olabilir şeklinde yorumlanmıştır. Saha'ya (2016) göre çocuk olumsuz bir durum üzerinde kontrollü hissettiğinde ve kendini yetkin gördüğünde olumlu sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Rol değişiminin adil olarak algılandığı

durumlarda ve çocuğun becerileri birleştğinde ebeveynleşmenin olumsuz etkileri ortadan kalkmaktadır.

İlgili alan yazın incelendiğinde kontrol odağının ebeveynleşme üzerinde etkisi olmadığını gösteren bulgular da mevcuttur. Yapılan bir çalışmada, ebeveynleşmenin fazla olmasının ve iç kontrol odağının düşük olmasının anksiyeteyi yordadığı fakat ebeveynleşme ile kontrol odağı arasında ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Mays ve Krueger, 2021). Buraya kadar aktarıldığı üzere, ebeveynleşme ile kontrol odağı ilişkisine dair yapılan çalışmalarda da farklı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bakımdan iki kavram arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi önem kazanmaktadır.

1.4. BENLİĞİN FARKLILAŞMASI

Minuchin ve Fishman'a (1981) göre, aile yapısının bir yandan aidiyet duygusunu geliştirirken bir yandan da bireyselleşmeyi desteklemek gibi temel görevleri söz konusudur. Aile sistemi içinde başlangıçta çocuk tamamen temel bakım verenine bağlı olarak yaşamını sürdürürken, gelişim süreci içinde çocuğun fiziksel olgunlaşmasıyla birlikte kendisinden sorumlu olma kapasitesi artmaktadır. Böylece süreç içinde çocukta birey olma, ailede ise bu bireyselleşmeye izin verme sorumluluğu ortaya çıkmaktadır (Kerr ve Bowen, 1988). Aile sistemleri kuramında çocuğun ebeveynlerinden duygusal ayrışması önemli bir durum olarak görülmektedir ve *benliğin farklılaşması* olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin ne ölçüde benlik farklılaşma düzeylerine sahip olduğu veya aile temellerine ne ölçüde çözülmemiş duygusal bağlarla bağlı olduğu kuramın temel varsayımlarından birini oluşturmaktadır (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988).

Aile sistemi kuramı, *bireyselleşme* ve *birliktelik* olmak üzere iki dengeleyici yaşam içgüdüsünden bahsetmektedir. Bireyselleşme, gelişmekte olan çocuğu duygusal olarak ayrılmış, kendi adına düşünme, hissetme ve hareket etme becerisine sahip bir birey olmaya iten ve her insanda içgüdüsel olarak bulunan bir yaşam gücü olarak ifade edilirken, birliktelik çocuğu ailesiyle duygusal olarak bir arada tutan ve birbirlerine tepki vermelerini sağlayan bir içgüdü olarak açıklanmaktadır. Birliktelik çocuk ve aileyi birlikte düşünmeye, hissetmeye ve hareket etmeye sevk etmektedir ve bu güç aileden

tam bir ayrışma sağlanmasını zorlaştırmaktadır. Kurama göre farklılaşma bu iki yaşam gücü arasındaki dengenin sağlanıp sağlanamamasına göre belirlenmektedir. Farklılaşma, bireyin içgüdüsel olarak yönlendirilen duygusal tepkisini, dikkatlice düşünülmüş hedefe yönelik işleyişinden ayırma yeteneğini tanımlamak için kullanılmaktadır (Kerr ve Bowen, 1988; Titelman, 1998).

Çocuk ve ailesi arasındaki duygusal ayrışmanın derecesi, çocuğun benliğini ailesinden farklılaştırma becerisini etkilemektedir. Farklılaşmanın sağlanmadığı ailelerde, duygusallık ve öznellik çocuk ile ebeveyn arasındaki ilişkide güçlü etkiye sahiptir. Duygusallık ya da birliktelik baskısının yoğun olduğu ailelerde çocukların kendileri gibi düşünmesi, hissetmesi ve davranmasına izin verilmez. Duygusal olarak daha az ayrılmış bireyler düşüncelerini hislerinden ayırma becerisine sahip değildir (Kerr ve Bowen, 1988).

Benliğin farklılaşması çok boyutlu bir yapıdan oluşmaktadır. *İçsel farklılaşma* boyutu, düşünce ile duygunun birbirinden ayrılmasını kapsamaktadır. *Kişilerarası farklılaşma* boyutu ise, bireyin özerkliğini sağlarken aynı zamanda başkalarıyla bağlarını sürdürmesi olarak tanımlanmaktadır (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Teorik açıdan bakıldığında, bireyin farklılaşma düzeyini, *duygusal tepkisellik*, *duygusal ilişkiyi kesme*, *iç içe geçme* ve *ben pozisyonu alabilme* olmak üzere dört faktör belirlemektedir. Düşük düzey farklılaşan bireyler, duygusal açıdan tepkiseldirler ve enerjilerini eylemlerine, duygularının yoğunluğuna ve aktarımına yönlendirmektedirler. Kişilerarası etkileşimler ve içsel deneyimler çok yoğun yaşandığında, farklılaşma düzeyi düşük bireyler kendilerini diğerlerinden ve onların duygularından izole ederler. Aksine yüksek düzeyde farklılaşan bireyler ise ebeveynleriyle duygusal bağlanma oluştururken kimliklerini kaybetmekten korkmazlar. Düşük düzeyde farklılaşan bireyler diğerleriyle iç içe geçmiş bir ilişki kurabilirler. Son olarak ise, farklılaşma ben pozisyonu ile ilişkilidir. Düşük düzeyde farklılaşan bireyler duygusal açıdan diğerlerine bağımlıdır ve başkaları için düşünür, hisseder ve davranırlar (Kerr ve Bowen, 1988).

Farklılaşmanın sağlanması kişilerarası ilişkilerde yeterlik, duygusal olgunluk, düşük düzey psikolojik stresle ilişkilidir. Çünkü farklılaşma düzeyi yüksek bireyler kişilerarası

ilişkilerde duygusal uyarılmaları düzenleyebilmektedirler. Öte yandan farklılaşma sağlayamayan bireyler, yakınlık ve özerklik konusunda kendilerini daha rahatsız hissetmektedirler, duygularını düzenlemekte zorlanmaktadır ve daha çok kişilerarası sorunlar yaşamaktadırlar (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Farklılaşmanın sağlanması ile bireylerin psikolojik iyi oluşları artmaktadır (Chung ve Gale, 2006) ve kişilerarası problemleri azaltmaktadır (Wei ve ark., 2015). Farklılaşma ile olumlu başa çıkma becerileri ve sosyal problem çözme becerileri arasında ilişkiler saptanmıştır (Murdock ve Gore, 2004; Skowron, 2004).

1.4.1. Benliğin Farklılaşması ve Psikolojik Belirtiler

Benliğin farklılaşması bireylerin psikolojik sağlıklarını yordayan önemli bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Liping ve ark. 2015). Rodriguez ve arkadaşları'na (2019) göre, istenmeyen ve yoğun stres verici yaşam olaylarının bireylerde ruhsal sorunlar ortaya çıkarmasında benliğin farklılaşması rol oynamaktadır. Bireylerin farklılaşma düzeylerinin yüksek olması stres düzeylerini düşürerek psikolojik sorunlar yaşama olasılıklarını azaltmaktadır (Murdock ve Gore, 2004). Bir başka deyişle, duygularını düzenleyemeyen, aşırı duygusal tepki veren, ilişkilerinde belirli bir benlik algısı sürdürmekte zorlanan, duygusal bağı tamamen koparan ya da iç içe geçmiş ilişkiler kuran bireylerin kişiler arası stres ve psikolojik sorunlar yaşama olasılığının yüksek olduğu söylenebilir (Skowron ve ark., 2009).

Alan yazın incelendiğinde benliğin farklılaşması ile pek çok psikopatoloji arasında ilişkiler olduğu saptanmıştır. Toplumda sık görülen rahatsızlıklardan biri olan depresyonun bireylerin farklılaşma düzeyleri ve öz yeterliliklerine bağlı olarak geliştiği görülmektedir. Farklılaşmanın her boyutunun (duygusal tepkisellik, duygusal ilişkiyi kesme, iç içe geçme ve ben pozisyonu) depresyon açısından etkisi söz konusudur (Choi ve Murdock, 2017; Hooper ve DePuy, 2010).

Anksiyete ile benliğin farklılaşması arasındaki ilişkiler incelendiğinde, kaygılı olan bireylerin daha düşük düzey farklılaşmaya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Sohrabi ve ark., 2013). Bu durum farklılaşma sağlayamamış bireylerin daha az esnek oldukları

ve kişilerarası sorunları çözme konusunda daha az başarılı oldukları anlamına gelir. Böyle bireyler ilişki zorluklarını çözmek için kendi ihtiyaç ve arzuları pahasına başkalarının arzu ve ihtiyaçlarını karşılamaya eğilimlidirler. Ayrıca, aileleriyle ve romantik partnerleriyle duygusal bağları reddederek, duygusal ve fiziksel mesafeyi sürdürerek ilişki kaygılarını yönetme eğiliminde olurlar (Lampis ve ark., 2020). Benliğin farklılaşması olumsuz değerlendirilme endişeleri ve dolayısıyla sosyal anksiyete ile ilişkilidir. Eğer bireyler yeterli düzeyde bir farklılaşma sağlayamadılarsa daha duygusal, bağımlı ve otonomi kapasitesi düşük hale gelmektedirler. Sonuç olarak bu bireyler eleştirildiklerinde bu durumla başa çıkmada zorlanmaktadır. Öte yandan benzer şekilde somatik semptomların düşük benlik farklılaşma düzeyine bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Pelep-Popko, 2002).

Benliğin farklılaşma düzeyinin şizofreni ve bipolar bozukluk gibi daha kronik rahatsızlıklarla ilişkili olduğu ve bireyin yaşamlarında ciddi sorunlar ortaya çıkaran madde bağımlılığı için de risk faktörü olduğu belirtilmektedir (Plumed ve ark., 2023; Thorberg ve Lyvers, 2006). Kişilerarası ilişkileri etkileyen sınır kişilik bozukluğunda da benliğin farklılaşma düzeyi önemli bir belirleyici olarak nitelendirilmektedir ve bu alana yönelik tedavinin bireylerin işlevsellik düzeyini arttırdığı dikkat çekmektedir (Mooney-Reh, 2011). Bireylerin benlik saygılarındaki tutarsızlıklar ve kişilerarası çatışmalarla ilgili olan kırılğan narsisizmle benliğin farklılaşması arasında ilişkiler saptanmıştır. Farklılaşma düzeyi arttıkça narsisizmle bağlantılı özellikler azalmaktadır (Sandage ve ark., 2017).

1.4.2. Benliğin Farklılaşması ve Ebeveynleşme

Benliğin farklılaşması aile sistemleri kuramında bireyin sağlıklı gelişimi ve ailenin işleyişi açısından önemli bir kavram olarak görülmektedir (Bowen, 1978; Kerr ve Bowen, 1988). Çünkü aile içinde çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişki çocuğun kendi benliğine dair bakış açısını oluşturmaktadır. Duygusal tepkilerini düzenleyebilen, stresli durumlarla daha iyi baş edebilen, çocuklarıyla bağıllık geliştirebilen ve onları özerk olmaları için destekleyen ebeveynlerin olduğu aile ortamlarında çocukların olumlu bir benlik algısı geliştirmesi beklenmektedir (Skowron, 2005). Miller'a (2023) göre

farklılaşmanın sağlandığı ilişkilerde stresli bir durumla karşılaşıldığında ebeveyn ve çocuk arasında daha iyi bir bağlılık söz konusu olmaktadır. İlişki içindeki herkes kendi mutluluğunun sorumluluğunu alabilmektedir ve birbirlerinin duygusal sınırlarına saygı duymaktadırlar. Duygusal sınırların korunması ise bireysel olarak varlığını sürdürülmesini ve karşıdakinin gerçek dışı beklentilerinin karşılanmamasını sağlamaktadır.

Bowen'a (1978) göre benliğin farklılaşması düzeyinin düşük olması çocuğun ebeveyniyle çözümlenememiş bağlanma örüntülerine bağlı olarak geliştiği için ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkiler önem kazanmaktadır. Bazı ailelerde iç içe geçmiş ya da belirsiz sınırların olduğu ve çocuğa sağlıksız rollerin yüklendiği ilişki biçimlerinin var olduğu görülmektedir (Perrin ve ark., 2013). Böyle ailelerde büyüyen çocuklar daha çok ebeveynleşme deneyimleri ile karşı karşıya kalmaktadır (Leon ve Rudy, 2005). Ebeveynleşmeyle birlikte çocukta işlevsel ve duygusal özerklikle bağlantılı olan ayrışma sorunlarının yanı sıra ebeveynlerle olgun olmayan ilişkiler sürdürme eğilimi ortaya çıkmaktadır (Mayseless ve Scharf, 2009). Dolayısıyla aile içinde çocuğun ebeveynleşme deneyimleri arttıkça benliğin farklılaşması düzeyinin düştüğü görülmektedir (Jankowski ve ark., 2011).

Bowen'a (1978) göre ebeveynleşmiş çocuğun, ebeveynleri tarafından dayatılan rol değişimlerini yönetirken kendi özerkliğini ve yeterliliğini kabul etmesi ve geliştirmesi ile benliğinin farklılaşması düzeyi artmaktadır. Diğer yandan ayrışma sağlayamayan, ebeveynleşme ile ebeveynleriyle iç içe geçmiş ilişkiler kurarak kendi özerkliklerini kaybetmeye başlayan ve duygularını düzenleyemeyen çocuklar bu deneyimlerden olumsuz etkilenerek psikolojik sorunlar yaşarlar (Jankowski ve Hooper, 2012). Ebeveynleşme deneyimleri çocuk tarafından adaletsiz olarak algılanarak ve benliğin farklılaşma düzeyine etki ederek olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır (Jankowski ve ark., 2011). Ülkemizde yapılan bir çalışmada benliğin farklılaşmasının ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile kaygı ve stres arasında aracılık etkisi olduğu bulunmuştur (Karataş, 2020). Perrin ve arkadaşları'na (2013) göre bu aracılık etkisi farklılaşmanın çocuklukta ebeveynleşme deneyimi ile bireyin uyumu arasında önemli ve tutarlı rolünü göstermektedir.

1.5. TEK EBEVEYNLİ AİLELER

İnsan gelişimi aile yaşam döngüsü içinde hareket ettikçe ve geliştikçe şekillenmektedir. İnsanla ilişkili tüm sorunlar, içinden geldiğimiz ailenin biçimlendirici seyri, üstesinden gelmeye çalıştığı mevcut sorunlar ve arzuladığı gelecekle şekillenmektedir. Bu nedenle aile yaşam döngüsü ve içinde yer aldığı daha geniş sosyal çevre insan kimliğini ve gelişimini anlamada doğal bir çerçeve sağlamaktadır (McGoldrick ve ark., 2014). İnsan yaşamı için önemli olan aile yapısı incelendiğinde toplumda farklı aile çeşitleri olduğu görülmektedir. Çekirdek aile, tek ebeveynli aile, çok kuşaklı aileler, çocuksuz aileler, gey/lezbiyen aileler, üvey aileler, birlikte yaşayan çiftler, tekrar evlilikle oluşan aileler gibi farklı aile türleri söz konusudur (Gladding, 2011; Strong ve ark., 2006). Aile yapılarının demografik özellikleri ile ilgili yapılan çalışmalarda, 1960 yılından 1985 yılına kadar aile yapılarında bir değişim ortaya çıkmaya başladığı, evli çiftlerden ve çocuklardan oluşan geleneksel aile yapısının azaldığı ve anne ile çocuktan oluşan tek ebeveynli aile yapılarında bir artış olduğu görülmektedir (Scott, 1993). Bu bakımdan tek ebeveynli ailelerin özellikleri zamanla daha çok önem kazanmaya başlamıştır. İlgili alan yazında tek ebeveynli aile, boşanma, ebeveynlerden birinin ölümü, evlilik dışı hamile kalma, ebeveynlerin biri tarafından terk edilme, ebeveynin hapiste olması, evlat edinme ya da ebeveynlerden birinin savaş ya da başka bir koşul nedeniyle başka yerde yaşaması gibi kontrol edilemeyen koşullara bağlı olarak ortaya çıkan aile türü olarak tanımlanmaktadır (Gladding, 2011).

Aile içinde tek ebeveynin olması sistem içinde hem ebeveyn hem de çocuk ya da ergen açısından birtakım olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Öncelikle ebeveyn açısından bakıldığında, ailede tek ebeveyn olarak bulunan annenin daha çok ekonomik zorluklar yaşadığı görülmektedir ve bu durum annenin tek ebeveyn rolüne uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Tek ebeveynlerin rol ve sorumlulukları daha fazladır ve ev içinde iş yükünü paylaşabilecekleri başka bir yetişkinin olmaması zorlayıcı olmaktadır. Aile içindeki tek yetişkin olan ebeveynin sosyal yaşamları bu durumundan etkilenmektedir ve dolayısıyla kendilerini yalnız hissetmektedirler. Tek ebeveyn olan annelerin artan sorumlulukları nedeniyle ebeveynlik davranışları daha olumsuzlaşmaktadır (Hilton ve Devall, 1998; Richards ve Schmiede, 1993).

Tek ebeveynli ailelerde büyüyen çocuklar davranışsal, ekonomik, sosyal ve psikolojik birçok durumla baş etmek zorunda kalmaktadır (Bianchi, 1995; Stephen ve Udisi, 2016). Tek ebeveynli aileler incelendiğinde, boşanma sonucu tek ebeveynle yaşamının ölüm sonucu tek ebeveynle yaşamaya göre daha olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığı bulunmuştur. Çünkü ebeveynlerden birinin kaybı ile aile ortamında ekonomik koşullarda daha az değişiklik meydana gelmektedir ve ebeveynler arası çatışmalar bu ailelerde görülmemektedir (Borgers ve ark., 1996; McLanahan ve Sandefur, 1994). Amato ve Keith (1991) tarafından yürütülen bir meta-analiz çalışmasında, boşanma sonucunda tek ebeveynle büyüyen yetişkinlerin iyi oluşlarında, daha sonraki aile yaşamlarında (boşanma, evlilik doyumu gibi), sosyo-ekonomik statülerinde ve fiziksel sağlıklarında problemler ortaya çıktığı saptanmıştır.

Boşanma, kayıp ya da diğer nedenlere bağlı olarak tek ebeveynle büyüme durumunda kalan çocukların eğitim hayatına katılma oranı, ailenin gelir kaynağının düzenli olmaması ve dolayısıyla çocuğun eğitimi ihtiyaçlarını karşılayamaması nedeniyle daha düşük olmaktadır (Fotoh, 2021; Krein, 1986). Ebeveynlerin boşanması çocukların ilk yetişkinliklerinde eğitim başarıları için önemli bir risk faktörü haline dönüşmektedir (Riala ve ark., 2003). Geride kalan ebeveyniyle yaşayan çocuk diğer ebeveyni için yas tutmakla ve ebeveyninden destek alamamakla karşı karşıya kalmaktadır (Mahmood ve Sangeetha, 2023). Ayrıca evde ikinci bir ebeveynin olmaması özellikle rehberlik/öneri, rol-model alma ve yaşam için gerekli pratik becerileri öğrenme konusunda çocuklar açısından eksiklikler oluşturmaktadır (Mueller ve Cooper, 1986).

1.5.1. Tek Ebeveynli Aileler ve Psikolojik Belirtiler

Toplum içindeki çeşitli aile yapıları çocuğun duygusal sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Özellikle tek ebeveynli aileler bu açıdan risk altında olan aile türlerinden sayılmaktadır (Garnefski ve Diekstra 1997). Boşanma sonrasında tek ebeveynin olduğu ailelerde belirli sorumluluklar nedeniyle ebeveyn çocuklarının fiziksel ve psikolojik olarak yanında bulunamamaktadır ve ebeveynlik davranışları ile çocukları üzerindeki kontrolü olumsuz etkilenmektedir. Böylece de çocukta davranışsal sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Hilton ve Desrochers, 2009). Çocukluk döneminde ebeveynleri

boşanan çocukların ergenlik dönemlerinde psikiyatrik bozukluklar ve uyum sorunları yaşama olasılıklarının arttığı görülmektedir (Fergusson ve ark. 1994).

Tek ebeveynli aileler incelendiğinde böyle ailelerde büyüyen çocuklarda yalan söyleme, zarar verme, olumsuz ilişkiler kurma, intihar davranışları, bağımlılık sorunları geliştiği bulunmuştur. Bu çocuklar çatışmalardan ve ihmal edilmekten kaynaklanan saldırganca duygularını daha çok suç davranışlarına karışarak göstermektedirler. Öte yandan çocukların süreçte yaşadıkları korku ve üzüntü gibi zor duygularla birlikte yalnızlık, anksiyete ve depresyon yaşama olasılıkları artmaktadır (Garnefski ve Diekstra, 1997; Hilton ve Devall, 1997; Sing ve Kıran, 2014; Strohschein, 2005; Weitof ve ark. 2003).

Bir ebeveynin kaybının ardından çocuklarda stres tepkileri görülmektedir. Çocuklar ayrılma ile birlikte yoğun anksiyete duyguları yaşamaktadırlar ve daha sonrasında da psikiyatrik rahatsızlıklar geliştirme olasılıkları söz konusu olabilmektedir (Downey, 2005). Stikkelbroek ve arkadaşları'na (2016) göre ebeveynin kaybının ardından ergenlerde daha çok içselleştirme bozuklukları ortaya çıkmaktadır. Kayıp gibi boşanmanın da çocukların yaşamlarından önemli bir konu olduğu ve duygu durum bozuklukları geliştirmesinde etkili bir faktör olduğu bilinmektedir (Fergusson ve ark., 1994). Tek ebeveyn olarak anne ile yaşamaya devam eden çocuklarda annenin reddedici tutumları ya da olumsuz kontrol davranışları sonucunda dışsallaştırma bozuklukları (dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ve davranım bozukluğu) ortaya çıkmaktadır (Daryanani ve ark., 2016).

1.5.2. Tek Ebeveynli Aileler ve Ebeveynleşme

Aile çocuğun sosyalleşmesi açısından temel bir faktördür. Çocuğun kişiliğinin şekillenmesinde etkisi olan aile içindeki en önemli rol ise ebeveynlere aittir. (Singh ve Kıran, 2014). Fakat aile sistemi içinde ebeveynlerden birinin boşanma, ölüm, ayrı yaşama vb. nedenlerle sistemin dışına çıkması söz konusu olabilmektedir ve bu durum bazı sonuçları da beraberinde getirmektedir (McLanahan ve Sandefur, 1994). McGoldrick ve arkadaşları'na (2014) göre ailede bir kayıp yaşanması durumunda bu kaybın etkisini ortadan kaldırmak için aile içindeki ilişkilerin yeniden düzenlenmesi,

kaybı telafi etmek için rollerin yeniden dağıtılması ve yaşam örüntülerinin yeniden dengelenmesi gerekmektedir. Bir ebeveynin kaybı ergene yeni aile rolleri, sorumlulukları ve yetişkin benzeri davranış beklentileri yükleyebilir (Dowdney, 2005). Benzer bir durum ebeveynlerin boşanmasının ardından da görülmektedir. Boşanmanın yaşandığı ailelerde annesi ile yaşamaya başlayan ergenlerin sorumluluklarının ve özerkliklerinin arttığı bulunmuştur. Boşanma sonucunda ergenler ebeveynlerinin taleplerine daha fazla maruz kalmaktadır ve diğer taraftan bazı ayrıcalıklar elde etmektedirler (Amato, 1987). Boşanma sonucunda tek ebeveyniyle yaşayan çocuğa ebeveynleri tarafından verilmesi gereken ebeveynlik davranışlarının azalması ile bu çocukların ebeveynlerinin ve bütün ailenin psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak gibi bir sorumlulukla aşırı yük altına girmesi söz konusu olmaktadır (Wallerstein, 1985).

Weiss'e (1979) göre tek ebeveynin olduğu ailelerde çocuklar evle ilgili görevleri daha fazla üstlenmektedirler, kendinden küçük olan kardeşleriyle ilgilenmektedirler ve ebeveyni tarafından eş sorumluluğu almaya yönlendirilmektedir. Sonuç olarak sorumluluğu artan çocuk daha hızlı büyümek zorunda kalmaktadır. Çocuklar tek ebeveyniyle birlikte yaşadığında bilgilendirilmediği, denetlenmediği ve karşılıklılığın olmadığı sorumluluklar yüklenebilmektedir (Jurkovic ve ark., 2001). Alan yazında çocuğun gelişim dönemine uygun olmayan bu tarz sorumlulukları alması ebeveynleşme olarak ifade edilmektedir (Hooper, 2012; Jurkovic, 1997). Minuchin ve arkadaşları (1967) ebeveynleşme olgusuna dair ilk tanımlamalarında bu tarz deneyimlerin tek ebeveynli ailelerde daha sık görüldüğünü dile getirmişlerdir. Tek ebeveynli ailelerde ebeveynlerinin yaşadıkları zorluklara tanık olan ve eşlik eden çocukların bir şekilde ebeveynleşme deneyimi ile karşı karşıya kaldıkları görülmektedir (Peris ve Emergy, 2005; Titzmann, 2012). Ebeveynleşme süreci aile sistemi içinde dengenin sağlanabilmesi için her ailenin özel ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde oluşmaktadır ve tek ebeveynli ailelerde ebeveynleşmenin farklı çeşitleri ortaya çıkmaktadır (Dominguez ve ark., 2019). Tek ebeveynli ailelerde çocuklar büyüdükçe kardeşleri ve ev işleri konusunda normalden daha fazla yetki almaya başlamaktadırlar. Ebeveynleşen çocuk olarak adlandırılan bu çocuklardan yardım almak ailelerin hayatta kalması için önemlidir. Fakat bu durum çocukların çocukluklarını aile işleri ve sorumluluklarına tamamen feda ettiği zaman sorun haline gelmektedir (McGoldrick ve ark., 2014).

Jurkovic ve arkadaşları'na (2001) göre ebeveynlerinin boşanması sonucu tek ebeveyniyle yaşayan ergenlerde araçsal ve duygusal ebeveynleşme daha çok deneyimlenmektedir. Çünkü boşanmanın ardından muhtaç, sıkıntılı, yalnız ve öfkeli olan ebeveynler çocuklarından hizmetçi, bakıcı, danışman veya sırdaş rolünü bekleyebilmektedirler (Hetherington, 1999). Bu durum da ebeveynin sorumluluklarını bir şekilde çocuğa devretmesiyle çocuğun bir yetişkin gibi davranmasıyla sonuçlanmaktadır (Chase, 1999; Minuchin, 1967; Rogers, 2006).

1.6.ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ ve AMACI

Aile yapısının iyi oluşu, ebeveynlerin olumlu özellikleri ve çocukların sağlıklı gelişimleri için önemli bir temel oluşturmaktadır. Aile sisteminde sorun yaratabilecek olumsuz faktörlerin az olmasının ebeveynlerin çocuklarıyla daha besleyici ve kapsayıcı ilişkiler kurmasına ve doğal olarak da çocuğun iyi oluşunun artmasına yol açtığı vurgulanmaktadır (Newland, 2015). Fakat bazı ailelerde bu durumun tam tersi olarak çocuk açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarabilecek ebeveynleşme olgusundan söz edilmektedir (Hooper ve ark., 2012). Çocuğun aile içinde bir yetişkin ya da ebeveyn rolünü üstlenmesi olarak tanımlanan ebeveynleşme olgusu alan yazında gün geçtikçe daha çok çalışılan ve farklı terimlerle açıklanan bir kavram olarak dikkat çekmektedir (Jurkovic, 1997; Lutman, 2019). Ebeveynleşme deneyimleri süresi, yoğunluğu, türü vb. faktörlere bağlı olarak çocuk üzerinde pek çok olumsuz etkiye neden olmaktadır ve bu etkiler bireylerin yetişkin hayatlarında da devam etmektedir (Chase, 1999; Engelhardt, 2012). Çünkü çocukluk döneminde maruz kalınan olumsuz deneyimler bireylerin yetişkinlikteki kişilik yapılarında belirleyici olmaktadır (Fletcer ve Schurer, 2017).

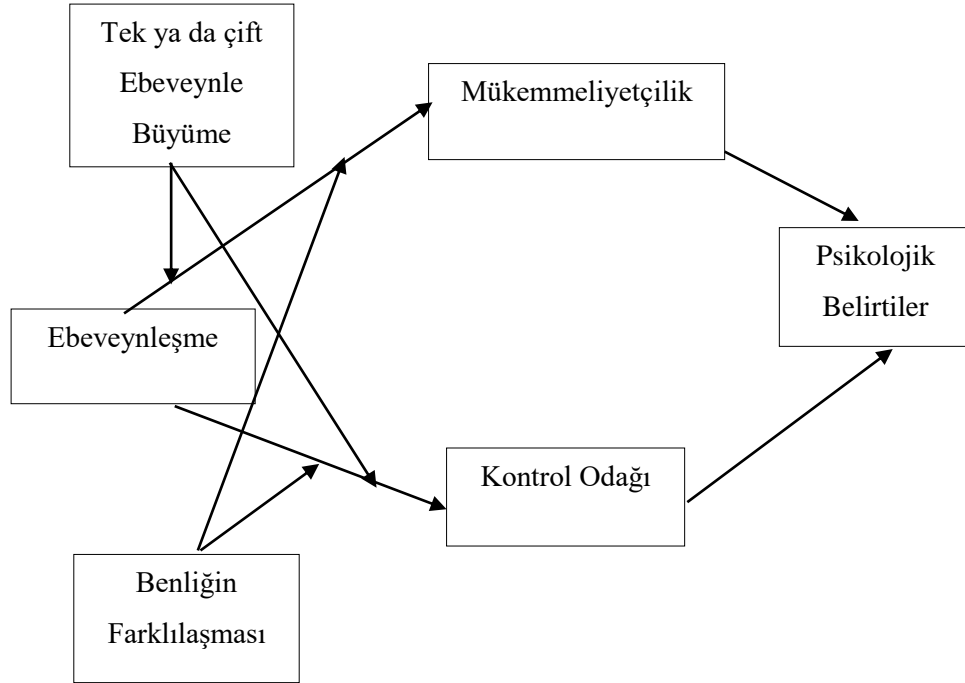
Alan yazında ebeveynleşmenin çocuk açısından pek çok olumsuz sonucu olabileceğinden söz edilmektedir (Jurkovic, 1997; Chase, 1999). Özellikle psikopatolojiler açısından çocukluk dönemindeki ebeveynleşme deneyimlerinin etkilerinin incelendiği dikkat çekmektedir (Hooper ve ark., 2011). Fakat ebeveynleşme deneyimlerinin çocukluk dönemi üzerinde etkililerinin yanı sıra bireylerin yetişkinlik dönemine etkilerinin belirlenmesinin de alan yazın açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Çünkü Erikson'un (1963) psikososyal gelişim kuramına göre

bireylerin belirli bir gelişimsel dönemdeki krizlerle başarılı bir şekilde baş edebilmesi bir sonraki gelişim aşamasına geçmesine olanak sağlamaktadır. Bu bakımdan çocukluk döneminde ebeveynleşme deneyimleyen ve bu durumla baş etmeye çalışan çocukların yaşamlarının ilerleyen dönemlerinde ne gibi sonuçlarla karşı karşıya kaldıklarının belirlenmesi önemli görülmektedir. Ayrıca ebeveynleşme ve psikopatolojiler arasındaki ilişkiye etki eden faktörlerin belirlenmesinin de ebeveynleşmenin olumsuz etkileriyle başa çıkmada yararlı olabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda yapılan alan yazın taramasında çocuğun ebeveynleşme ile kendisinden beklenen rol ve sorumlulukları yerine getirmeye çalışırken utanç, suçluluk ve yetersizlik gibi hislerle karşı karşıya kaldığı dikkat çekmektedir (Castro ve ark., 2010; Wells ve Jones, 2000). Bireylerin özsayıgılarını ve tutumlarını etkileyebilecek bu olumsuz duyguların ise kendileri ve başkalarına dair daha katı beklentiler ve standartlar geliştirmesine yol açabilmesi ve mükemmeliyetçi eğilimler ortaya çıkarabilmesi olası olabilir. Ebeveynleşme ile ilgili alan yazın incelendiğinde doğrudan ebeveynleşme ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkilerin incelendiği çalışmalara rastlanamamıştır. Bu nedenle bu çalışmadan elde edilen sonuçların ebeveynleşmenin bireylerin mükemmeliyetçi kişilik yapıları ile ilişkisinin belirlenmesinde yararlı olacağı düşünülmektedir. Öte yandan pekiştirme üzerine temellenen kontrol odağı kavramının da ebeveynleşme açısından incelenmesi gereken bir değişken olduğu düşünülmektedir. Çünkü bireylerin eylemlerinin sonuçlarını kendilerine ya da dış kaynaklara atfetmeleriyle ilişkili olan kontrol odağı kavramı, ebeveyn-çocuk ilişkisine bağlı olarak şekillenmektedir. Aile içinde ebeveyn-çocuk alt sistemleri arasındaki sınırların bozulmasının kontrol odağı açısından belirleyici olabileceği varsayılmaktadır. Çocuğun ebeveynleşme deneyimlerinden olumsuz etkilenerek dış kontrol odağı geliştirebileceği ve psikolojik sorunlar yaşayabileceği beklenmektedir. Alan yazında kontrol odağı ve ebeveynleşme arasındaki ilişkilere dair az sayıda çalışmada farklı sonuçlara ulaşıldığı gözlenmiştir. Bu bakımdan hem mükemmeliyetçiliğin hem de kontrol odağının ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide nasıl bir etkiye sahip olduğunun incelenmesi mevcut araştırmanın önemli bir katkısı olarak düşünülmektedir.

Ayrıca aile sistemleri kuramında aile içinde bireysellik ve birliktelik dengesinin kurulması önemli bir durum olarak görülmektedir. İlişkiler içinde bahsi geçen denge

sağlanabildiğinde yüksek düzey bir benliğin farklılaşmasından söz edilmektedir (Kerr ve Bowen, 1988). İlgili alan yazında benliğin farklılaşma düzeyi arttıkça ebeveynleşme deneyimlerinin azaldığı görülmektedir (Jankowski ve ark., 2011). Farklılaşma sağlayan bireylerin kendi özerkliklerini sağlayarak ebeveynlerinin beklentileri ile kendileri arasına sınır koymasıyla mükemmeliyetçilik ve kontrol gibi hatalı inanışlarının oluşmasında düzenleyici etkisi söz konusu olabilir. Ek olarak, ebeveynleşme tek ebeveynli ailelerde yaygın görülen bir olgudur (Titzman, 2012). Dolayısıyla çocuğun tek ebeveynli bir ailede ebeveyn rolünü daha fazla deneyimlemesi söz konusu olabilir ve bu durumda çocukta kendi yeterliliği ile ilgili hatalı inanışlara yol açabilir. Öte yandan kayıp, boşanma vb. gibi durumların etkileri de dış kontrol odağının gelişiminde etkili olabilir. Bu açıdan tek ebeveynle büyümenin de ebeveynleşmenin etkilerini düzenlemesi beklenmektedir. Yukarıda özetlenen alan yazın bulguları göz önünde alındığında bu çalışmada, beliren yetişkinlik döneminde yer alan (18-25 yaş) bireylerde ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının aracı, benliğin farklılaşmasının ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır (Bknz. Şekil 1).

Mevcut çalışmanın sonuçlarının klinik uygulamalar için de önemli katkıları olabileceği düşünülmektedir. Psikoloji alanındaki farklı kuramsal yaklaşımlar ve terapötik uygulamalarda bir çocuğun bakım vereni ya da ebeveynleri ile kurduğu ilişkilerin bireylerin davranışları, kişilik özellikleri ve başkaları ile ilişki kurma biçimleri üzerinde etkili bir faktör olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla terapi uygulamalarında bu tez çalışmasının bulgularının ebeveynleşme deneyimleyen bireylerin yaşadıkları problemlerin değerlendirilmesinde ve tedavi edilmesinde önemli katkılar sağlayabileceği varsayılmaktadır.



Şekil 1 Araştırmanın Amacının Şekilsel Gösterimi

1.7. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Bu tez çalışmasında aşağıdaki hipotezlerin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Hipotez 1: Tek ebeveynli ailelerde büyüyen bireylerde ebeveynleşmenin daha yüksek olması beklenmektedir.

Hipotez 2: Kadınların ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme düzeylerinin erkeklere oranla daha fazla olması beklenmektedir.

Hipotez 3: Ailede ilk çocuk olma ya da ailenin tek çocuğu olma durumunun ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme düzeyini anlamlı düzeyde artırması beklenmektedir.

Hipotez 4: Ebeveynleşme deneyimlerinin psikolojik belirtileri artırması beklenmektedir.

Hipotez 5: Ebeveynleşme deneyimleri ile olumsuz mükemmeliyetçilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olması beklenmektedir.

Hipotez 6: Ebeveynleşmenin algılanan yararı arttıkça olumlu mükemmeliyetçiliğin artması beklenmektedir.

Hipotez 7: Ebeveynleşme deneyimleri ile dış kontrol odağı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanması beklenmektedir.

Hipotez 8: Ebeveynleşmenin algılanan yararı ile iç kontrol odağı arasında pozitif yönde ilişkiler olması beklenmektedir.

Hipotez 9: Ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşmenin düşük benlik farklılaşma düzeyi ile ilişkili olması beklenmektedir.

Hipotez 10: Ebeveynleşmenin alt boyutları ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı etkisinin olması beklenmektedir.

Hipotez 11: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki dış kontrol odağının aracı etkisi olması beklenmektedir.

Hipotez 12: Ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasında iç kontrol odağının aracı etkisi olması beklenmektedir.

Hipotez 13: Benliğin farklılaşması düzeyinin ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide düzenleyici etkisinin olması beklenmektedir.

Hipotez 14: Tek ebeveynli olmanın ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide düzenleyici etkisinin olması beklenmektedir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ARAŞTIRMANIN ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın örneklemini beliren yetişkinlik döneminde (18-25 yaş) olan ve tek ebeveynli ailelerde büyüyen 95 (% 22) katılımcı ile iki ebeveynli ailelerde büyüyen 337 (% 78) katılımcının toplamından oluşmaktadır. Araştırma kapsamında tek ebeveynli ailelerde büyüme kriteri olarak anne/babadan birinin kaybı, anne babanın boşanması ya da ayrı yaşaması olarak belirlendiği için birlikte büyüdüğü ebeveyni ikinci kez evlenen bireyler çalışmaya dahil edilmemiştir. Ölçeklerden uç puan alan katılımcıların da örneklemden çıkarılması ile toplamda 432 kişi ile analizler yürütülmüştür.

Katılımcıların 272'si (% 73) kadın, 160'ı (% 27) erkektir. Katılımcıların yaşları 18-25 yaş arasında değişmektedir (*Ort.*=21.57, *S*=1.85). Katılımcılar doğum sırası açısından değerlendirildiğinde 183 katılımcının ailenin ilk/tek çocuğu olduğu, 113 katılımcının ailenin ortanca çocuğu olduğu, 136 katılımcının ise ailenin son çocuğu olduğu belirlenmiştir. Katılımcılardan 27 kişi tek çocuktur, kalan 405 katılımcının kardeş sayısının ise bir ile dokuz arasında değiştiği görülmektedir. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1*Katılımcıların Demografik Özellikleri*

	N	Yüzde %
Cinsiyet		
Kadın	272	% 73
Erkek	160	%27
Ebeveyn Durumu		
Anne-baba birlikte	337	% 78
Anne-baba boşanmış	53	% 12.5
Anne-baba ayrı yaşıyor	9	% 2.1
Anne kaybı/ölümü	10	% 2.2
Baba kaybı/ölümü	23	% 5.3
Eğitim Durumu		
Lise	401	% 92.8
Lisans	20	% 4.6
Lisans üstü	11	% 2.5

2.2. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Mevcut çalışmanın verileri beliren yetişkinlik döneminde yer alan katılımcılara uygulanan ölçek bataryası aracılığıyla elde edilmiştir. Verileri toplamak amacıyla Demografik Bilgi Formu, Kısa Semptom Envanteri, Ebeveynleşme Envanteri, Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği ve Benliğin Ayrışması Envanteri kullanılmıştır.

2.2.1. Demografik Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu, tek ebeveyniyle ya da iki ebeveyniyle birlikte büyüme durumu (boşanma, ebeveynlerden birinin ölümü, ayrı yaşama, terk edilme durumları gibi), kardeş sayısı, ailesinin kaçınıcı çocuğu olduğu gibi demografik değişkenleri belirlemeye yönelik araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu kullanılmıştır.

2.2.2. Kısa Semptom Envanteri (KSE)

Kısa Semptom Envanteri (KSE) Derogatis (1992) tarafından geliştirilmiş olan çeşitli psikolojik belirtileri belirlemek amacıyla Semptom Tarama Listesi'nin (SCL-90) 53 maddesi seçilerek oluşturulmuş kısa formudur. KSE "Hiç" (0), "Biraz" (1), "Orta Derecede" (2), "Epey" (3), "Çok Fazla" (4) şeklinde puanlanan beşli likert tipi bir ölçektir. Puan aralığı 0-112 arasında değişmektedir ve ölçekten alınan yüksek puanlar bireydeki psikolojik belirtilerin yoğunluğunu göstermektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması hem yetişkin (Şahin ve Durak, 1994) hem de ergen (Şahin ve ark., 2002) örneklemleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ölçek, kaygı, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostilite olmak üzere beş alt boyuttan oluşmaktadır. KSE'nin iç tutarlılık katsayıları yetişkin örneklemleri için .75 ile .87 arasında, ergen örneklemleri için ise, .70 ile .88 arasında değişmektedir.

Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Her bir alt ölçek ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise iç tutarlık katsayısının .80 ile .89 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.2.3. Ebeveynleşme Envanteri

Ebeveynleşme Envanteri, bireylerin ebeveynleşme düzeylerini belirleyebilmek için Hooper (2009) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Hooper ve arkadaşları (2011) tarafından yapılmıştır. 22 maddeden oluşan ölçek

Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE), Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE) ve Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı (EAY) olmak üzere üç alt boyuta sahiptir. Beşli likert tipi (1: Hiçbir zaman, 5: Her zaman) üzerinden puanlanan ölçeğin her bir alt boyutu için toplam puan alınabilmektedir. Ölçekten alınabilecek toplam puan 22-110 arasında değişebilirken, EOE ve KOE alt ölçeklerinden alınan yüksek puanlar ebeveynleşme düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. EAY alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar ise ebeveynleşmeden algılanan yarar düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Öte yandan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .84'tür (Hooper ve ark., 2011).

Envanterin Türkçe uyarlaması Köyden (2015) tarafından yapılmıştır. Üniversite örnekleminde yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmasında, ölçeğin orijinal ölçeğe benzer şekilde üç alt boyuttan oluştuğu saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları incelendiğinde, EOE için .83, KOE için .73 ve AYU için .76 toplamda ise .88 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan yarı test güvenirliği değerlerinin EOE için .78, KOE için .74, EAY için ise .74 olarak belirlenirken tüm ölçek için .79 olduğu bulunmuştur.

Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı için iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Cronbach alfa güvenirlik katsayısına alt boyutlar açısından ayrı ayrı bakıldığında Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme için .85, Kardeş Odaklı Ebeveynleşme alt boyutu için .74, Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı alt boyutu için ise .76 olduğu saptanmıştır.

2.2.4. Frost Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği

Frost ve arkadaşları (1990) tarafından bireylerin mükemmeliyetçilik eğilimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek 35 maddeden oluşmaktadır. Her madde için puanlama 1 “kesinlikle katılmıyorum” ve 5 “tamamen katılıyorum” arasında likert tipi yapılmaktadır. Ölçek ‘Hata Yapma Endişesi’, ‘Yaptığından Emin Olamama’, ‘Ailesel Beklentiler’, ‘Ailesel Eleştiri’, ‘Düzen’ ve ‘Kişisel Standartlar’ olmak üzere 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar mükemmeliyetçilik düzeyinin fazla olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 1-175 arasında değişim göstermektedir. Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .90 olarak saptanırken, alt

boyutlar için iç tutarlılık katsayılarının .77 ile .93 arasında değiştiği bulunmuştur (Frost ve ark., 1990).

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Kağan (2011) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlamasında da orijinal ölçekle benzer şekilde altı boyuttan oluştuğu saptanmış olup, tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .91 olduğu, alt boyutlar için iç tutarlılık katsayısının .64 ile .94 arasında değiştiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Alt boyutlar için iç tutarlılık katsayısının .83 ile .96 arasında değiştiği saptanmıştır.

2.2.5. Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ)

Dağ (2002) tarafından Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nden daha kapsamlı bir ölçme aracı oluşturmak amacıyla geliştirilmiştir. 47 maddeden oluşan ölçek bireylerin davranışlarının sonuçlarını içsel ya da dışsal kaynaklardan hangisine dayandırdığını ölçmeyi amaçlamaktadır. Ölçek maddeleri beşli likert tipi şeklindedir ve puanlama (1) "hiç uygun değil" ile (5) "tamamen uygun" arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar dış kontrol odağı inancının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ölçek "kişisel kontrol", "şansa inanma", "çabalamanın anlamsızlığı", "kadercilik" ve "adil olmayan dünya inancı" olmak üzere beş faktörden oluşmaktadır. Alt faktörlerin faktör yükleri .61 ile .87 arasında değişmektedir. Ölçekte genel olarak "kişisel kontrol" faktörü iç kontrol inancını yordarken diğer faktörler dış kontrol inancını yordamaktadır. Tüm ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .92 olarak bulunmuştur ve her bir faktör için incelendiğinde ise bu değerler sırasıyla, .87, .79, .76, .74 ve .61 olduğu saptanmıştır.

Bu çalışmada ölçek toplam puanının iç tutarlılık katsayısının .88 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alt boyutlar açısından bakıldığında ise Cronbach alfa güvenirlik katsayısının kişisel kontrol için, .91, şansa inanma için .75, çabalamanın anlamsızlığı için .77, kadercilik için .69 ve adil dünya inancı için .68 olduğu bulunmuştur.

2.2.6. Benliliğin Ayrışması Envanteri

Skowron ve Friedlander (1998) tarafından benliliğin ayrışma düzeylerini belirlemek için geliştirilen ölçek daha sonra Skowron ve Schmitt (2003) tarafından revize edilmiştir. Orijinal ölçek toplam 46 maddeden oluşmaktadır ve 6'lı Likert Tipi (1=Hiç Uygun Değil - 6 = Çok Uygun) bir derecelendirme kullanmaktadır. Ölçek, "Duygusal Tepkisellik, Ben Pozisyonu Alma, Duygusal Kopma ve Başkalarına Bağımlılık" olmak üzere dört alt boyuta sahiptir. Tüm iç tutarlık katsayısı .92 olarak saptanmıştır. Alt ölçekler için iç tutarlık katsayısı ise .81 ile .89 arasında değişmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Işık ve Bulduk (2015) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması, dört faktörlü yapısına uygun olarak kısaltılmış 20 maddeden oluşmaktadır. Her bir faktörde beş madde yer almaktadır. Ölçekten alınan yüksek puanlar benliliğin farklılaşma düzeyinin yüksekliğini göstermektedir. Tüm ölçeğin Cronbach alfa değeri .81 olarak saptanmıştır. Alt boyutlar için güvenilirlik katsayılarının ise, .74 ile .78 arasında değiştiği görülmektedir.

Bu çalışmada ölçeğin iç güvenilirlik katsayısını belirlemek amacıyla yapılan analizlerde, tüm ölçek için Cronbach alfa güvenilirlik katsayısının .73 olduğu bulunmuştur. Alt boyutlar açısından ayrı ayrı değerlendirildiğinde ise bu değer .63 ile .76 arasında değiştiği saptanmıştır.

2.3. İŞLEM

Araştırma kapsamında veri toplayabilmek amacıyla öncelikle Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğü Etik Komisyonu'na başvuruda bulunulmuştur ve çalışmanın yürütülebilmesi için gerekli etik izinler alınmıştır (18.12.21 tarih, E-35853172-300-00001925754 sayılı onay yazısı). Daha sonrasında çalışmada gönüllük esasının sağlanabilmesi için araştırma hakkında kısa bir bilgi veren bilgilendirilmiş onam formu çevrimiçi ortamda oluşturularak katılımcılara sunulmuştur. Bilgilendirilmiş onam formuyla çalışmaya dahil olmayı kabul eden katılımcılara çalışmada kullanılan ölçeklerden oluşturulmuş bir veri bataryası iletilmiştir. Katılımcıların cevapları çevrimiçi ortamda gizliliğe dikkat

edilerek doğrudan kaydedilme yoluyla araştırmacıya ulaşmıştır. Çalışma kapsamında kolay ulaşılabilir örnekleme yoluyla Türkiye genelinde yaşayan katılımcılara ulaşılmıştır. Ölçek uygulamaları her bir katılımcı için yaklaşık 30-35 dk sürmüştür.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde çalışmanın amacı doğrultusunda gerçekleştirilen istatistiksel analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. İstatistiksel analizlerden önce veri setinde boş değerler kontrol edildikten sonra normallik ve uç değer analizleri z dağılımına göre değerlendirilmiştir. Z dağılımına göre ($|z| \geq 3.29$) (Tabachnick ve Fidell, 2012) uç değer olarak saptanmış olan katılımcılar veri setinden çıkarılmıştır.

Çalışma kapsamında öncelikle tek ebeveynli ve iki ebeveynli bireyler ebeveynleşme puanları açısından karşılaştırılmıştır. Daha sonra cinsiyet ve doğum sırası açısından ebeveynleşme puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığına dair yapılan analizlerin sonuçları aktarılmıştır. Ardından araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere dair bulgulara yer verilmiştir. Son olarak ise araştırma kapsamında ele alınan bağımsız değişken ile bağımlı değişken arasındaki ilişkide aracılık ve düzenleyicilik etkilerinin incelendiği çoklu model testi analizlerine ilişkin sonuçlar sunulmuştur. Araştırmada kullanılan istatistiksel analizler SPSS 23 paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

3.1. EBEVEYNLEŞME PUANLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE KARŞILAŞTIRILMASI

3.1.1. Tek Ebeveyniyle Büyüyen ya da İki Ebeveyniyle Büyüyen Bireylerin Ebeveynleşme Puanları Açısından Karşılaştırılması

Çalışmanın bu aşamasında katılımcılar tek ebeveynli veya iki ebeveynli olma durumuna göre ebeveynleşme puanları açısından karşılaştırılmıştır. Bu amaçla çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Ebeveynleşme envanterinin üç alt boyutu (ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı) bağımlı değişken, tek ebeveyne sahip olma ve iki ebeveyne sahip olma durumu ise bağımsız değişken seçilerek analizler yürütülmüştür. Analiz sonucuna göre ebeveyn sayısının ebeveynleşme alt boyutları arasında anlamlı etkisi saptanmıştır

(*Wilks*' λ = 0.93, $F(3, 428) = 10.90$, $p < .001$, $\eta^2 = .07$). İki ebeveynli olmanın ebeveynleşmenin hangi alt boyutunda anlamlı bir etkiye sahip olduğunu belirlenmesi için yapılan varyans analizi sonuçları, kardeşe yönelik ebeveynleşme ($F(1, 430) = 7.51$, $p < .01$, $\eta^2 = .02$) ve ebeveynleşmenin algılanan yararı ($F(1, 430) = 21.73$, $p < .001$, $\eta^2 = .05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Buna göre iki ebeveynli bireylerin (*Ort.* = 9.38, *SS* = 3.54) tek ebeveynli bireylere (*Ort.* = 8.25, *SS* = 3.60) göre kardeş odaklı ebeveynleşme düzeyleri daha yüksektir. Algılanan yarar alt boyutuna bakıldığında ise iki ebeveynli bireylerin ortalamalarının (*Ort.* = 20.66, *SS* = 4.64) tek ebeveynli bireylere (*Ort.* = 18.13, *SS* = 4.72) göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu durumda iki ebeveynli bireylerin ebeveynleşme durumundan daha çok yarar algıladıkları söylenebilir.

Tablo 2

Ebeveyn Türüne Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Çok Değişkenli Varyans Analizi Sonuçları

	Tek Ebeveynli		İki Ebeveynli		F
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	
EOE	25.25	8.44	26.12	8.42	1.00
KOE	8.25	3.60	9.38	3.54	7.51**
EAY	18.13	4.72	20.66	4.64	21.88***

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, EAY: Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.1.2. Cinsiyete Göre Ebeveynleşme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Çalışmanın bu bölümünde ebeveynleşme açısından cinsiyete göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre cinsiyetin, ebeveynleşme için temel etkisinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır (*Wilks*' λ = 0.98, $F(3, 428) = 3.31$, $p < .01$, $\eta^2 = .02$). Cinsiyetin ebeveynleşmenin hangi alt boyutunda anlamlı bir etkiye sahip

olduğunun belirlenmesi için yapılan varyans analizi sonuçlarına göre ebeveyn odaklı ebeveynleşme alt boyutu ($F(1, 430) = 8.37, p < .01, \eta^2 = .02$) için anlamlı bir etki olduğu saptanmıştır. Buna göre erkek katılımcıların ($Ort. = 27.42, SS = 7.97$) kadın katılımcılara ($Ort. = 25.00, SS = 8.57$) göre ebeveyn odaklı ebeveynleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3

Cinsiyete Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Çok Değişkenli Varyans Analizi Sonuçları

	Kadın		Erkek		F
	\bar{X}	Ss	\bar{X}	Ss	
EOE	25.02	8.57	27.42	7.97	8.37**
KOE	8.92	3.56	9.50	3.58	2.67
EAY	20.32	4.89	19.73	4.56	1.53

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, EAY: Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı

Not. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.1.3. Çocuk Sırasına Göre Ebeveynleşme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Çalışmanın bu bölümünde ailenin ilk/tek, ortanca ve sonuncu çocuğu olma durumuna göre ebeveynleşme puanlarını karşılaştırmak amacıyla çok değişkenli varyans analizi (MANOVA) yapılmıştır. Fakat yapılan analizde ebeveyn odaklı ebeveynleşme ($F(2, 429) = 3,84, p < .05$) ve kardeş odaklı ebeveynleşme ($F(2, 429) = 19,24, p < .05$) için gruplar arasında anlamlı varyans farklılığı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle üç grup arasındaki karşılaştırma Kruskal Wallis-H testi ile yapılmıştır. Analiz sonucunda, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ($\chi^2=7.1, sd=2, p < .05$) ve kardeş odaklı ebeveynleşme ($\chi^2=86.63, sd=2; p < .05$) alt boyutları açısından çocuk sırası ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H testi sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test

tekniki bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U testi uygulanmıştır. Analizlerin sonucuna göre, ilk ($U=10480.50$; $z=-2.421$, $p<.05$) ve ortanca çocuklarda ($U=6425.50$, $z=-2,226$, $p<.05$) sonuncu çocuklardan daha fazla ebeveyn odaklı ebeveynleşme durumu görülmektedir. Öte yandan kardeş odaklı ebeveynleşme söz konusu olduğunda ise, ilk çocuklarda ($U=6671.00$; $z=-7.154$, $p<.001$) ve ortanca çocuklarda ($U=2569.50$, $z=-9.111$, $p<.001$) sonuncu çocuklardan daha fazla kardeş odaklı ebeveynleşmenin söz konusu olduğu bulunmuştur.

Tablo 4

Doğum Sırasına (İlk Çocuk- Son Çocuk) Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Grup	N	ST	SO	U	z	p
EOE	İlk çocuk	183	170.73	31243.50	10480.50	-2.412	.02
	Son çocuk	136	145.56	19796.50			
KOE	İlk çocuk	183	191.55	35053.00	6671.00	-7.154	.000
	Son çocuk	136	117.55	15987.00			

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme

Tablo 5

Doğum Sırasına (Ortanca Çocuk- Son Çocuk) Göre Ebeveynleşmeden Alınan Puanlar İçin Yapılan Non-Parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

	Grup	N	ST	SO	U	z	p
EOE	Ortanca çocuk	113	136.14	15383.50	6425.50	-2.226	.03
	Son çocuk	136	115.75	15741.50			
KOE	Ortanca çocuk	113	170.26	19239.50	2569.50	-9.111	.000
	Son çocuk	136	87.39	11885.50			

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme

3.2. KORELASYON ANALİZLERİ

Çalışmanın bu aşamasında değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi yapılmıştır. Ebeveynleşme alt ölçekleri ve diğer değişkenler arasındaki ilişkiler Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Ebeveynleşme Envanteri toplam puanı ile Kısa Semptom Envanteri toplam puanı ($r = .12, p < .05$), kaygı ($r = .14, p < .01$), somatizasyon ($r = .18, p < .001$) ve hostilete ($r = .14, p < .01$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile Kısa Semptom Envanteri toplam puanı ($r = .22, p < .001$), kaygı ($r = .24, p < .001$), depresyon ($r = .12, p < .05$), olumsuz benlik ($r = .17, p < .001$) somatizasyon ($r = .26, p < .001$) ve hostilete ($r = .23, p < .01$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Kardeş odaklı ebeveynleşme ile Kısa Semptom Envanteri toplam puanı ($r = .20, p < .001$), kaygı ($r = .19, p < .001$), depresyon ($r = .10, p < .05$), olumsuz benlik ($r = .18, p < .001$) somatizasyon ($r = .25, p < .001$) ve hostilete ($r = .21, p < .001$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Son olarak ebeveynleşmenin algılanan yararı ile Kısa Semptom Envanteri toplam puanı ($r = -.24, p < .001$), kaygı (r

= -.22, $p < .001$), depresyon ($r = -.21, p < .05$), olumsuz benlik ($r = -.22, p < .001$) somatizasyon ($r = -.20, p < .001$) ve hostilite ($r = -.20, p < .001$) alt boyutları arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur.

Ebeveynleşme Envanteri toplam puanı ve alt boyutları ile mükemmeliyetçilik toplam puanı ve alt boyutları arasındaki korelasyonlar Tablo 6'da gösterilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü gibi ebeveynleşme toplam puanı ile mükemmeliyetçilik toplam puanı ($r = .18, p < .001$) ve kişisel standartlar ($r = .19, p < .001$), ailesel standartlar ($r = .16, p < .01$) ve düzen ($r = .22, p < .001$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Öte yandan hata yapma endişesi ($r = .06, p > .05$), ailesel eleştiri ($r = -.001, p > .05$) ve yaptığından emin olamama ($r = .06, p > .05$) alt boyutları ile ebeveynleşme toplam puanı arasında anlamlı ilişkiler gözlenmemiştir. Ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile mükemmeliyetçilik toplam puanı ($r = .22, p < .001$), hata yapma endişesi ($r = .13, p < .01$), kişisel standartlar ($r = .21, p < .001$), ailesel standartlar ($r = .21, p < .001$), ailesel eleştiri ($r = .14, p < .01$), yaptığından emin olamama ($r = .14, p < .01$) ve düzen ($r = .13, p < .001$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kardeş odaklı ebeveynleşme ile mükemmeliyetçilik toplam puanı ($r = .22, p < .001$), hata yapma endişesi ($r = .13, p < .01$), kişisel standartlar ($r = .12, p < .01$), ailesel standartlar ($r = .23, p < .001$), ailesel eleştiri ($r = .22, p < .01$), yaptığından emin olamama ($r = .12, p < .05$) ve düzen ($r = .14, p < .001$) alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu ile mükemmeliyetçilik toplam puanı ($r = -.12, p < .05$), hata yapma endişesi ($r = -.18, p < .001$), ailesel standartlar ($r = -.16, p < .01$), ailesel eleştiri ($r = -.41, p < .001$), yaptığından emin olamama ($r = -.18, p < .001$) alt boyutları ile negatif düzen ($r = .20, p < .001$) alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanırken kişisel standartlar ($r = .00, p > .05$) alt boyutu ile anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür.

Ebeveynleşme Envanteri toplam puanı ve alt boyutları ile kontrol odağı toplam puanı ve alt boyutları arasındaki korelasyonlar Tablo 6'da gösterilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü gibi, ebeveynleşme toplam puanı ile kişisel kontrol ($r = .19, p < .001$), çabalamanın anlamsızlığı ($r = .12, p < .01$), kadercilik ($r = .24, p < .001$) ve adil olmayan dünya inancı ($r = .11, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Öte yandan kontrol odağı toplam puanı ($r = -.02, p > .05$) ile şansa inanma ($r = -.02, p > .05$) alt boyutu ile ebeveynleşme toplam puanı arasında anlamlı ilişkiler olmadığı görülmüştür. Ebeveyn odaklı ebeveynleşme alt boyutu ile kişisel kontrol ($r = .12, p < .05$), çabalamanın anlamsızlığı ($r = .15, p < .01$), kadercilik ($r = .22, p < .001$) ve adil olmayan dünya inancı ($r = .13, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kontrol odağı toplam puanı ($r = .03, p > .05$) ve şansa inanma ($r = -.01, p > .05$) alt boyutu ile ebeveyn odaklı ebeveynleşme arasında anlamlı ilişkilere ulaşılamamıştır. Kardeş odaklı ebeveynleşme alt boyutu ile çabalamanın anlamsızlığı ($r = .19, p < .001$), kadercilik ($r = .15, p < .01$) ve adil olmayan dünya inancı ($r = .17, p < .001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanırken kontrol odağı toplam puanı ($r = .09, p > .05$), kişisel kontrol ($r = .05, p > .05$) ve şansa inanma ($r = .05, p > .05$) alt boyutu ile kardeş odaklı ebeveynleşme arasında anlamlı ilişkiler olmadığı bulunmuştur. Ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu ile kontrol odağı toplam puanı ($r = -.18, p < .001$), çabalamanın anlamsızlığı ($r = -.11, p < .05$) ve adil olmayan dünya inancı ($r = -.10, p < .05$) alt boyutları arasında negatif yönde ilişkiler saptanırken, kişisel kontrol ($r = .21, p < .001$) ve kadercilik ($r = .11, p < .05$) alt boyutu ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Şansa inanma ($r = -.07, p > .05$) alt boyutu ile ebeveynleşmenin algılanan yararı arasında ise anlamlı ilişki saptanamamıştır.

Ebeveynleşme Envanteri toplam puanı ve alt boyutları ile benliğin farklılaşması toplam puanı ve alt boyutları arasındaki korelasyonlar Tablo 6'da gösterilmiştir. Tablo 6'da görüldüğü gibi, ebeveynleşme toplam puanı ile ben pozisyonu ($r = -.17, p < .001$) arasında negatif yönde ilişki bulunurken başkalarına bağımlılık ($r = .12, p < .05$) alt ölçeği arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler söz konusudur. Öte yandan ebeveynleşme toplam puanı ile duygusal tepkisellik ($r = .005, p > .05$), duygusal kopma ($r = -.05, p > .05$) ve benliğin farklılaşması ($r = .01, p > .05$) toplam puanı arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır. Ebeveyn odaklı ebeveynleşme alt boyutu ile duygusal kopma ($r = .14, p < .01$), ben pozisyonu ($r = .10, p < .05$) başkalarına bağımlılık ($r = .12, p < .05$) alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Benliğin farklılaşması toplam puanı ($r = -.06, p > .05$) ve duygusal tepkisellik ($r = -.01, p > .05$) alt boyutu ile ebeveyn odaklı ebeveynleşme arasında ise anlamlı ilişkiler olmadığı gözlenmiştir. Kardeş odaklı ebeveynleşme alt boyutu ile duygusal kopma ($r = -.17, p < .001$) ve başkalarına

bağımlılık ($r = -.19, p < .001$) alt boyutları arasında pozitif yönde, benliğin farklılaşması toplam puanı ($r = -.14, p < .01$) ile ise negatif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Duygusal tepki ($r = .04, p > .05$) ve ben pozisyonu ($r = -.07, p > .05$) alt boyutları ile kardeş odaklı ebeveynleşme arasında anlamlı ilişkiler söz konusu değildir. Ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu ile benliğin farklılaşması toplam puanı ($r = .23, p < .001$) ve ben pozisyonu ($r = .29, p < .001$) alt boyutu arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken duygusal kopma alt boyutu ($r = -.25, p < .001$) ile arasında negatif yönde ilişkiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan duygusal tepkisellik ($r = .003, p > .05$) ve başkalarına bağımlılık ($r = -.07, p > .05$) alt boyutları ile ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu arasında anlamlı ilişkiler söz konusu değildir.

Tablo 6*Ebeveynleşme ile Diğer Değişkenler Arasındaki İlişkiler*

	EE Toplam	EOE	KOE	EAY
Kısa Semptom Envanteri	.12*	.22***	.20***	-.24***
Toplam				
Kaygı	.14**	.24***	.19***	-.22***
Depresyon	.03	.12**	.10*	-.21***
Olumsuz Benlik	.09	.17***	.19***	-.22***
Somatizasyon	.18***	.26***	.25***	-.20***
Hostilite	.14**	.23***	.21***	-.20***
Mükemmeliyetçilik Toplam	.17***	.22***	.22***	-.13**
Hata Yapma Endişesi	.06	.13**	.14**	-.19***
Kişisel Standartlar	.19***	.21***	.13**	-.00
Ailesel Standartlar	.15**	.21***	.23***	-.17**
Ailesel Eleştirisi	-.00	.14**	.22***	-.41***
Yaptığından Emin olamama	.06	.14**	.12*	-.18***
Düzen	.22***	.13**	.14**	.20***
Kontrol Odağı Toplam	-.02	.03	.09	-.18***
Kişisel Kontrol	.19**	.12*	.07	.21***
Şansa İnanma	-.02	-.00	.05	-.07
Çabalamanın Anlamsızlığı	.13	.16**	.19***	-.11*
Kadercilik	.24	.22***	.15**	.11*
Adil Olmayan Dünya İnanç	.11*	.13**	.17***	-.10*
Benliğin Farklılaşması	.01	-.06	-.14**	.23***
Toplam				
Duygusal Tepkisellik	.07	-.01	.04	.00
Duygusal Kopma	-.05	-.14**	-.17***	-.25***
Ben Pozisyonu	.17***	.10*	-.07	.29***
Başkalarına Bağımlılık	-.12*	-.12*	-.18***	-.07

Not. *p<.05, **p<.01, ***p<.001

EE Toplam: Ebeveynleşme Envanteri Toplam, EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, EAY: Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı

3.3. ARACI DEĞİŞKEN ANALİZLERİ

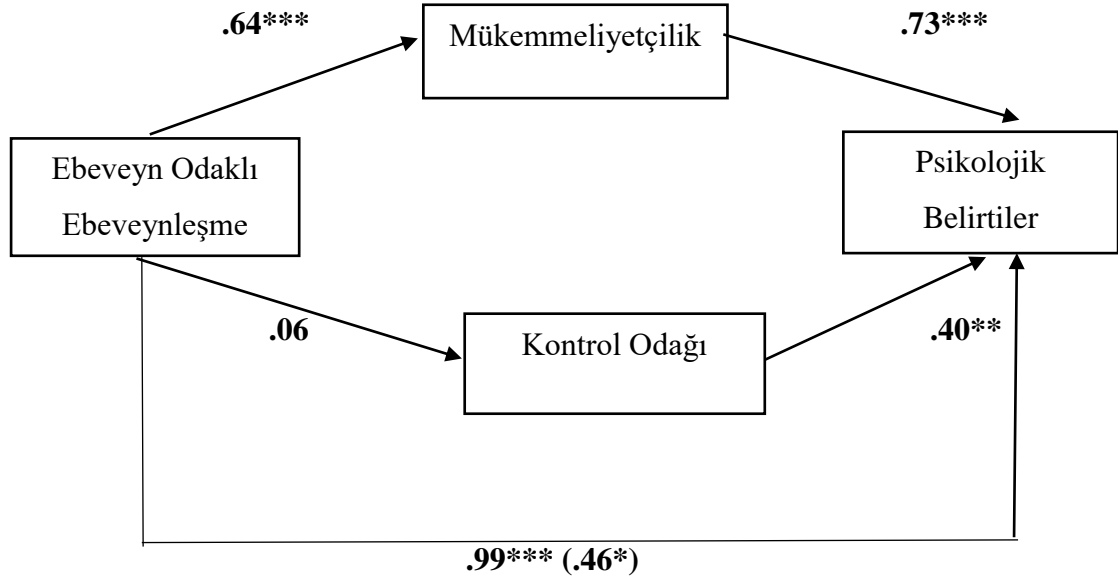
Araştırmanın bu aşamasında ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının aracı etkisi incelenmiştir. Bu amaçla Preacher ve Hayes (2008) tarafından geliştirilen Bootstrap yöntemi ile çoklu aracılı model testi kullanılmıştır (Model 4). Çoklu aracılı model testi analizleri ebeveynleşmenin her bir alt boyutu için ayrı ayrı yapılmıştır. İlerleyen bölümlerde ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutları için yürütülen çoklu aracılı model testi analizleri bulguları aktarılacaktır.

3.3.1.Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak, ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin mükemmeliyetçilik ve kontrol odağı aracılığıyla psikolojik belirtileri yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Bu kapsamda doğrudan etkilere bakıldığında, ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin mükemmeliyetçilik ($\beta = .64, p < .001$) üzerinde doğrudan anlamlı etkisi saptanırken, kontrol odağı ($\beta = .06, p > .05$) üzerinde doğrudan anlamlı etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Mükemmeliyetçiliğin ($\beta = .73, p < .001$) ve kontrol odağının ($\beta = .40, p < .001$) psikolojik belirtiler üzerinde doğrudan anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır. Ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($\beta = .99, p < .001$). Ebeveyn odaklı ebeveynleşme için aracı modele ilişkin değerler Şekil 2’de verilmektedir.

Aracı etkiler ayrı ayrı incelendiğinde, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin [(b = .51, GA = .2647, .7798)] aracılık rolünün anlamlı olduğu, kontrol odağının [(b = .03, GA = -.0714, .1285)] aracılık rolünün ise anlamlı olmadığı görülmüştür. Fakat kontrol odağının mükemmeliyetçilikle birlikte toplam aracılık etkisinin anlamlı olduğu belirlenmiştir [(b = .53, GA = .2718, .8208)]. Aracı değişkenler modelden çıkarıldığında, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin azaldığı görülmektedir ($\beta = .46, p < .05$). Bu bağlamda, mükemmeliyetçiliğin ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile

psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide “kısmı aracılık” etkileri söz konusudur. Ayrıca modelin anlamlı olduğu ($F_{3-428} = 69.58, p < .001$) ve varyansın %33’ünü açıkladığı saptanmıştır.



Şekil 2 Ebeveynleşme Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı Rolü.

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 7

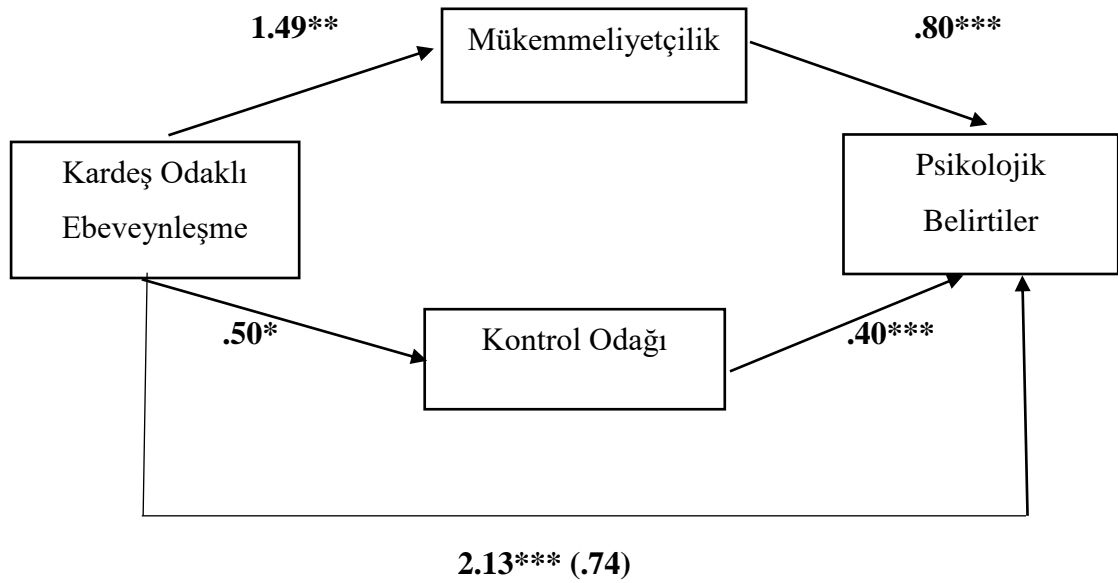
Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Toplam	.53	.14	.2718	.8208
Mükemmeliyetçilik	.51	.13	.2647	.7798
Kontrol Odağı	.03	.05	-.0714	.1285

3.3.2.Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi

Bu bölümde kardeş odaklı ebeveynleşmenin mükemmeliyetçilik ve kontrol odağı aracılığıyla psikolojik belirtileri yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Bu kapsamda doğrudan etkiler incelendiğinde kardeş odaklı ebeveynleşmenin mükemmeliyetçilik ($\beta = 1.49, p < .001$) ve kontrol odağı ($\beta = .50, p = .05$) üzerinde doğrudan anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mükemmeliyetçiliğin ($\beta = .80, p < .001$) ve kontrol odağının ($\beta = .40, p < .001$) psikolojik belirtiler üzerinde doğrudan anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır. Kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($\beta = 2.13, p < .001$). Kardeş odaklı ebeveynleşme için aracı modele ilişkin değerler Şekil 3'te verilmektedir.

Aracı etkiler ayrı ayrı incelendiğinde, kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin [(b = 1.89, GA = .6480, 1.7507)] ve kontrol odağının [(b = .20, GA = .0100, .4363)] aracı rolünün anlamlı olduğu görülmüştür. Aracı değişkenler modelden çıkarıldığında, kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin ortadan kalktığı görülmektedir ($\beta = .74, p > .05$). Bu bağlamda, mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide “tam aracılık” etkilerinin olduğu saptanmıştır. Ayrıca tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{3-428} = 67.96, p < .001$) ve varyansın %32'sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.



Şekil 3 Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı Rolü.

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 8

Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi

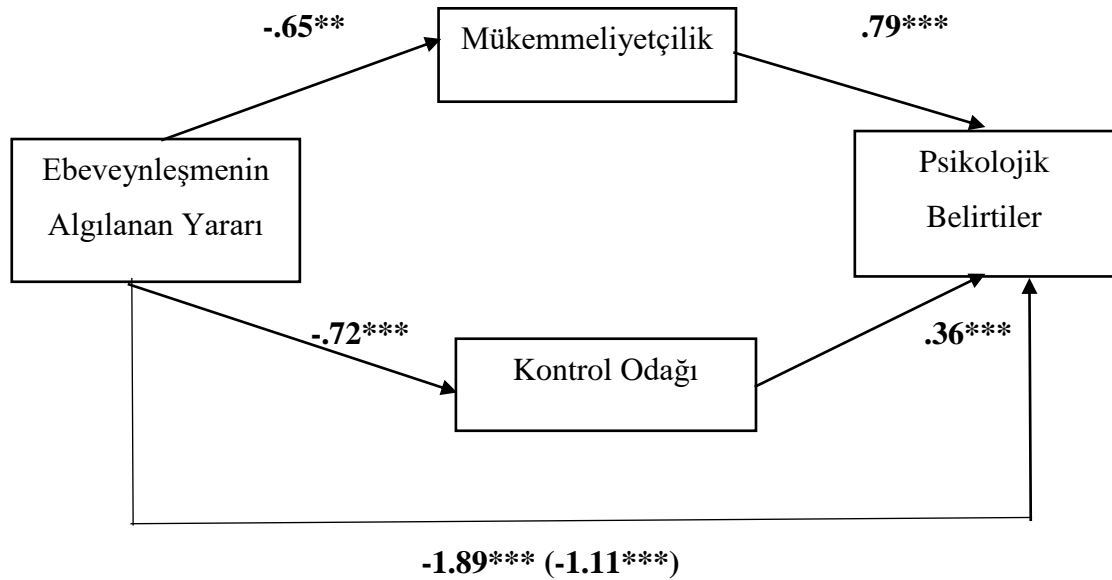
Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Toplam	1.39	.30	.8122	1.9806
Mükemmeliyetçilik	1.19	.28	.6480	1.7507
Kontrol Odağı	.20	.11	.0100	.4363

3.3.3. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi

Çalışmanın bu aşamasında ebeveynleşmenin algılanan yararının mükemmeliyetçilik ve kontrol odağı aracılığıyla psikolojik belirtileri yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda doğrudan etkiler incelendiğinde ebeveynleşmenin algılanan yararının mükemmeliyetçilik ($\beta = -.65$, $p < .01$) ve kontrol odağı ($\beta = -.72$, $p < .001$)

üzerinde doğrudan anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mükemmeliyetçiliğin ($\beta = .79$, $p < .001$) ve kontrol odağının ($\beta = .36$, $p < .001$) psikolojik belirtiler üzerinde doğrudan anlamlı etkisi olduğu saptanmıştır. Ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($\beta = -1.89$, $p < .001$). Ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu için aracı modele ilişkin değerler Şekil 4’te verilmektedir.

Aracı etkiler ayrı ayrı incelendiğinde, ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin [(b = -.51, GA = -.9861, -.0683)] ve kontrol odağının [(b = -.26, GA = -.4433, -.1055)] aracı rolünün anlamlı olduğu görülmüştür. Aracı değişkenler modelden çıkarıldığında, ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin azaldığı görülmektedir ($\beta = -1.11$, $p < .01$). Bu bağlamda, mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide “kısmi aracılık” etkilerinin olduğu bulunmuştur. Öte yandan tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{3-428} = 72.42$, $p < .001$) ve varyansın %34’ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.



Şekil 4 Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı Rolü.

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 9

Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Aracılık Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Toplam	-.77	.24	-1.2487	-.3060
Mükemmeliyetçilik	-.51	.23	-.9861	-.0683
Kontrol Odağı	-.26	.09	-.4433	-.1055

3.4. DÜZENLEYİCİ DEĞİŞKEN ANALİZLERİ

Çalışmanın bu bölümünde, ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçilik ve kontrol odağının aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşmasının ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisi incelenecektir. Bu amaçla Preacher ve Hayes (2008) tarafından geliştirilen Bootstrap yöntemi ile çoklu aracılı model testi kullanılmıştır (Model 9). Bu aşamada çoklu aracılı model testleri ebeveynleşmenin her bir alt boyutu (ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı) için ayrı ayrı incelenmiştir.

3.4.1. Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı Etkisi, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

İlk olarak ebeveyn odaklı ebeveynleşme alt boyutu analize dahil edilmiştir ve analiz sonuçlarına göre ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin mükemmeliyetçilik ($\beta = .55, p < .001$) üzerinde doğrudan anlamlı etkisi söz konusu iken kontrol odağı ($\beta = -.05, p > .05$) üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur.

Mükemmeliyetçilik için düzenleyicilik etkilerine bakıldığında ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve ebeveyn sayısının (Ebeveyn odaklı ebeveynleşme X Ebeveyn sayısı)

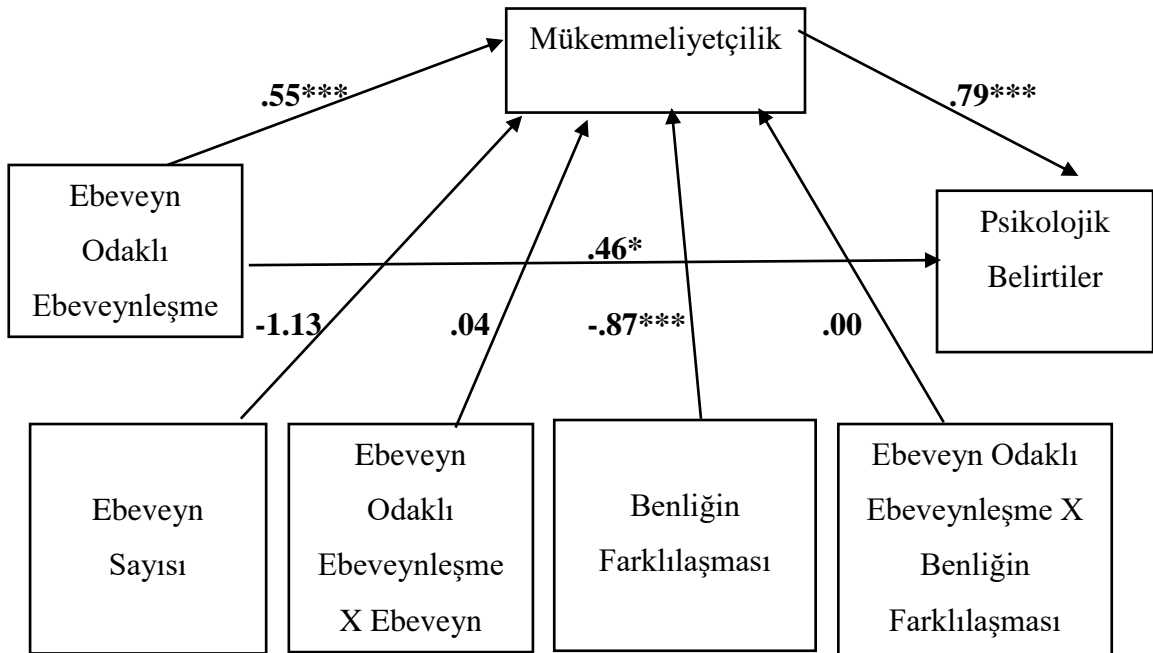
mükemmeliyetçilik üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($B = .04$, $p > .05$). İkinci olarak, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve benliğin farklılaşmasının (Ebeveyn odaklı ebeveynleşme X Benliğin farklılaşması) mükemmeliyetçilik üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($B = .00$, $p > .05$). Düzenleyici modele ilişkin değerler Şekil 5'te gösterilmektedir.

Kontrol odağı için düzenleyicilik etkilerine bakıldığında ise, ilk olarak ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve ebeveyn sayısının (Ebeveyn odaklı ebeveynleşme X Ebeveyn sayısı) kontrol odağı üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($B = .40$, $p > .05$). İkinci olarak, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve benliğin farklılaşmasının (Ebeveyn odaklı ebeveynleşme X Benliğin farklılaşması) kontrol odağı üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($B = .00$, $p > .05$). Düzenleyici modele ilişkin değerler Şekil 6'da gösterilmektedir.

Ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi ile benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin incelenmesi için tüm değişkenler modele eş zamanlı alınmıştır. Analiz sonucuna göre, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçiliğin aracı etkisinin iki ebeveynli ailelerde büyüyen ve benlik farklılaşma düzeyi düşük [($b = .42$, $GA = .1439$, $.6989$)] orta [($b = .44$, $GA = .2100$, $.6704$)] ve yüksek [($b = .45$, $GA = .1683$, $.7203$)] olan bireylerde anlamlı olduğu bulunmuştur. Ayrıca mükemmeliyetçiliğin aracı etkisinin tek ebeveynli ailelerde büyüyen ve benliğin farklılaşma düzeyi orta [($b = .47$, $GA = .0113$, $.9424$)] ve yüksek [($b = .48$, $GA = .0169$, $.9646$)] olan bireylerde anlamlı olduğu saptanmıştır. Öte yandan ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşmasının [($b = .00$, $GA = -.0109$, $.0120$)] ve tek ebeveynli olmanın [($b = .03$, $GA = -.4558$, $.5380$)] düzenleyici rollerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı etkisi ile benliğin farklılaşmasının ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisi incelenmesi için tüm değişkenler modele eş zamanlı sokulduğunda, ebeveyn

odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kontrol odağının ebeveyn sayısı ile benliğin farklılaşma düzeyine bağlı olarak aracılık etkisinin olmadığı saptanmıştır. Öte yandan ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşmasının [(b = .00, GA = -.0040, .0095)] ve tek ebeveynli olmanın [(b = .16, GA = -.0439, .4009)] düzenleyici rollerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{3-428} = 69.57, p < .001$) ve varyansın %33'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.



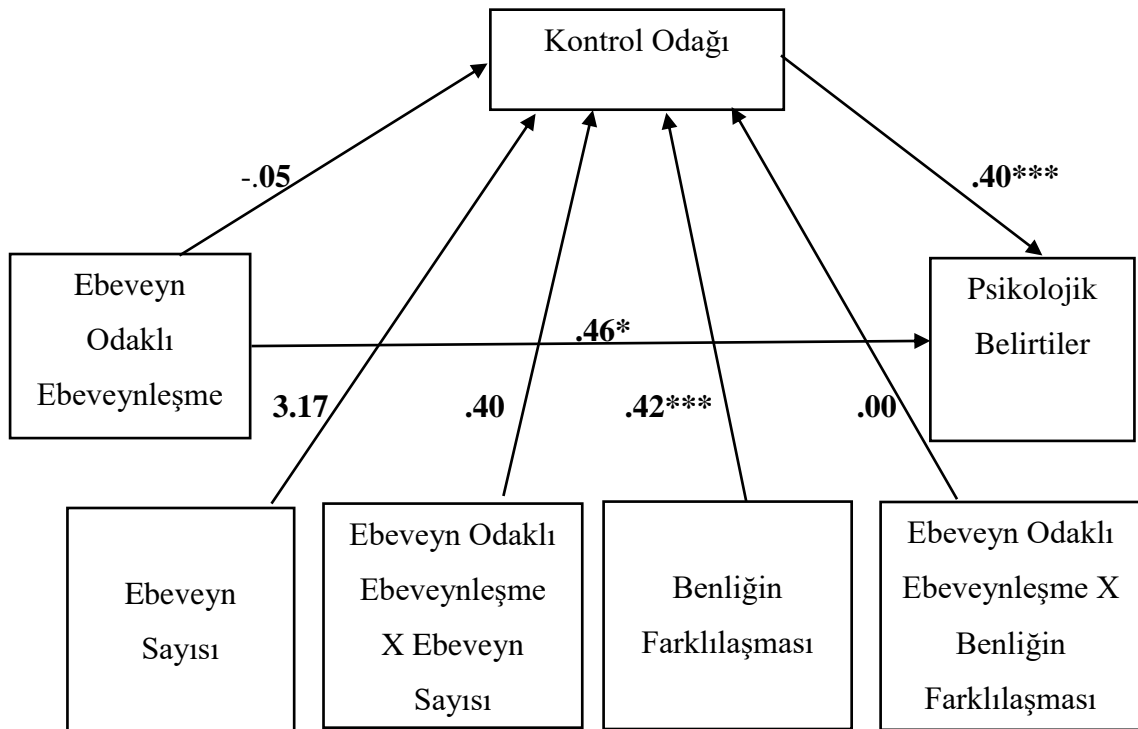
Şekil 5 Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 10

Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE)	.55	.14	.2855	.8227
Benliğin Farklılaşması	-.87	.08	-1.0234	-.7089
Ebeveyn Sayısı	-1.13	2.46	-5.9705	3.7158
EOE X Benliğin Farklılaşması	.00	.01	-.0150	.0171
EOE X Ebeveyn Sayısı	.04	.29	-.5315	.6189



Şekil 6 Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. *p < .05, **p < .01, ***p < .001.

Tablo 11

Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Kontrol Odağı Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme (EOE)	-.05	.12	-.2861	.1823
Benliğin Farklılaşması	-.43	.07	-.5638	-.2896
Ebeveyn Sayısı	3.18	2.15	-1.0454	-7.4004
EOE X Benliğin Farklılaşması	.00	.00	-.0085	.0195
EOE X Ebeveyn Sayısı	.40	.25	-.0986	.9044

Tablo 12

Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı				
	B	SH	Düşük	Yüksek	
EOE→MÜK→PB	Benliğin Farklılaşması	.00	.01	-.0109	.0120
	Tek Ebeveynli Olma	.03	.25	-.4558	.5380
EOE→KO→PB	Benliğin Farklılaşması	.00	.00	-.0040	.0095
	Tek Ebeveynli Olma	.16	.11	-.0439	.4009

EOE: Ebeveyn Odaklı Ebeveynleşme, MÜK: Mükemmeliyetçilik, KO: Kontrol Odağı, PB: Psikolojik Belirtiler

3.4.2. Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşmasının ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde kardeş odaklı ebeveynleşmenin analize dahil edilmesiyle elde edilen sonuca göre, kardeş odaklı ebeveynleşmenin mükemmeliyetçilik ($\beta = 1.09, p < .01$) üzerinde doğrudan bir anlamlı etkisi söz konusu iken kontrol odağı ($\beta = .18, p > .05$) üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur.

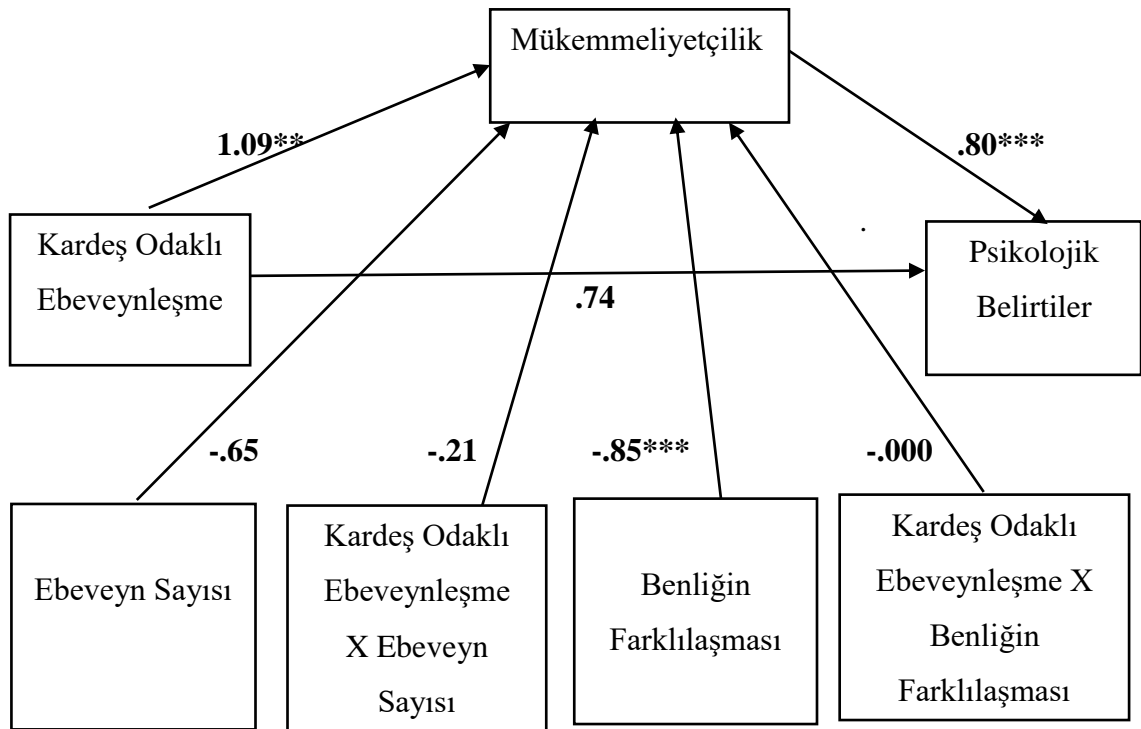
Mükemmeliyetçilik için düzenleyicilik etkisine bakıldığında ilk olarak kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveyn sayısının (Kardeş odaklı ebeveynleşme X Ebeveyn sayısı) mükemmeliyetçilik üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($B = -.21, p > .05$). İkinci olarak, kardeş odaklı ebeveynleşme ve benliğin farklılaşmasının (Kardeş odaklı ebeveynleşme X Benliğin farklılaşması) mükemmeliyetçilik üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($B = .00, p > .05$). Düzenleyici modele ilişkin değerler Şekil 7’de gösterilmektedir.

Kontrol odağı için düzenleyicilik etkisine bakıldığında ise, ilk olarak kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveyn sayısının (Kardeş odaklı ebeveynleşme X Ebeveyn sayısı) kontrol odağı üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. ($B = 1.00, p > .05$). İkinci olarak, kardeş odaklı ebeveynleşme ve benliğin farklılaşmasının (Kardeş odaklı ebeveynleşme X Benliğin farklılaşması) kontrol odağı üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($B = .02, p > .05$). Düzenleyici modele ilişkin değerler Şekil 8’de gösterilmektedir.

Kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi ile benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisi incelenmesi için tüm değişkenler modele eş zamanlı dahil edilmiştir. Analiz sonucuna göre, kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçiliğin iki ebeveynli ailelerde büyüyen ve benliğin farklılaşma düzeyi düşük [(b = .87, GA = .2332, 1.4319)], orta [(b = .87, GA = .3075, 1.4518)] ve yüksek [(b = .88, GA = .1241, 1.6703)] olan bireylerde aracı etkisi olduğu bulunmuştur. Öte

yandan kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşmasının [(b = -.00, GA = -.0277, .0317)] ve tek ebeveynli olmanın [(b = -.17, GA = -1.1340 .7877)] düzenleyici rollerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı etkisi ile benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin incelenmesi için tüm değişkenler modele eş zamanlı dahil edildiğinde, kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kontrol odağının tek ebeveynli ailelerde büyüyen ve benliğin farklılaşma düzeyi orta [(b = .47, GA = .1137, .9082)] ve yüksek [(b = .60, GA = .1746, 1.1275)] olan bireylerde aracılık etkisinin olduğu saptanmıştır. Kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında kontrol odağının aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşmasının [(b = .01, GA = -.0054, .0269)] ve tek ebeveynli olmanın [(b = .40, GA = -.0008, .8559)] düzenleyici rollerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{3-428} = 67.96, p < .001$) ve varyansın %32'sini açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.



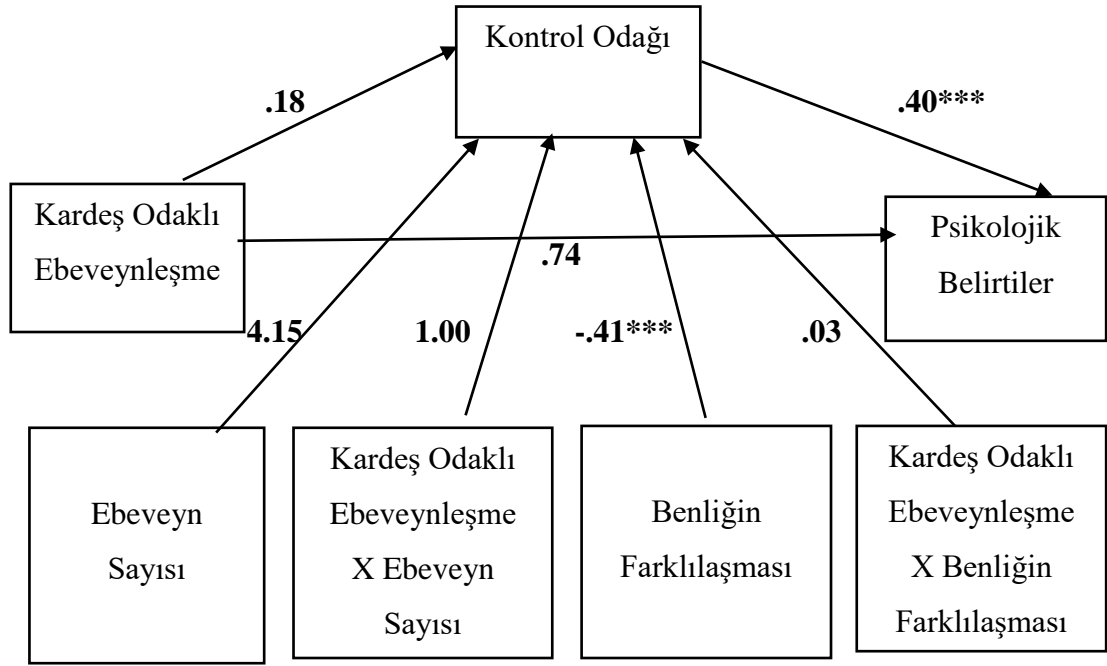
Şekil 7 Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişide Mükemmeliyetçiliğin Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 13

Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE)	1.09	.33	.4411	1.7481
Benliğin Farklılaşması	-.85	.08	-1.0080	-.0680
Ebeveyn Sayısı	-.65	2.55	-5.6722	4.3679
KOE X Benliğin Farklılaşması	.00	.02	-.0413	.0425
KOE X Ebeveyn Sayısı	-.21	.70	-1.5787	1.1597



Şekil 8 Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 14

Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Kontrol Odağı Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Kardeş Odaklı Ebeveynleşme (KOE)	.18	.29	-.3838	.7406
Benliğin Farklılaşması	-.41	.07	-.5496	-.2744
Ebeveyn Sayısı	4.16	2.20	-.1625	8.4746
KOE X Benliğin Farklılaşması	.03	.02	-.0101	.0619
KOE X Ebeveyn Sayısı	1.01	.60	-.1708	2.1850

Tablo 15

Kardeş Odaklı Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

		%95 BCa Güven Aralığı			
	Değişken	B	SH	Düşük	Yüksek
KOE→MÜK→PB	Benliğin Farklılaşması	.00	.01	-.0277	.0317
	Tek Ebeveynli Olma	-.17	.49	-1.1340	.7877
KOE→KO→PB	Benliğin Farklılaşması	.01	.01	-.0054	.0269
	Tek Ebeveynli Olma	.40	.21	-.0008	.8559

KOE: Kardeş Odaklı Ebeveynleşme, MÜK: Mükemmeliyetçilik, KO: Kontrol Odağı, PB: Psikolojik Belirtiler

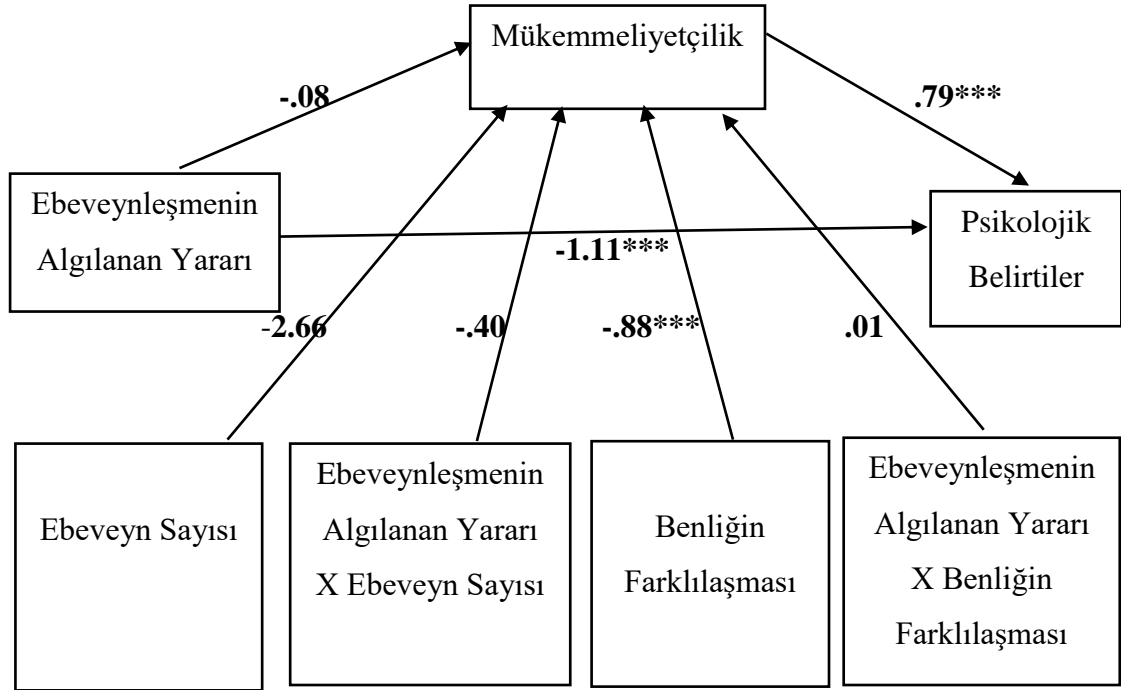
3.4.3. Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçiliğin ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşmasının ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Çalışmanın bu bölümünde oluşturulan modele ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu dahil edilerek analiz yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ebeveynleşmenin algılanan yararının mükemmeliyetçilik ($\beta = -.08, p > .05$) ve kontrol odağı ($\beta = -.51, p > .05$) üzerinde doğrudan anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur.

Mükemmeliyetçilik için düzenleyicilik etkisine bakıldığında ilk olarak ebeveynleşmenin algılanan yararı ve ebeveyn sayısının (Ebeveynleşmenin algılanan yararı X Ebeveyn sayısı) mükemmeliyetçilik üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür ($B = -.40, p > .05$). İkinci olarak, ebeveynleşmenin algılanan yararı ve benliğin farklılaşmasının (Ebeveynleşmenin algılanan yararı X Benliğin farklılaşması) mükemmeliyetçilik üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($B = .01, p > .05$). Düzenleyici modele ilişkin değerler Şekil 9'da gösterilmektedir.

Kontrol odağı için düzenleyicilik etkilerine bakıldığında ise ilk olarak ebeveynleşmenin algılanan yararı ve ebeveyn sayısının (Ebeveynleşmenin algılanan yararı X Ebeveyn sayısı) kontrol odağı üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı görülmüştür. ($B = .27, p > .05$). İkinci olarak, ebeveynleşmenin algılanan yararı ve benliğin farklılaşmasının (Ebeveynleşmenin algılanan yararı X Benliğin farklılaşması) kontrol odağı üzerinde etkileşim etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($B = -.00, p > .05$). Düzenleyici modele ilişkin değerler Şekil 10'da gösterilmektedir.

Ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi ile benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin incelenmesi için tüm değişkenler modele eş zamanlı alınmıştır. Analiz sonucuna göre, ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasında benliğin farklılaşma düzeyine ve ebeveyn sayısına bağlı olarak mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi saptanamamıştır ($p > .05$). Öte yandan ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşmasının [($b = .01, GA = -.0162, .0426$)] ve tek ebeveynli olmanın [($b = -.31, GA = -1.3714, .6767$)] düzenleyici rollerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasında kontrol odağının aracı etkisi sadece iki ebeveynli ailelerde büyüyen ve benliğin farklılaşması düzeyi orta olan bireylerde anlamlıdır [($b = -.18, GA = -.3573, -.0262$)]. Öte yandan ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşmasının [($b = .00, GA = -.0124, .0106$)] ve tek ebeveynli olmanın [($b = .15, GA = -.2252, .4374$)] düzenleyici rollerinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca tüm modelin anlamlı olduğu ($F_{3-428} = 72.42, p < .001$) ve varyansın %34'ünü açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır.



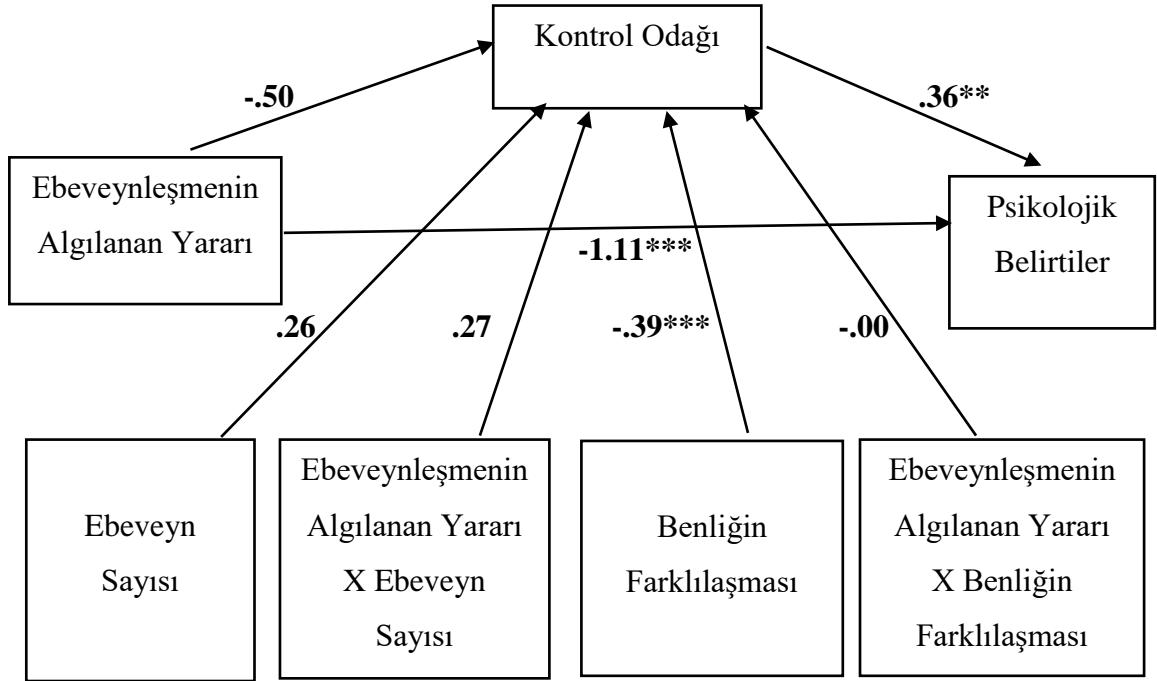
Şekil 9 Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişide Mükemmeliyetçiliğin Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 16

Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Mükemmeliyetçilik Arasındaki İlişide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı (EAY)	-.08	.26	-.5962	.4296
Benliğin Farklılaşması	-.88	.08	-1.0487	-.7200
Ebeveyn Sayısı	-2.67	2.68	-7.9240	2.5914
EAY X Benliğin Farklılaşması	.01	.02	-.0181	.0485
EAY X Ebeveyn Sayısı	-.40	.53	-1.4484	.6553



Şekil 10 Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Rolü

Not. Şekilde standardize olmayan betalara yer verilmiştir. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Tablo 17

Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Kontrol Odağı Arasındaki İlişkide Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

Değişken	%95 BCa Güven Aralığı			
	B	SH	Düşük	Yüksek
Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı (EAY)	-.51	.22	-.9434	-.0717
Benliğin Farklılaşması	-.39	.07	-1.5339	-.2546
Ebeveyn Durumu	2.06	2.27	-2.4067	6.5299
EAY X Benliğin Farklılaşması	-.00	.01	-.0311	.0256
EAY X Ebeveyn Durumu	.27	.45	-.62	1.1655

Tablo 18

Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisi

		%95 BCa Güven Aralığı			
Değişken		B	SH	Düşük	Yüksek
EAY→MÜK→PB	Benliğin Farklılaşması	.01	.01	-.0162	.0426
	Tek Ebeveynli Olma	-.31	.52	-1.3714	.6767
EAY→KO→PB	Benliğin Farklılaşması	-.00	.01	-.0124	.0106
	Tek Ebeveynli Olma	.10	.16	-.2252	.4374

EAY: Ebeveynleşmenin Algılanan Yararı, MÜK: Mükemmeliyetçilik, KO: Kontrol Odağı, PB: Psikolojik Belirtiler

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Mevcut çalışmada ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçilik ve kontrol odağının aracı, benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın bu bölümünde istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulguların hipotezlerine yanıt oluşturacak şekilde ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılmasına yer verilecektir.

Bu çalışmada öncelikle ebeveynleşme olgusu için tek ve iki ebeveynli ailelerde büyüme, cinsiyet ile çocuğun aile içindeki doğum sırası açısından grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak bu değişkenler açısından grup farklılıklarına ilişkin sonuçların değerlendirilmesine yer verilecektir. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında hipotezler doğrultusunda ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilere aracılık eden ve bu ilişkileri düzenleyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçilik ve kontrol odağının aracı etkisi ile benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisi araştırılmıştır. Aracılık ve düzenleyicilik etkilerini belirlemek amacıyla yürütülen analizlerin sonucunda elde edilen bulgular tezin bu bölümünde detaylı olarak tartışılacaktır. Son olarak ise araştırmanın klinik açıdan faydalarına, sınırlılıklarına ve gelecekteki çalışmalar için öneriler kısmına yer verilecektir.

4.1. EBEVEYNLEŞME PUANLARININ DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER KAPSAMINDA TARTIŞILMASI

4.1.1. Ebeveynleşme Puanlarının Tek Ebeveynle Büyüme veya İki Ebeveynle Büyüme Açısından Karşılaştırılması

Mevcut çalışmada ilk olarak, ebeveynleşmenin tek ebeveynle ya da iki ebeveynle büyüme durumuna göre bir farklılık gösterip göstermediği değerlendirilmiştir. Çalışmada beklenilenin aksine tek ebeveynle büyüyen bireylerde ebeveynleşme alt

boyutları açısından bir fark saptanamamıştır. Boszormenyi-Nagy ve Spark (1973)'a göre ebeveynleşme deneyimleri günlük hayatta sık karşılaşılan bir durum olarak görülmektedir. Özellikle tek ebeveynli ailelerde ebeveynleşmenin daha sık yaşandığı belirtilmektedir (Jurkovic ve ark., 2001; Peris ve Emergy, 2005). Çünkü böyle ailelerde belirgin roller ve sınırlar söz konusu değildir. Dolayısıyla bu ailelerde çocukların kendilerine uygun olmayan rol ve sorumlulukları alarak ebeveynleşmeleri söz konusu olmaktadır (Gladding, 2011). Mevcut çalışmada da bu bilgilere dayanarak tek ebeveynle büyümenin ebeveynleşme deneyimlerini artıran bir faktör olması beklenmiştir. Fakat elde edilen bulguların araştırmanın bu hipotezini desteklemediği görülmüştür. Ebeveynleşme genel olarak işlevsel olmayan aile ortamlarında ailenin normal şekilde işleyebilmesi için yeniden dengeyi sağlaması amacıyla çocuğun ebeveynleşmiş bir role geçmesiyle ortaya çıkmaktadır (Engelhardt, 2012). Aile içinde ebeveynlerden birinin ölüm, boşanma vb. şekilde fiziksel ve duygusal olarak sistem dışında kalması sistem için bir dengesizlik yaratacağı için ebeveynleşmeye ihtiyaç duyulmaktadır (Lutman, 2019). Bir kaybın ardından tek ebeveynli ailelerde yaşamaya başlayan çocuklar ev ile ilgili daha fazla rol ve sorumluluğa sahip olmaya başlamaktadır, çünkü ailenin hayatta kalabilmesi ve devamlılığını sürdürebilmesi için bu durum gerekli olabilmektedir (McGoldrick ve ark., 2014). Dolayısıyla ailede oluşan dengesizliği telafi etmeye çalışan çocuk bu durumu normalleştirebilir ve sistemin sağlıklı şekilde devam edebilmesi için böyle deneyimlerin gerekli olduğunu kabul edebilir. Sonuç olarak da bu durumu ebeveynleşme olarak algılamaktan daha ziyade normal bir çözüm olarak görebilir. Bu çalışmada tek ebeveynli katılımcılarda ebeveynleşme açısından bir fark görülmemesinin bu duruma bağlı olarak ortaya çıkmış olabileceği düşünülmüştür.

Alan yazında annenin tek ebeveyn olduğu ailelerde ekonomik zorluklar ve ebeveynin çok sayıdaki rolleri ile birlikte başa çıkma sorunları yaşadığı vurgulanmaktadır (Hilton ve ark., 2001). Eşini kaybeden kadınlar kayıpla ilgili olumsuzluklar yaşamakta ve başlangıçta bu konuyla ilgili herhangi bir hazırlık yapma eğiliminde olmamaktadırlar. (Gading, 2019). Elbette tek ebeveynli ailelerde çeşitli nedenlerle çocuğun duygusal ve entelektüel gelişiminde sorunların ortaya çıkması söz konusu olabilmektedir (Falana ve ark., 2012). Fakat tek ebeveynli bireylerin deneyimlerinin araştırıldığı bir çalışmada bu durumun etkilerinin çocuğun tek ebeveyniyle kurduğu ilişkiye bağlı olarak şekillendiği

belirlenmektedir. Özellikle boşanma sonrasında ebeveynler arasındaki çatışmaların sona ermesine bağlı olarak ebeveyn tarafından çocuğa karşı daha olumlu şekilde davranıldığı için tek ebeveynli olmanın daha iyi şekilde değerlendirildiği belirtilmektedir. Tek ebeveynin otoritesinin ve kontrolü sağlamanın daha olumlu sonuçlandığı görülmektedir. Benzer şekilde ebeveynin eşin ölümüyle başa çıkma becerilerinin iyi olması, duygularını çocuklarıyla paylaşabilmesi, gücü elinde bulundurabilmesi ve çocuklara gerekli olan bakımı sağlayabilmesi avantajlı bir süreç sağlamaktadır. Öte yandan bir ebeveynin kaybının aile içinde dayanışmanın artmasını ve kalan aile üyelerinin bağlarının sıkılaşmasını sağladığı da görülmektedir (Yıldız, 2017). Bu bakımdan her ne kadar çocuğun tek ebeveyniyle yaşamasının birtakım olumsuz sonuçları olsa da hem boşanmanın hem de eşin kaybının ardından çocukla yaşamaya devam eden ebeveynin süreci iyi yönetebilmesi, daha kapsayıcı olması, çocukla iyi ilişkiler kurabilmesi çocuğun bu durumla baş etmesini sağlayabilmektedir. Böylece çocuğun birlikte yaşadığı ebeveyniyle kurduğu ilişkilerin hem çocuğun fazla sorumluluk almasının hem de çocuğun aldığı sorumlulukları yoğun, yıkıcı ve olumsuz şekillerde değerlendirilmesinin önüne geçmesi olası olabilir. Dolayısıyla bu çalışmada tek ebeveynli katılımcılarda ebeveynleşme açısından bir fark görülmemesi sonucunun bu faktörle de ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Öte yandan tek ebeveynli aileye uyum sağlamayı kolaylaştıran bir diğer faktör ebeveynin kök ailesiyle yeniden yaşamaya başlaması ya da psikolojik açıdan yeniden bir bağ kurmasıdır. Her iki durumda da tek ebeveyn kendisi için bir sosyal destek ağı kurmuş olur. Böylece tek ebeveyn duygusal alanlarda, çocukların bakımında, ev işlerinde ve finansal konularda kök aileden destekleyici yardımların gelmesi söz konusu olur. Aile bağlılığı ve yükümlülükleriyle ilgili güçlü kültürel normlar kök aile ağı içindeki çoğu ilişkinin temelini oluşturur ve bu nedenle destek ilişkileri kalıcı ve yoğundur (McLanahan, 1981). Türk kültürü için kök aileyle kurulan ilişkilerin önemi ve özellikle çocuk bakımı vs. gibi konularda kök aileden alınan desteklerin de bu çalışmanın söz konusu sonucunu etkilediği düşünülmektedir. Herhangi bir sebeple tek ebeveyniyle yaşayan çocukların geniş aile üyeleri tarafından duygusal, ekonomik ve araçsal konularda desteklenmesi söz konusu olabilir.

Bu çalışmada iki ebeveyniyle yaşayan bireylerin kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldığı görülmüştür. Ebeveyn odaklı ebeveynleşme açısından ise gruplar arasında bir fark saptanmamıştır. Ebeveynleşme ile ilgili yapılan çalışmalarda çeşitli örneklerde kardeş odaklı ebeveynleşme ile ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutlarından alınan puanların daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ebeveynleşmeden algılanan yararın yüksek olmasının kardeşe yönelik ebeveynleşmenin yıkıcı etkilerini ortadan kaldırdığı belirtilmektedir (Arıkan-Çolak, 2019; Köyden ve Uluç, 2018). Mevcut çalışmada iki ebeveynli bireyler için elde edilen sonuçların bu bulguları desteklediği görülmektedir. Bir başka deyişle, iki ebeveynli ailelerde büyüyen bireyler kardeşlerinin duygusal ve araçsal ihtiyaçlarıyla daha çok ilgilenmektedirler ve bu durumun olumsuz etkilerini telafi edebilmek amacıyla ebeveynleşmeyi daha yararlı bir deneyim olarak algılamaktadırlar. Mevcut çalışmadaki bu sonuç katılımcıların çoğunluğunun birden fazla kardeşe sahip olmasıyla açıklanabilir. Aile sistemi kuramında kardeş alt sisteminin bireylerin ilk akran grubunu oluşturduğu belirtilmektedir (Minuchin ve Fishman, 1996). Bu sistem içinde çocuklar sosyal ilişkilerini şekillendirmeyi, bir gruba dahil olmayı hem de bireysel seçimler yapabilmeyi öğrenirler. Bu bakımdan kardeş alt sistemi bireylerin aile dışı gruplarda nasıl bir tutum sergileyeceğini belirlemektedir ve dolayısıyla önemli bir işlevi vardır. Fakat bazen çocuk kardeş alt sisteminden çıkıp ebeveyn alt sistemine geçerek kardeşlerini koruduğu ve disipline ettiği bir role bürünerek ebeveynleşmektedir. Dolayısıyla kardeş sayısının fazla olmasının bireylerin bu rolü daha kolay üstlenmesine neden olabileceği düşünülmektedir.

4.1.2. Ebeveynleşme Puanlarının Cinsiyet Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma

Mevcut çalışmanın bir diğer hipotezini ebeveynleşme puanlarının cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığı oluşturmaktadır. Bu amaçla yapılan analiz sonuçlarına göre, ebeveyn odaklı ebeveynleşme açısından erkek katılımcıların daha yüksek puanlar aldığı, kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutları için ise cinsiyetin bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Ebeveynleşme ve cinsiyet arasındaki

ilişkilerin incelendiği farklı çalışmalarda mevcut araştırma sonuçlarını destekleyecek şekilde erkek çocuklarda ebeveynleşme deneyimlerinin daha çok görüldüğünü belirten bulgulara rastlanmaktadır. Örneğin, Arelanno ve arkadaşları'nın (2018) yapmış oldukları bir çalışmada ebeveyn odaklı ebeveynleşmenin erkeklerde daha çok görüldüğü belirtilmektedir. Ayrıca erkeklerin ev işlerinde daha fazla sorumluluklar aldığı, duygusal ve araçsal ebeveynleşmeyi daha fazla deneyimlediği ve bu deneyimleri adaletsiz olarak algıladığı vurgulanmaktadır. (Arelanno ve ark., 2018; McMahon ve Luthar, 2007).

Alan yazında kız çocukların erkeklere oranla ebeveynleşmenin farklı türlerine daha çok maruz kaldığını gösteren bulgular da söz konusudur. Ebeveynleşme deneyimlerinin nitel olarak incelendiği bir çalışmada kız çocuklarının ev ortamında daha çok sorumlulukları olduğu, kardeşleriyle ilgilendikleri ve ebeveynlerine duygusal destek sağladıkları vurgulanmaktadır. Üstelik bu çocuklar sadece ev ortamı ve aile üyeleri ile ilgili konularda sorumluluk almazlar, aynı zamanda kendi duygularını bastırmak durumunda kalmaktadırlar ve kendi sorunlarını ebeveynlerinden saklayarak da onları korumaktadırlar (Harrison ve Albanese, 2012). Kız çocuklarının ebeveynleşme düzeylerinin daha yüksek olmasının yanı sıra bu deneyimlerden olumsuz etkilenme miktarının da daha fazla olduğu vurgulanmaktadır (Thomas, 2017).

İlgili alan yazında ebeveynleşmenin türüne bağlı olarak cinsiyet farkının görüldüğü de belirtilmektedir. Bilindiği gibi ebeveynleşmenin hem çocuğun aile üyelerinin duygusal ihtiyaçlarını karşıladığı duygusal boyutu hem de evle ilgili fiziksel görevleri üstlendiği araçsal boyutu söz konusudur (Jurkovic, 1999). Aile ortamı içinde kız çocukların duygusal ebeveynleşmeyi daha çok yaşadığı erkek çocukların ise araçsal ebeveynleşmeye daha çok maruz kaldıkları bulunmuştur (Lewandowska-Walter ve ark., 2018). Diğer yandan ebeveynleşmenin cinsiyete göre farklılaşmadığını vurgulayan çalışmalara da rastlanmaktadır (Castro ve ark., 2010; Champion ve ark., 2009).

Hooper ve arkadaşları (2015) ebeveynleşmede cinsiyetin etkilerinin farklı kültürlerde yapılan çalışmalarda değişebileceğini dile getirmişlerdir. Çünkü çocukların gelişim sürecinde aile içindeki görevlere katılımı sosyo-kültürel açıdan farklılıklar göstermektedir. Özellikle Asya ve Latin Amerika ailelerinde bu durumun çocuğun

geleceğe hazırlanması yönünde önemli olduğu varsayılmaktadır (Fuligni ve Pederson, 2002). Benzer şekilde bazı kültürlerde kız çocuklarının ev işlerine dair erkek çocuklardan daha çok sorumluluk alması geleneksel bir norm olarak görülmektedir (McHale ve ark., 2005). Bu durumda kız çocukların içinde yetiştikleri kültürün özelliklerini benimsemesi ile ebeveynleşme deneyimlerini bir zorunluluk ve fazlalık gibi algılamaları söz konusu olmayabilir. Türk kültürü içinde de kız çocukların erkek çocuklara göre ev ile ilgili sorumlulukları daha çok aldığı ve ebeveynlerine çeşitli şekillerde destek olduğu söylenebilir. Bu nedenle mevcut çalışmadaki kadın katılımcıların ebeveynleşme puanlarının daha düşük olması bu faktörlerle bağlı olarak açıklanabilir. Türk aile yapısı içinde genel olarak erkek çocuklara daha az görevler verilmesi, evle ilgili alınan sorumluluklar konusunda erkek çocukların daha fazla ebeveynleşme deneyimlediklerini düşünmelerine neden olduğu varsayılabilir. Ayrıca bu araştırmada erkeklerin ebeveynleşme düzeylerinin daha yüksek olmasının kadınların ev içindeki emeklerinin görünmez olarak algılanmasıyla ilgili olabileceği düşünülmektedir. Aile içinde erkekler alışveriş vs. gibi ev dışındaki görevlerle ve finansal sorumluluklarla daha çok ilgilendikleri için (Borchet ve ark., 2021) kadınların ev içinde sahip olduğu sorumlulukların önemsiz görünmesi söz konusu olabilir. Karakaya'ya (2018) göre toplum içinde kadın emeğinin evdeki işlerle özdeşleşmesi kadının emeklerinin görünürlüğünü ortadan kaldırmaya başlamıştır. Bu durumda da kız çocuklarının ev halkına bakım vermesinin veya destek sağlamanın bir ebeveynleşme olarak algılanamayabileceği söylenebilir.

4.1.3. Ebeveynleşme Puanlarının Doğum Sırası Açısından Karşılaştırılmasına İlişkin Tartışma

Mevcut çalışmada doğum sırasının ebeveynleşme açısından bir etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizler sonucunda ilk ve ortanca çocukların sonuncu çocuklara oranla ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşme alt boyutlarından daha yüksek puanlar aldığı bulunmuştur. Aslında genel olarak ebeveynleşmenin daha çok aile içinde tek bir çocuk tarafından deneyimlendiği düşünülse de her bir çocuğun farklı şekillerde ebeveynleşme yaşadıkları belirtilmektedir. Kardeşler aile içinde farklı roller üstlenmektedirler ve ebeveynlerini

desteklemektedirler (Haxhe, 2016). Fakat aile içinde her ne kadar bütün çocukların ebeveynleşmeyi az ya da çok yaşaması söz konusu olsa da alan yazında büyük çocukların daha fazla ebeveynleşmeye maruz kaldıkları ifade edilmektedir (Titzman, 2012). Arıkan-Çolak (2019) tarafından yürütülen bir çalışmada doğum sırasının kardeş odaklı ebeveynleşmede etkili olduğu ve küçük çocukların ortanca çocuklara göre daha az ebeveynleşme yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Burton (2007) ise benzer şekilde büyük çocukların ailenin ihtiyaçlarına daha uyumlu şekilde davrandıklarını fakat bu noktada cinsiyet rollerinin belirleyici olduğunu vurgulamaktadır. Ailenin büyük erkek çocukları daha çok finansal konularda ebeveynleşme yaşarken kız çocukları ev işleri ile ilgilenerek ve bakım vererek ebeveynleşme deneyimlemektedirler. Dolayısıyla bu çalışmadaki sonuçların alan yazındaki araştırma sonuçlarını desteklediği görülmektedir.

Adler (1949), kuramında aile içinde doğum sırasının çocukların kişilik gelişimi açısından etkili olduğunu belirtmektedir. Adler'in (1949) kardeş kuramına göre aile içindeki her bir çocuğun aile deneyimleri farklılaşmaktadır. İlk çocuklar daha mükemmeliyetçi olmakta ve yetişkinleri memnun etme ihtiyacı hissetmektedirler. Ortanca çocuklar aile içinde ilk ve son çocuk arasında daha az yeterli hissederek, sosyal becerilerini geliştirirler. En küçük çocuklar ise aile içinde daha az taleple karşı karşıya kalırlar ve sonuç olarak da yetersiz ve çaresiz hissederler (White ve ark., 1997). Öte yandan aile ile ilgili kuramsal yaklaşımlarda da çocuk büyüdükçe kapasitesi arttığı için çocuğa daha fazla otorite verilmesi ve sorumluluk talep edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Minuchin ve Fishman, 1996). Kamran'a (2016) göre de büyük çocuklardan ebeveynleri tarafından daha olgun ve sorumluluk sahibi şekilde davranmaları, mükemmeliyetçi olmaları ve kardeşlerine rol model oluşturmaları beklenmektedir. Alan yazındaki bu kuramsal bilgiler dikkate alındığında ebeveynleşme için de benzer bir durumun söz konusu olabileceği söylenebilir. Aile içinde daha büyük olan çocuğun yaşına uygun şekilde becerileri artacağı için ebeveynlerin büyük çocuğa karşı beklentileri artabilir ve dolayısıyla çocuk daha çok sorumlulukla karşı karşıya kalabilir. Daha büyük yaşta olan çocuğun hem duygusal açıdan daha olgunlaşmış olması hem de araçsal açıdan pek çok işi yapabilecek konumda olması ebeveynlerine ve kardeşlerine daha fazla bakım vermesiyle sonuçlanabilir.

4.2. ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN TARTIŞILMASI

4.2.1. Korelasyon Analizleri Sonuçlarının Tartışılması

Bu çalışmada ebeveynleşme deneyimleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkileri belirleyebilmek amacıyla korelasyon analizleri yapılmıştır. İlerleyen bölümdeki tüm korelasyon analizleri yorumları çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkileri alan yazın doğrultusunda değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Elbette ki tüm bu yorumlar nedenselliğe dair kesin bilgiler vermemektedir ve olası açıklamalara işaret etmektedir. Dolayısıyla söz konusu yorumlarda kuramsal temeller ve deneyimlerin sırası göz önüne alınarak nedensellik çıkarımlarına yer verilmiştir.

Bu çalışmadaki korelasyon analizler sonucunda beklenildiği şekilde ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşmenin genel olarak psikolojik belirtilerle ilişkili olduğu bulunmuştur. Ayrıca ebeveynleşmenin algılanan yararının yüksek olmasının psikolojik belirtilerdeki azalmayla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle, korelasyonun nedensellik göstermediği unutulmayarak, ebeveynler ve kardeşler için çeşitli rol ve sorumluluklar üstlenmenin psikolojik belirtileri artırıcı bir etken olduğu, fakat bu deneyimleri olumlu şekilde değerlendirmenin bu etkiyi azalttığı söylenebilir.

Alan yazında çocuğun ebeveyniyle kurduğu ilişkilerin çocukta çeşitli psikolojik sorunlar ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı dikkat çekmektedir (Steele ve McKinney, 2019). Ebeveynlerin duygusal olarak ulaşılmaz olmasının depresyon açısından yordayıcı bir faktör olduğu belirtilmektedir (Babore, 2016). Ebeveynin kabullenici bir tutumda olmaması, baskıcı davranması ve anksiyeteli olması çocuğun kaygı düzeyini artırmaktadır (Reitman ve Asseff, 2010). Benzer şekilde somatizasyonda da anne-baba ile ilişkilerin etkili olduğu görülmektedir (Yeşil ve ark., 2021). Ayrıca ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişkinin niteliğinin iyi olmaması çocuğun saldırganca davranışlarda bulunmasına yol açmaktadır (Murray ve ark., 2014). Naz ve Kausar'a (2012) göre ebeveynin fiziksel ya da duygusal olarak erişilebilir olmaması ve çocuğun

konfor, teselli edilme, dikkat ve yardım ihtiyaçları karşılanmaması çocukta çeşitli psikolojik sorunların ortaya çıkma olasılığını artırmaktadır. Ebeveynleşmede de çocuğun ebeveyni tarafından ihtiyaçlarının karşılanmaması ve çocuğun ihmal edilmesi söz konusu olduğundan (Chase, 1998; Hooper, 2007b), hem fiziksel hem de duygusal olarak ihmal edilen ve aile üyeleri için çeşitli sorumlulukları üstlenen çocuğun psikolojik sorunlar yaşaması beklenebilir. Nitekim konu ile ilgili yapılan çalışmalarda depresyonun ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile pozitif yönde, ebeveynleşmenin algılanan yararı ile negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Burton ve ark., 2018; Hooper ve ark. 2012). Kardeş odaklı ebeveynleşmenin bireylerin stres belirtilerinin artmasına yol açtığı saptanmıştır (Levante ve ark., 2023). Çünkü bakım verme rolünü üstlenmek çocukta duygusal zorluklar ortaya çıkarmaktadır ve intihar girişimi riskini artırmaktadır (Armstrong-Carter ve ark., 2022; Nakanishi ve ark., 2022). Buraya kadar aktarıldığı üzere mevcut çalışmadaki bulguların alan yazınla tutarlı olduğu görülmektedir. Çalışmada elde edilen bulguların katılımcıların yaşlarına bağlı olarak da ortaya çıkabileceği düşünülmektedir. Çünkü ebeveynleşme deneyimlerine uzun süreli maruz kalmak psikolojik sorunları artırmaktadır (Barnett ve Parker, 1998). Bu çalışmanın örneklemini de 18-25 yaş arasında yer alan bireyler oluşturmaktadır. Dolayısıyla elde edilen bulgular katılımcıların çocukluk ve ergenlik dönemleri boyunca ebeveynleşme deneyimlerine maruz kalma ihtimalleri söz konusu olabileceğinden bu bireylerde psikolojik belirtilerin daha fazla görülebileceği şeklinde yorumlanabilir. Diğer yandan Türk kültürünün daha toplulukçu bir yapıda olması sebebiyle ebeveynleşme davranışlarının desteklenmesi ve çocuktan bu eğilimlerin beklenmesinin yaygın görülmesi çocuğun bu tarz deneyimleri daha çok yaşamasına ve psikolojik belirtiler geliştirmesine yol açmış olabileceği düşünülebilir.

Bu çalışmada ebeveynleşme ile mükemmeliyetçilik arasında ilişki olup olmadığının incelenmesi de amaçlanmıştır. Bu kapsamda yapılan korelasyon analizlerinde ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşme ile mükemmeliyetçilik arasında anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. İlgili alan yazında ebeveynleşme ile mükemmeliyetçilik arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Fakat mükemmeliyetçilikle ilgili yapılan çalışmalarda ebeveynle kurulan ilişkilerin çocuktaki mükemmeliyetçilik düzeyiyle yakından ilişkili olduğu

vurgulanmaktadır (Carmo ve ark., 2021). Ebeveynin çocuğa yönelik talepkar davranışlarının, çocuğun fiziksel veya duygusal olarak ihmal edilmesinin ve daha az bakım almasının mükemmeliyetçiliğe yol açtığı görülmektedir. (Chen ve ark., 2019; Ge ve ark.; Oros ve ark., 2017). Frost ve arkadaşları'na (1990) göre ise olumsuz mükemmeliyetçiliğin kapsadığı alanlar arasında ailesel eleştiri ve ailesel beklentiler yer almaktadır. Bu bakımdan ebeveynleşmenin de mükemmeliyetçi eğilimlerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebileceği düşünülmüştür. Ebeveynleşmenin incelendiği bir çalışmada bu düşünceyi destekleyecek şekilde ebeveynleşmede çocukların kendi ihtiyaçlarını inkar ederek başkalarını memnun etmeye çalıştıkları ve çocuğun gelişimine uygun olmayan bu rollerin çocukta gerçek dışı beklentilerin oluşmasına yol açtığı yer almaktadır. Çocuk bu durumda otantikliğini kaybetmeye başlar ve başkalarının taleplerini karşılayamaz ve çocuklukta bu örüntü yetişkinlik hayatında da devam eder (Castro ve ark., 2004). Başka bir çalışmada ise ebeveynleşme ile ebeveynin beklentilerinin içselleştirildiği ve çocuk kendi gibi davranmaya başladığında utanç hissettiği sonucuna ulaşılmıştır (Wells ve Jones, 2000). Alan yazında yer alan bu bulgular mevcut çalışmadaki mükemmeliyetçiliğin alt boyutları ile ebeveynleşme arasındaki ilişkilerin nasıl oluştuğunu da açıklayabilir. Çünkü ebeveynleşme ile çocuğun aile içinde bir yetişkin gibi davranmasının ve gelişim dönemine uygun olmayan görevlerle karşı karşıya kalmasının çocuğun kendisinden beklenen bu rolleri içselleştirerek kendisi ve başkaları için daha yüksek standartlar geliştirmesine yol açabilir. Ayrıca kendi becerilerini aşan sorumlulukları yerine getirmeye çalışan çocuğun yeterlilik ile ilgili endişeleri ve hata yapmakla ilgili kaygıları artabilir veya yaptıkları konusunda şüphe duyabilir.

Mevcut çalışmada beklenildiği gibi ebeveynleşmenin algılanan yararının hata yapma endişesi, ailesel eleştiri, ailesel beklentiler ve yaptığından emin olamama alt boyutları ile negatif yönde düzen alt boyutu ile ise pozitif ilişkilere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ebeveynleşme bireylerin hayatlarında her zaman olumsuz sonuçlara yol açmamaktadır ve bireyler ebeveynleşme deneyimlerini kendileri için yararlı olarak gördüklerinde benlik saygıları artmaktadır (Borchet ve ark. 2020). Ebeveynleşmeden algılanan yararın koruyucu bir faktör olduğu dikkate alındığında (Levante, 2023) ebeveynleşmenin yararlı bir deneyim olarak görülmesinin bireylerin kendilerini

olumsuz olarak değerlendirmelerinin önüne geçerek mükemmeliyetçi endişeleri azaltması beklenebilir. Ayrıca mükemmeliyetçilikteki düzen alt boyutu ise uyumlu mükemmeliyetçilikle ilişkili görüldüğü için (Frost ve ark., 1990) ebeveynleşmeden algılanan yararın bu alt boyutla olumlu ilişkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada ebeveynleşme ile ilişkisi incelenen bir diğer değişken kontrol odağıdır. Yapılan korelasyon analizleri sonucuna göre dış kontrol odağını temsil eden çabalamanın anlamsızlığı, kadercilik ve adil olmayan dünya inancı ile ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşme arasında pozitif yönde ilişkiler vardır. Ebeveynleşmenin algılanan yararının ise çabalamanın anlamsızlığı ve adil olmayan dünya inancı ile negatif yönde ilişkiye, kadercilik ile ise pozitif yönde ilişkiye sahip olduğu bulunmuştur. Şansa inanma alt boyutunun ise ebeveynleşmenin alt boyutları ile herhangi bir ilişkiye sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Son olarak, bireylerin olaylar üzerindeki kişisel kontrol algılarının ise ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı ile pozitif yönde ilişkiye sahip olduğu görülmektedir.

Alan yazında ebeveynleşme ve kontrol odağı arasındaki ilişkileri inceleyen çalışma sayısı oldukça azdır. Bu çalışmaların bir kısmında kontrol odağı ile ebeveynleşme arasında ilişki olmadığı, bir kısmında ise ebeveynleşme arttıkça iç kontrol odağının azaldığı bulgusu yer almaktadır (Mays ve Krueger, 2021; William ve Francis, 2010). Bu çalışmada ise dış kontrol odağının ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşmede etkili bir faktör olduğu görülmektedir. Scheck ve arkadaşları'na (1973) göre ebeveynlerin ergenlere davranış biçimleri kontrol odağının gelişiminde etkili bir faktördür. Ebeveynlerin kişisel kontrol algılarının düşük olması çocuklarda da dış kontrol odağının gelişmesine yol açmaktadır. Öte yandan talepkar ebeveynlerin çocuklarının kişisel kontrol odakları azalmaktadır (Gupta ve Gautam, 2014; Nowicki ve ark., 2018). Bu bakımdan ebeveynlerin olaylarla ilgili kendi sorumluluklarını alabilmelerinin ve olaylar üzerinde etkilerinin olduğunu düşünmelerinin çocukların kişisel kontrol odağı geliştirmelerine yol olabileceği düşünülebilir. Ebeveynleşmede ebeveynin çocuklaşması ya da çocuğun bir yetişkin veya akran konuma getirilmesi söz konusudur (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973; Minuchin ve ark., 1974). Dolayısıyla mevcut çalışmanın bulguları çocuğun ebeveyn gibi davranması ile ebeveynine olan

güveninin sarsılmasının ve ebeveyni tarafından ihtiyaçlarının karşılanmamasının çocuğun kişisel kontrol algısını zayıflatarak dış kontrol odağının gelişmesine neden olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Ebeveynleşme ile ilgili çalışmalarda çocukluk döneminde yüksek düzeyde ebeveynleşme deneyimleyen bireylerin yetişkinlik dönemlerinde de bu durumu adaletsizlik olarak algıladıkları belirtilmektedir (Jankowski ve ark., 2011). Ayrıca ebeveynleşme deneyimlerinin adil olarak algılanmaması özsaygı ile çekici olma hissini olumsuz yönde etkileyerek bireylere zarar vermektedir ve ebeveynlere karşı olumlu olmayan hisleri ortaya çıkarmaktadır (Black ve Sleigh, 2013). Dolayısıyla mevcut çalışmadaki adil olmayan dünya inancı ile ebeveynleşme arasında ilişki olduğu bulgusunun alan yazındaki bilgileri desteklediği görülmektedir. Bu çalışmada dikkat çeken bir diğer bulgu şansa inanma alt boyutunun ebeveynleşmenin herhangi bir alt boyutuyla ilişkiye sahip olmamasıdır. Şansa inanma alt boyutu bireylerin davranışlarının sonuçlarının şans faktörüne bağlı olarak ortaya çıktığına olan inancıyla ilgilidir (Rotter, 1966; 1990). Ebeveynleşme çocuğa ağır ve gelişim dönemine uygun olmayan sorumluluklar yüklediği ve kişisel sınırları ihlal ettiği için (Jurkovic, 1997) bireyler tarafından bir şans faktörü olarak değerlendirilmesi pek mümkün olmayabilir. Dolayısıyla şansa inanma alt boyutunun ebeveynleşmenin herhangi bir boyutuyla ilişkili olması mümkün olmayacaktır. Öte yandan ebeveynleşmenin aile içindeki kayıp, hastalık, çatışma vb. durumlarda daha çok deneyimlendiği göz önüne alınırsa, çocukların ebeveynleşme davranışlarını bu durumların doğal bir sonucu olarak değerlendirmeleri ve şansla ilişkili bir faktör olarak algılamamaları olası olabilir.

Mevcut çalışmada kişisel kontrol alt boyutunun ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Williams ve Francis (2010) de ebeveynleşme deneyimleri ile çocuğun aile içinde ebeveynleşme ile liderlik işlevi üstlenebileceği ve bir kontrol unsuru haline gelebileceğini sonuç olarak da ebeveynleşme deneyimleri arttıkça iç kontrol odağının artacağını dile getirmişlerdir. Bu noktada aile içinde çocuğun çocuk alt sisteminden ebeveyn alt sistemine geçmesinin ve burada otorite konumuna yükselmesinin bir şekilde iç kontrolün gelişmesinde etkili hale gelebileceği söylenebilir. Benzer bir durum ebeveynleşmeden algılanan yarar için de söz konusu

olabilir. Ebeveynleşmeyi yararlı bir deneyim olarak görmek bireylerin olaylar üzerinde kendi kontrollerinin olduğu inancını artırabilir.

Bu çalışmanın bir diğer amacı, ebeveynleşme ile benliğin farklılaşması düzeyi arasında ilişki olup olmadığının araştırılmasıdır. Yapılan korelasyon analizleri sonucunda kardeş odaklı ebeveynleşme ile benliğin farklılaşması toplam puanı arasında negatif yönde, ebeveynleşmenin algılanan yararı ile benliğin farklılaşması arasında pozitif yönde ilişkiler saptanmıştır. Bir başka deyişle, benliğin farklılaşması düzeyi düştükçe kardeş odaklı ebeveynleşme artmaktadır. Öte yandan benliğin farklılaşması düzeyi düştükçe ebeveynleşme daha yararlı bir deneyim olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca ebeveynleşme puanları arttıkça başkalarına bağımlılık düzeyinin arttığı, duygusal kopmanın ise azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Benliğin farklılaşması kavramı aile içinde bireyselleşme ve birlikteliğin bir dengesini ifade ettiği için elde edilen bu sonuçların alan yazınla tutarlı olduğu söylenebilir. Çünkü sağlıklı bir bireysellik geliştirememiş bireylerin ebeveynleşmeye daha çok maruz kalmaları olası olacaktır. Öte yandan farklılaşma düzeyi düşük olan bireylerin de ebeveynleşmeyi aile içinde daha yararlı bir durum şeklinde yorumlamaları da beklendik bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Alan yazında bu bilgileri doğrulayacak şekilde ebeveynleşme arttıkça benliğin farklılaşma düzeyinin düştüğü bilgisi yer almaktadır (Jankowski ve ark., 2011; Karataş, 2020). Kerr ve Bowen'a (1988) göre, bireyler benliklerini ne kadar çok geliştirirlerse, duygusal ilişkilerinde daha çok bireysel olabilirler ve diğerlerinin iyi oluşlarına dikkat etmeden kendi iyi oluşlarını artırmak için daha çok çabalarlar. Bu durumda, bireylerin benlik düzeylerinin düşük olmasının aile içinde ebeveynlerin ve kardeşlerin ihtiyaçlarının ve isteklerinin daha ön plana konulmasına yol açabileceği ve sonuç olarak da bireylerin kendini feda ederek daha çok araçsal ve duygusal ebeveynleşme davranışları gösterebileceği sonucuna varılabilir. Bu varsayımı destekleyecek şekilde farklı toplumlarda çocuğa atfedilen değer değerlendirildiği çalışmalarda da Türk kültüründe ebeveynlerin en çok çocuklarından kendilerine itaat etmelerini bekledikleri ve çocukların kendilerine yeten ve bağımsız bir birey olmalarını daha az istedikleri bulunmuştur (Kağıtçıbaşı, 1982).

4.2.2. Aracı ve Düzenleyici Değişken Analizlerinin Sonuçlarının Tartışılması

Daha önce değinildiği gibi ebeveynleşme ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler alan yazında çeşitli şekillerde incelenmiştir ve ebeveynleşme deneyimlerinin psikolojik belirtileri artırdığı saptanmıştır. Fakat son dönemlerde yapılan çalışmalarda bu ilişkiye aracılık eden ve bu ilişkiyi düzenleyen faktörlerin gittikçe daha çok incelendiği dikkat çekmektedir. Örneğin, ebeveynleşmenin bireylerin benlik saygısını ve dayanıklılık düzeylerini düşürerek depresyona yol açtığı saptanmıştır (Joung ve Kim, 2022). Ebeveynleşmenin yüksek olduğu bireylerde öfke artmakta ve beraberinde psikolojik belirtilerde de bir artış gözlenmektedir (Arıkan-Çolak, 2019). Düşük düzeyde sosyal desteğin ebeveynleşme ile psikolojik stres arasında düzenleyici etkisi olduğu belirtilmektedir (Tomeny ve ark., 2016). Mevcut çalışmada da ebeveynleşme ve psikolojik belirtiler arasında ilişkiye aracılık eden ve bu ilişkiyi düzenleyen değişkenlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda ebeveynleşme ve psikolojik belirtiler mükemmeliyetçilik ve kontrol odağının aracı etkisi ile benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisi değerlendirilmiştir. Çalışmada ebeveynleşmenin ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutları ayrı ayrı aracılık ve düzenleyicilik analizlerine dahil edilmiş olup her bir alt boyut için ayrı modeller oluşturulmuştur.

İlk olarak yapılan aracılık analizleri sonucunda ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bir başka deyişle, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşme arttıkça bireylerin mükemmeliyetçilik düzeyleri artmaktadır ve sonuç olarak psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar. Ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu arttıkça ise bireylerin mükemmeliyetçilik düzeylerinin düşmesine bağlı olarak psikolojik belirtilerinde de bir azalma ortaya çıkmaktadır.

Bireyler yaşam boyunca belirli gelişim evrelerinden geçmektedirler ve bu evrelerin herbirinde çözülmesi gereken gelişimsel krizlerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Her bir evredeki yaşam krizlerinin başarılı şekilde geçilmesi bir sonraki gelişim evresine geçilmesini sağlamaktadır. Çocukluk ve ergenlik dönemindeki yaşam krizlerinin

çözülemediği halde bireyde utanç, suçluluk, aşağılık duyguları ve rol karmaşası ortaya çıkarabilir (Erikson, 1963). Ebeveynleşme deneyimleri bu psikososyal gelişimin her aşamasındaki görevlerin yerine getirilmesinde sorunlar oluşturabilir. Her ne kadar alan yazında çocuklara çeşitli sorumluluklar verilmesinin çocuğun gelişimine katkıda bulunacağı belirtilse de bu sorumlulukların aşırı şekilde yapılmasının ve zorunluluk olmasının çocuğu olumsuz şekilde etkilemesi söz konusudur (Boszormenyi-Nagy ve Spark, 1973; Jurkovic, 1997). Ebeveynlerine ve kardeşlerine duygusal ve araçsal bakım verme zorunluluğunda kalan çocuklar kendi çocukluk ihtiyaçlarından vazgeçip aile üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanırlar (Chase, 1999). Elbette bu durumun da çocuğun düşünce ve davranışlarını şekillendirmesi beklenecektir. Çocuğun gelişim dönemine uygun olmayan görevlerle karşı karşıya kalması ve çocuktan bu görevleri başarıyla yerine getirmesinin beklenmesi çocuğun kendinden şüphe etmesine, performansı ve yeterliliği ile ilgili kaygılanmasına ve başarısızlık hissetmesine neden olmaktadır. Üstelik bu duygular sadece çocukluk dönemine özgü şekilde kalmaz ve çocuğun kişiliğinin bir parçası haline gelerek ilerleyen yaşamında da yeterli olma konusunda katı ve kontrolcü birine dönmesine yol açar. (Hertherington,1999; West ve Keller, 1991). Ebeveynlerinden yüksek beklentiler algılayan çocukların mükemmeliyetçilik düzeyleri daha fazladır ve ebeveyninden eleştiri almaktan korkan çocukların da hata yapmaktan endişe duydukları görülmektedir (Damian ve ark., 2013; Madjar ve ark., 2013). Chase'e (1999) göre çocuk ebeveynine ihtiyaç duyduğu ve onunla olan ilişkisini devam ettirebilmek için ebeveynleşmektedir. Dolayısıyla ebeveynleşen çocuğun ebeveyniyle ilişkilerini sürdürmek için ebeveyninin beklentilerini gerçekleştirerek mükemmeliyetçi birine dönüşmesi söz konusu olabilir. Öte yandan mükemmeliyetçiliğin psikopatolojilerle ilişkisi bilinmektedir (DiBartolo ve ark., 2007). Bu bakımdan alan yazındaki bu bilgiler doğrultusunda ebeveynleşme arttıkça bireylerin olumsuz mükemmeliyetçiliklerinin artacağı ve dolayısıyla da psikolojik belirtilere daha yatkın hale geleceğinin söylenmesi mümkün olacaktır. Mevcut çalışmadaki bulgular da bu varsayımı doğrulamaktadır. Ebeveynleşmenin algılanan yararı için ise bu bilgilerin aksi bir durumdan söz edilebilir. Çünkü bireyler ebeveynleşmeyi yararlı bir deneyim olarak değerlendirdiklerinde kendilerini ve başkalarını katı bir şekilde değerlendirmek ve yüksek standartlar geliştirmek yerine bu

deneyimleri gelişimleri ve becerileri konusunda bir fırsat olarak değerlendirebilirler ve dolayısıyla psikolojik belirtiler geliştirme olasılıkları azalabilir.

Bu çalışmada, kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide kontrol odağının aracı etkisi saptanırken, ebeveyn odaklı ebeveynleşmede kontrol odağının doğrudan aracılık etkisi olmadığı, mükemmeliyetçilik ile birlikte bu ilişkiye aracılık ettiği bulunmuştur. Diğer yandan ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutu ile psikolojik belirtiler arasında iç kontrol odağının aracı etkisi olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle, kardeş odaklı ebeveynleşme arttıkça dış kontrol odağı artmakta ve beraberinde psikolojik belirtilerin ortaya çıkma ihtimali söz konusu olmaktadır. Fakat ebeveynleşmenin algılanan yararı arttıkça iç kontrol odağı artarak psikolojik belirtilerde bir azalma ortaya çıkmaktadır. Ebeveynleşme ve kontrol odağı arasındaki ilişkilere dair alan yazında daha önce de değinildiği gibi tutarlı sonuçlar olmadığı görülmektedir. Kontrol odağının aracılık etkisine dair yapılan araştırmalarda da benzer şekilde farklı sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda ebeveynleşme söz konusu olduğunda iç kontrol odağının aracılık ederek psikolojik belirtileri azalttığı ya da kontrol odağı için herhangi bir aracılık durumun söz konusu olmadığı belirtilmektedir (Mays ve Krueger, 2021; William ve Francis, 2010).

Alan yazında ebeveynleşmenin adaletsiz bir durum olarak algılanmasının bireylerin hayatlarında psikolojik açıdan olumsuz etkileri olduğu vurgulanmaktadır (Black ve ark., 2013). Jankowski ve arkadaşları'nın (2011) yapmış oldukları bir çalışmada ebeveynleşme ve psikolojik belirtiler arasında algılanan adaletsizliğin aracı etkisinin olduğu bulunmuştur. Adil olmayan dünya inancının dış kontrol odağının alt boyutlarından biri olduğu dikkate alındığında ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında bireylerin davranışlarının sonuçlarını kendisi dışındaki kaynaklara bağladığı dış kontrol odağının aracı etkisi olduğu söylenebilir. Fakat mevcut çalışmada dış kontrol odağının yalnızca kardeş odaklı ebeveynleşmede aracılık etkisinin anlamlı olduğu ebeveyn odaklı ebeveynleşmede ise bu etkinin anlamlı olmadığı dikkati çekmektedir. Bu durumun çocuğun ebeveynine araşsal ve duygusal destek sağladığında aile sistemi içinde ebeveyn alt sistemine geçmesiyle ve ebeveyni ile eş konuma gelmesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Çünkü çocuğun ebeveynleşme ile güç ve otorite sağlaması var

olan durumlarla ilgili daha kontrollü hissetmesine yol açabilir. Kardeş odaklı ebeveynleşmede ise çocuk hemen hemen kendisine yakın yaşlarda olan ve aynı alt sistemde yer aldığı bireylerle ilgilendiği için kendini yeterince özerk hissedemeyebilir ve dolayısıyla da dış kontrol odağına sahip olma ihtimali artabilir. Ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutunda ise durum tamamen farklıdır. Ebeveynleşmeden algılanan yarar bireylerin benlik saygılarını ve iç kontrol odaklarını artırmaktadır (Say ve Dağ, 2023). Bu durumda ebeveynleşme ile bireylerin kendilerinin benlik saygıları yüksek, dayanıklı ve baş etme becerileri daha iyi biri olarak algılamaları artabileceğinden psikolojik sorunlar yaşama olasılıklarının azalması söz konusu olabilir. Mevcut çalışmada da bu varsayımı destekleyen sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada ebeveynleşme ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının aracı etkisinin ve benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Düzenleyici değişken analizlerinde ise, ilk olarak ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutları ile mükemmeliyetçilik arasında benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisi incelenmiştir. Ebeveynleşmenin üç alt boyutu ile mükemmeliyetçilik arasında benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyicilik etkilerinin anlamlı olmadığı görülmüştür. Ardından ebeveynleşmenin alt boyutları ile kontrol odağı arasında benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici bir etkisinin olup olmadığı değerlendirilmiştir. Benzer sonuç kontrol odağı içinde elde edilmiştir ve ebeveynleşmenin alt boyutları ile kontrol odağı arasında benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyicilik etkisinin anlamlı olmadığı saptanmıştır. Son olarak çalışmanın ana hipotezini değerlendirmek amacıyla ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçilik ve kontrol odağının aracı etkisi üzerinde benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın da düzenleyici etkisi incelenmiştir. Burada tüm modellerin anlamlı olduğu fakat beklenilenin aksine modelde benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin anlamlı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Alan yazında benliğin farklılaşması çocuğun ebeveynlerinden duygusal olarak ayrışması olarak tanımlanmaktadır ve psikososyal gelişimin bir parçası olarak görülmektedir (Jenkins ve ark., 2005; Kerr ve Bowen, 1988). Aile içinde bireyleşme-ayrışma sorunlarına yol açan önemli etmenlerden biri ise ebeveynleşme yaşantıdır. Ebeveynleşme ile bireylerin otantikliklerinin azalması söz konusu olmaktadır (Goldner ve ark., 2022). Öte yandan benliğin farklılaşmasının aynı zamanda ebeveynleşme ve psikolojik belirtileri arasında aracılık ettiği saptanmıştır (Lee ve Kim, 2019). Çünkü çocuğun ebeveyniyle benzer rollere sahip olmasıyla bozulan ebeveyn-çocuk sınırları içselleştirme ve dışsallaştırma bozukluklarının ortaya çıkmasına yol açmaktadır (Shaffer ve Egeland, 2011). Bir başka deyişle, ebeveynleşme deneyimlerinin artmasıyla bireylerin benlik farklılaşma düzeyleri düşerek psikolojik sorunlar yaşama olasılıkları artmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada da benliğin farklılaşmasının düzenleyici bir etkisinin olabileceği varsayılmıştır. Fakat çalışmadaki bu hipotezin doğrulanamadığı gözlenmiştir. Kağıtçıbaşı'na (2017) göre, benliğin, ailenin ve toplumun altında yatan ilişkileri ve olası nedensel bağlantıları anlamak önemlidir. Çünkü aileler, toplumun sosyal yapısına, değerlerine ve normlarına bağlı olarak şekillenmektedir. Genellikle psikoloji alanında aile işlevi ve aile değişimi üzerine açıklamalarda bulunan kuramların eksikliği sebebiyle prototip Batılı aile (orta-sınıf) yapısı aile olarak kabul edilmektedir. Oysa sosyal ve kültürel özellikler zamana ve toplumlara göre değiştiği için aileler de farklı özellikler gösterebilmektedir. Dolayısıyla Türk kültürünün toplumsal ve ailesel özelliklerinin mevcut çalışmanın sonuçlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Alan yazında da çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkilerde kültürel farklılıklara vurgu yapıldığı görülmektedir. Örneğin; Lin ve arkadaşları'na (2021) göre ebeveyn ve çocuk arasındaki sınır bozulmaları bazı kültürlerde olumlu olarak değerlendirilmektedir. Ebeveynler çocuklarına parçası oldukları kültürel değerlere uygun davranışlar öğretmektedirler ve toplulukçu kültürlerde bireyler başkalarının düşünce ve duygularına dikkat etmeye teşvik edilirken kendi duygu ve düşüncelerini ifade etme konusunda engellenirler (Rudy ve Halgunseth, 2005). Türk kültürünün de toplulukçu bir yapıda olmasının bu çalışmada benliğin farklılaşmasının düzenleyici etkiye sahip olmamasında etkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü başkasının ihtiyaçlarına odaklı yetişmek bireylerin farklılaşmaya bakış açısı üzerinde etkili olabilir ve ebeveynlerden ayrışma kabul edilen

bir durum olmayabilir. Dolayısıyla katılımcılarda farklılaşmanın düzenleyici bir etkisi söz konusu olmayabilir.

Bu çalışmada düzenleyici etki konusunda dikkat çeken bir diğer bulgu da tek ebeveynli olmanın anlamlı bir etkisinin olmamasıdır. Ebeveynleşme ile ilgili yapılan çalışmalarda genel olarak ebeveyne bakım verme durumunun tek ebeveynli ailelerde daha yaygın görüldüğü yer almaktadır (Boumans ve Dorant, 2018). Yalnızca bir çalışmada anne-babanın boşanması ya da ebeveynlerden birinin kaybının araçsal ebeveynleşme açısından bir etkisi olmadığı belirtilmiştir (Żarczyńska-Hyla ve ark., 2019). Napora (2016) tek ebeveynli ailelerde aileye dış kaynaklardan (büyük anne/büyük baba) duygusal ve öğretici desteklerinin yaşam kalitesini artırıcı bir etkisi olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca bazı çalışmalarda boşanmış ailelerde halen evden ayrılan ebeveynin aile sistemi içine dahil olmasının söz konusu olabildiği vurgulanmaktadır. Bu durumda da çocuklar hiyerarşik olarak ailelerini daha az farklı algılamaktadırlar (Rosenberg ve Guttman, 2001). Dolayısıyla tek ebeveynli ailelerin çeşitli şekillerde dış kaynaklar tarafından desteklenmesinin söz konusu olabileceği görülmektedir. Bu çalışmada tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin olmamasının ise bu faktörlere bağlı olarak gelişmiş olabileceği düşünülmektedir. Çünkü bu çalışmada tek ebeveynli ailelerde büyüyen katılımcıların çoğunluğu boşanmış ailelerin çocuklarından oluşmaktadır ve halen üniversite eğitimine devam etmektedir. Bu durumda boşanma sonucu evden ayrılan anne/babanın halen çocuğun yaşadığı eve desteği söz konusu olabilir. Ek olarak çalışmada tek ebeveynli ve iki ebeveynli katılımcı sayıları arasında farklılık söz konusu olduğu için bu durumun da çalışma sonucunu etkilemiş olabileceği varsayılmaktadır.

4.3. ÇALIŞMANIN KLİNİK DOĞURGULARI

İnsan psikolojisi üzerine yapılan çalışmalarda bebeklikten itibaren bireylerin bakım verenleri, ebeveynleri ve sosyal çevreleri ile kurdukları ilişkilerin önemi vurgulanmaktadır. Özellikle ebeveynle kurulan ilişkilerin psikolojik rahatsızlıklar için risk oluşturduğu görülmektedir (Prior ve ark., 1990). Pek çok kuramsal açıklamaya konu olan ve bireylerin psikolojik yapıları üzerinde etkisi olan ebeveynleşme de psikoloji alanında son dönemde oldukça sık çalışılan kavramlardan biridir (Perris ve

ark., 2005). Çocukluk deneyimleri ile ilgili olan ebeveynleşmenin bireylerin hayatlarında yıkıcı etkiler ortaya çıkardığı çeşitli çalışmalarda saptanmıştır. Bu etkilerin sadece çocukluk dönemiyle sınırlı kalmadığı bireylerin daha sonraki yaşamlarında da psikolojik sorunlar ortaya çıkardığı ve ilişkileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Baggett ve ark., 2015; Hooper ve ark., 2015; Jurkovic, 1997; Schier ve ark., 2015).

Bu çalışmada ebeveynleşmenin bireylerin hayatlarında hangi faktörler açısından sorunlar ortaya çıkardığı belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak da ebeveynleşmede ebeveynin beklentilerinin ve ihtiyaçlarının içselleştirilmesiyle mükemmeliyetçi düşünce ve davranışların arttığı gözlenmiştir. Diğer yandan ebeveynleşmenin bireylerin davranışlarının sonuçları hakkında kendi kontrollerine olan inanışlarını azalttığı belirlenmiştir. Alan yazında mükemmeliyetçilik ile ebeveynleşme arasındaki ilişkilerin herhangi bir araştırmada incelenmemiş olması ve kontrol odağı için ise sınırlı sayıda çalışma olması bu çalışmanın ilgili alan yazındaki önemini artırmaktadır. Çünkü ebeveynleşme yaşayan bireylerle yürütülen psikoterapi çalışmalarında bu bireyler ile çalışırken ebeveynleşmenin düzeyi ve türünün değerlendirilmesinin faydalı olduğu vurgulanmaktadır. Çocuğun aile içindeki yetişkinlerden ne kadar destek aldığı, sorumlulukların çocuğun becerileriyle ne kadar uyumlu olduğu ve başkalarının ihtiyaçlarını içselleştirme düzeyi ve bu konudaki endişeleri bu bireylerle çalışırken incelenebilecek temel konuları oluşturmaktadır (DiCaccavo, 2006). Dolayısıyla bu çalışmanın sonuçlarının klinik uygulamalarda kullanımı açısından oldukça faydalı bilgiler sağladığı düşünülmektedir. Bireylerin kişilik özellikleri, düşünceleri, tutumları ve ilişki kurma biçimleri vb. faktörler ebeveynleşmeye bağlı olarak şekillenebileceği için terapi uygulamalarında bu çalışmada elde edilen sonuçlar dikkate alınarak bireylerin değerlendirilmesi ve terapi sürecinin düzenlenmesi sağlanabilir.

Bu çalışmayla birlikte benliğin farklılaşma düzeyinin yüksek olmasının bireylerin hayatlarında olumlu sonuçları beraberinde getirdiği bilgisi desteklenmiştir. Bu bakımdan mevcut çalışmada elde edilen bulguların bireylerin ayrışma/bireyleşme sorunlarının klinik uygulamalarda değerlendirilmesi açısından da etkili olacağı varsayılmaktadır. Böylece sağlıklı şekilde ebeveynleriyle arasına sınır koyabilen bireylerin daha az olumsuz duygu hissetmesi ve daha iyi ilişkiler kurabilmesi söz

konusu olabilir. Ayrıca çalışmanın bir diğer önemli getirisi de tek ebeveynli bireylerin yaşam sorunlarına dair açıklamalarda bulunmuş olmasıdır. Tek ebeveynli olmanın bireylerin psikolojik iyi oluşlarında sorunlar ortaya çıkardığı göz önüne alındığında bu duruma yönelik müdahale programlarının olumsuz etkileri ortadan kaldıracabileceği düşünülmektedir.

Her ne kadar bu çalışmadan elde edilen sonuçlar 18-25 yaş aralığında yer alan bireylerle elde edilmiş olsa da çocuk/ergen ve aile terapistlerinin de mevcut çalışmanın bulgularından faydalanabileceği düşünülmektedir. Çünkü çocuklarla, ergenlerle ve ailelerle çalışan psikoterapistlerin çocuk ve ebeveyn ilişkilerine yönelik müdahalelerde bulunma olasılıkları daha fazladır. Ayrıca psikoterapi çalışmalarının genel olarak çocukluk dönemi yaşantılarına odaklandığı dikkate alınırca yine bu çalışmanın sonuçlarının bireylerin kişilik yapılarının gelişimini anlamada ve uygun müdahalelerin yapılmasında katkılar sağlayacağı varsayılmaktadır.

4.4. SINIRLILIKLAR VE GELECEK ÇALIŞMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu çalışmanın alan yazına katkılarının yanı sıra birtakım sınırlılıkları da bulunmaktadır. Çalışmadaki katılımcıların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Ayrıca bu çalışmada incelenen değişkenlerden biri tek ebeveynli ailede büyüme. Fakat çalışmanın örnekleminde iki ebeveynli ailelerde büyüyen katılımcıların sayıca daha fazla olduğu görülmektedir. Her ne kadar istatistiksel analizlerde grupların normal dağıldığı saptanmış olsa da katılımcı sayılarının eşit olmaması bir sınırlılık olarak kabul edilebilir.

Bu çalışmada bireylerin tek ebeveynli ailelerde büyüme süreleri bir değişken olarak incelenmemiştir. İlgili alan yazında ebeveynleşmenin olumlu veya olumsuz etkilerinin bu deneyimlerinin süresiyle ilişkili olduğu belirtilmektedir. Bu bakımdan tek ebeveynle yaşama süresinin değerlendirilmemesi de sonuçların genellenebilirliği konusunda sınırlılıklar yaratabilir. Konuyla ilgili gelecekte yapılacak çalışmalarda tek ebeveynli ailede yaşama süresi dikkate alınarak ebeveynleşme deneyimlerinin ölçülmesi uygun olabilir. Ayrıca ebeveynleşme ile ilgili çalışmalarda ebeveynleşmenin sadece tek ebeveynli ailelerde görülmediği, ailenin ekonomik durumu, aile üyelerinin fizyolojik ve

psikolojik rahatsızlıkları, ebeveynler arasındaki çatışmalar vb. gibi pek çok demografik değişkenle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bahsedilen her bir değişkenin karıştırıcı etkisini kontrol etmek çok mümkün olmayacağından bu çalışmadan elde edilen sonuçların genellenebilirliği açısından bir sınırlılık söz konusu olabilir.

Bu çalışmaya katılımcı olarak 18-25 yaş aralığında yer alan bireyler dahil edilmiştir. Dolayısıyla bireylerin çocukluk ve ergenlik dönemindeki ebeveynleşme deneyimlerine dair geriye dönük cevaplar vermesi beklenmiştir. Bu bakımdan katılımcıların geçmişteki ebeveynleşme deneyimlerini daha olumlu hatırlamaları ve dolayısıyla ebeveynleşmeyi yararlı bir deneyim olarak görmeleri söz konusu olabilir. Benzer şekilde çalışmanın öz bildirim ölçekleri ile yürütülmüş olması katılımcıların yanlı cevaplar vermelerine yol açmış olabilir. Bu sebeple gelecekteki çalışmalarda bu araştırmada elde edilen sonuçların nitel ölçme yöntemleri ile desteklenmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir. Öte yandan ebeveynleşme deneyimlerinin kültürel özelliklere göre olumlu veya olumsuz değerlendirildiği göz önüne alındığında Türk kültürünün özelliklerine yönelik olarak ebeveynleşmeyi ölçebilecek ölçüm araçlarının geliştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Çünkü kültürümüzde yapılan bilimsel çalışmalarda başka kültürel özelliklere sahip ülkelerde geliştirilmiş olan ölçüm araçlarının uyarlanmış formları kullanılmaktadır. Bu durum da elde edilen sonuçlar için karıştırıcı bir etken olabilir.

Ek olarak alan yazında mükemmeliyetçilik ve ebeveynleşme arasındaki ilişkileri ortaya koyan başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu durum mevcut çalışmayı özgün bir hale getirmiş olsa da bulguların genellenebilirliği açısından gelecekte daha çok çalışmanın yapılması önerilmektedir. Diğer bir değişken olan kontrol odağı için de alan yazında az sayıda ve çelişkili sonuçlar olduğu için gelecekte yapılacak daha çok araştırmayla bu çalışmanın sonuçlarının desteklenmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma temel amacını ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçilik ve kontrol odağının aracı etkisi ile benliğin farklılaşması ve tek ebeveynli olmanın düzenleyici etkisinin incelenmesi oluşturmaktadır. Bu kapsamda 18-25 yaş aralığında yer alan katılımcılara çevrimiçi ortamda ulaştırılan veri bataryası aracılığıyla ölçümler alınmıştır.

Bu tez çalışmasının hipotezlerine ilişkin sonuçlar şöyledir:

Hipotez 1: Tek ebeveynli ailelerde büyüyen bireylerde ebeveynleşmenin daha yüksek olması beklenmektedir.

Sonuç: Çalışmada bu hipotezin desteklenmediği görülmüştür. Aksine, bu tez çalışmasında iki ebeveynle büyüyen bireylerin kardeş odaklı ebeveynleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca iki ebeveynli bireylerin ebeveynleşmeden algıladıkları yarar düzeylerinin de daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Hipotez 2: Kadınların ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme düzeylerinin erkeklere oranla daha fazla olması beklenmektedir.

Sonuç: Tez çalışmasının bu hipotezinin doğrulanmadığı bulunmuştur. Araştırma sonucunda erkek katılımcıların ebeveyn odaklı ebeveynleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Hipotez 3: Ailede ilk çocuk olma ya da ailenin tek çocuğu olma durumunun ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme düzeyini anlamlı düzeyde artırması beklenmektedir.

Sonuç: Araştırmada yapılan analizler sonucunda bu hipotezin desteklendiği saptanmıştır. Ailede ilk ya da tek çocukların ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Hipotez 4: Ebeveynleşme deneyimlerinin fazla olmasının psikolojik belirtileri artırması beklenmektedir.

Sonuç: Araştırmanın bu hipotezini doğrulayan sonuçlara ulaşılmıştır. Bu tez çalışmasının sonucuna göre ebeveynleşme deneyimleri arttıkça psikolojik belirtilerin arttığı görülmektedir.

Hipotez 5: Ebeveynleşme deneyimleri ile olumsuz mükemmeliyetçilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olması beklenmektedir.

Sonuç: Tez çalışmasının bu hipotezini destekleyecek şekilde ebeveynleşme deneyimleri ile olumsuz mükemmeliyetçilik arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Hipotez 6: Ebeveynleşmenin algılanan yararı arttıkça olumlu mükemmeliyetçiliğin artması beklenmektedir.

Sonuç: Bu çalışmada beklenildiği gibi, ebeveynleşmeden algılanan yarar arttıkça olumlu mükemmeliyetçiliğin arttığı belirlenmiştir.

Hipotez 7: Ebeveynleşme deneyimleri ile dış kontrol odağı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanması beklenmektedir.

Sonuç: Bu tez çalışmasında beklenildiği gibi, ebeveyn odaklı ebeveynleşme ve kardeş odaklı ebeveynleşme ile dış kontrol odağı arasında anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur.

Hipotez 8: Ebeveynleşmenin algılanan yararı ile iç kontrol odağı arasında pozitif yönde ilişkiler olması beklenmektedir.

Sonuç: Bu çalışmada ebeveynleşmenin algılanan yararı arttıkça iç kontrol odağının arttığı da saptanmıştır.

Hipotez 9: Ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşmenin düşük benlik farklılaşma düzeyi ile ilişkili olması beklenmektedir.

Sonuç: Tez çalışmasının bu hipotezini destekleyecek şekilde ebeveyn odaklı ve kardeş odaklı ebeveynleşme ile benliğin farklılaşma düzeyi arasında negatif yönde ilişkiler saptanmıştır.

Hipotez 10: Ebeveynleşmenin alt boyutları ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin aracı etkisinin olması beklenmektedir.

Sonuç: Bu tez çalışmasının hipotezini doğrulayacak şekilde, ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ve ebeveynleşmenin algılanan yararı alt boyutları ile psikolojik belirtiler arasında mükemmeliyetçiliğin aracı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hipotez 11: Ebeveyn odaklı ebeveynleşme, kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki dış kontrol odağının aracı etkisi olması beklenmektedir.

Sonuç: Bu tez çalışmasında beklenildiği gibi, sadece kardeş odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasında dış kontrol odağının aracı etkisi olduğu gözlenmiştir. Fakat ebeveyn odaklı ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide dış kontrol odağının aracı etkisi bulunamamıştır.

Hipotez 12: Ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasında iç kontrol odağının aracı etkisi olması beklenmektedir.

Sonuç: Bu tez çalışmasında, ebeveynleşmenin algılanan yararı ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide ise iç kontrol odağının aracı etkisi olduğu saptanmıştır.

Hipotez 13: Benliğin farklılaşması düzeyinin ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide düzenleyici etkisinin olması beklenmektedir.

Sonuç: Tez çalışmasının sonuçları ile bu hipotezin desteklenmediği görülmektedir. Benliğin farklılaşma düzeyinin ebeveynleşme ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi düzenleyici etkiye sahip olmadığı bulunmuştur.

Hipotez 14: Tek ebeveynli olmanın ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide düzenleyici etkisinin olması beklenmektedir.

Sonuç: Tez çalışmasının bu hipotezini destekleyecek sonuçlara ulaşamadığıdır. Tek ebeveynli olmanın ebeveynleşme ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi düzenleyici etkisinin söz konusu olmadığı saptanmıştır.

Elde edilen bulgular bir arada değerlendirildiğinde, bu çalışmanın sonuçlarının ebeveynleşme ile ilgili alan yazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen bulgular ile ebeveynleşmenin Türk örneğinde nasıl değerlendirildiğine ve ne gibi sonuçlar ortaya çıkardığına ilişkin kapsamlı bilgiler sunulmuştur. Diğer yandan bu çalışma ile çocukluk döneminde başlayan ebeveynleşmenin bireylerin erken yetişkinlik dönemindeki etkilerine dair bilgiler elde edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Abdolmanafi, A., Besharat, M. A., Farahani, H. ve Khodaii, M. R. (2011). The moderating role of locus of control on the relationship between anger rumination and depression in patients with major depression disorder. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 302-306.
- Adkins, K. K. ve Parker, W. (1996). Perfectionism and suicidal preoccupation. *Journal of Personality*, 64(2), 529-543.
- Adler, A. (1949). *Understanding human nature*. Greenberg.
- Ahlin, E. M. ve Antunes, M. J: L. (2015). Locus of control orientation: Parents, peers, and place. *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 1803-1818.
- Altın, M. ve Karancı, N. (2008). How does locus of control and inflated sense of responsibility relate to obsessive-compulsive symptoms in Turkish adolescents? *Journal of Anxiety Disorders*, 22, 1303-1315.
- Amato, P. R. (1987). Family processes in one-parent, stepparent, and intact families: The child's point of view. *Journal of Marriage and the Family*, 49(2), 327-337.
- Amato, P. R. ve Keith, B. (1991). Parental divorce and adult well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family*, 53(1), 43-58.
- Andsager, K. (2012). *Perceptions of boundary ambiguity and parentification effects on family satisfaction, family support, and perceived stress in young adults of divorced families* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kansas State University.
- Aponte, H. J. ve Van Deusen, J. (1981). Structural family therapy. A. S. Gurman ve D. P. Kniskern (Ed.), *Handbook of Family Therapy* içinde. Brunner / Mazel.
- Arellano, B., Mier-Chairez, J., Tomek, S. ve Hooper, L. M. (2018). Parentification an language brokering: An exploratory study of the similarities and differences in their relations to continuous and dichotomous mental health outcomes. *Journal of Mental Health Counseling*, 40(4), 353-373.

- Arıkan-Çolak, D. (2019). *Özel gereksinimli ve sağlıklı kardeşe sahip bireylerde ebeveynleşme olgusu ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Armstrong-Carter, E., Siskowski, C., Belkowitz, J., Johnson, C., ve Olson, E. (2022). Child and adolescent caregiving for family: Emotional, social, physical, and academic risk and individual differences. *Journal of Family Psychology, 36*(8), 1407–1417.
- Aslan, C., Dilmaç, B. ve Hamarta, E. (2009). Coping with stress and trait anxiety in terms of locus of control: A study with Turkish university students. *Social Behavior and Personality, 37*(6), 791-800.
- Babore, A., Trumello, C., Candelori, C., Paciello, M. ve Cerniglia, L. (2016). Depressive symptoms, self-esteem and perceived parent–child relationship in early adolescence. *Frontiers in Psychology, 7*(982).
- Baggett, E., Shaffer, A. ve Muetzelfeld, H. (2015). Father–daughter parentification and young adult romantic relationships among college women. *Journal of Family Issues, 36*(6), 760-783.
- Bagherian, R., Ahmadzadeh, G. ve Baghbanian, A. (2009). Relationship between dimensions of locus of control and mental health in Iranian university students. *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences, 31*(1), 33-37.
- Barnett, B. ve Parker, G. (1998). The parentified child: Early competence or childhood deprivation? *Child Psychology & Psychiatry Review, 3*(4), 146-155.
- Barrow, J. C. ve Moore, C. A. (1983). Group interventions with perfectionistic thinking. *Personnel & Guidance Journal, 61*(10), 612–615.
- Bhargava, T. ve Pandey, R. (2016). Effect of health locus of control on patients with somatization disorder. *The International Journal of Indian Psychology 4*(1), 108-120.
- Bianchi, S. M. (1995). The changing demographic and socioeconomic characteristics of single parent families. *Marriage & Family Review, 20*(1-2), 71–97.

- Bieling, P. J., Israeli, A. L. ve Antony, M. M. (2004). Is perfectionism good, bad, or both? Examining models of the perfectionism construct. *Personality and Individual Differences*, 36, 1373–1385.
- Black, B., Lindberg, K., Gransi, A. ve Sleight, M. (2013). Childhood parentification associated with negative versus positive outcomes in adulthood. *Journal of Psychological Inquiry*, 18(2), 42-49.
- Black, B. T. ve Sleight, M. J. (2013). Relations among parentification, parenting beliefs, and parenting behaviors. *Journal of Student Research*, 2(1), 52-57.
- Black, J. ve Reynolds, W. M. (2013). Examining the relationship of perfectionism, depression, and optimism: Testing for mediation and moderation. *Personality and Individual Differences*, 54(3), 426-431.
- Blatt, S. J. (1995). The destructiveness of perfectionism. Implications for the treatment of depression. *American Psychologist*, 50(12), 1003-1020.
- Bonvanie, I. J., Rosmalen, J. G. M., van Rhede van der Kloot, C. M., Oldehinkel, A. J. ve Janssens, K. A. M. (2015). Short report: Functional somatic symptoms are associated with perfectionism in adolescents. *Journal of Psychosomatic Research*, 79(4), 328-330.
- Borchet, J., Hooper, L. M., Tomek, S., Schneider, W. S. ve Debski, M. (2021). Parentification in Polish adolescents: A prevalence study. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 15, 567-583.
- Borchet, J., Lewandowska-Walter, A., Polomski, P., Peplinska, A. ve Hooper, L. M. (2020). We are in this together: Retrospective parentification, sibling relationships, and self-esteem. *Journal of Child and Family Studies*, 29, 2982-2991.
- Borgers, N., Dronkers, J. ve Van Praag, B. M. S. (1996). The effects of different forms of two- and single-parent families on the well-being of their children in Dutch secondary education. *Social Psychology of Education*, 1, 147-169.
- Boszormenyi-Nagy, I. ve Spark, G. (1973). *Invisible loyalties: Reciprocity in intergenerational family therapy*. NY: Harper & Row.

- Boumans, N. P. G. ve Dorant, E. (2018). A cross-sectional study on experiences of young adult carers compared to young adult noncarers: parentification, coping and resilience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 32(4), 1409–1417.
- Bowen, M. (1978). *Family therapy in clinical practice*. NY: Jason Aronson
- Burns, D. D. (1980). The perfectionist's script for self-defeat. *Psychology Today*, 34-52.
- Bulik, C. M., Tozzi, F., Anderson, C., Mazzeo, S. E., Aggen, S. ve Sullivan, P. F. (2003). The relation between eating disorders and components of perfectionism. *Am J Psychiatry*, 160, 366-368.
- Burton, L. (2007). Childhood adultification in economically disadvantaged families: A conceptual model. *Family Relations*, 56(4), 329-345.
- Burton, S., Hooper, L. M., Tomek, S., Cauley, B., Washington, A. ve Pössel, P. (2018). The mediating effects of parentification on the relation between parenting behavior and well-being and depressive symptoms in early adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 27, 4044–405.
- Byng-Hall, J. (2002). Relieving parentified children's burdens in families with insecure attachment patterns. *Family Process*, 41(3), 375-388.
- Carmo, C., Oliveira, D., Brás, M. ve Faísca, L. (2021). The influence of parental perfectionism and parenting styles on child perfectionism. *Children*, 8(777).
- Castro, D. M., Jones, R. A. ve Mirsalimi, H. (2010). Parentification and the impostor phenomenon: An empirical investigation. *The American Journal of Family Therapy*, 32(3), 205-216.
- Cazan, A. M. ve Dumitrescu, S. A. (2016). Exploring the relationship between adolescent resilience, self-perception and locus of control. *Romanian Journal of Experimental Applied Psychology*, 7(1), 283-286.
- Champion, J. E., Jaser, S. S., Reeslund, K. L., Simmons, L., Potts, J. E., Shears, A. R. ve Compas, B. E. (2009). Caretaking behaviors by adolescent children of mothers with and without a history of depression. *Journal of Family Psychology*, 23(2), 156-166.

- Chang, E. C., Watkins, A. ve Banks, K. H. (2004). How adaptive and maladaptive perfectionism relate to positive and negative psychological functioning: Testing a stress-mediation model in black and white female college students. *Journal of Counseling Psychology, 51*(1), 93–102.
- Chase, N. D. (1999). Parentification: An overview of theory, research, and societal issues. N. D. Chase (Ed.), *Burdened Children: Theory, research, and treatment of parentification* içinde (s. 3–33). CA: Sage Publications.
- Chase, N. D., Deming, M. P. ve Wells, M. C. (1998). Parentification, parental alcoholism, and academic status among young adults. *American Journal of Family Therapy, 26*(2), 105-114.
- Chen, C., Hewitt, P. L. ve Flett, G. L. (2019). Adverse childhood experiences and multidimensional perfectionism in young adults. *Personality and Individual Differences, 146*, 53-57.
- Chen, C. ve Panebianco, A. (2020). Physical and psychological conditions of parental chronic illness, parentification and adolescent psychological adjustment, *Psychology & Health, 35*(9), 1075-1094.
- Cho, A. ve Lee S. (2019). Exploring effects of childhood parentification on adult-depressive symptoms in Korean college students. *Journal of Clinical Psychology, 75*, 801–813.
- Choi S. W. ve Murdock, N. L. (2017). Differentiation of self, interpersonal conflict, and depression: The mediating role of anger expression. *Contemporary Family Therapy, 39*, 21-30.
- Chung, H. ve Gale, J. (2006). Comparing self-differentiation and psychological well-being between Korean and European American students. *Contemporary Family Therapy, 28*, 367-381.
- Crisson, J. E. ve Keefe, F. J. (1988). The relationship of locus of control to pain coping strategies and psychological distress in chronic pain patients. *Pain, 35*(2), 147-154.

- Dağ, İ. (1992). Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. *Psikoloji Dergisi*, 7 (27), 1-9.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol odağı ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-90.
- Damian, L. E., Stoeberl, J., Negru, O. ve Baban, A. (2013). On the development of perfectionism in adolescence: Perceived parental expectations predict longitudinal increases in socially prescribed perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 55(6), 688-693.
- Daniels, R. L. ve Stevens, J. P. (1976). The interaction between the internal-external locus of control and two methods of college instruction. *American Educational Research Journal Spring*, 13(2), 103-113.
- Daryanani, I, Hamilton, J. L., Abramson, L. Y. ve Alloy, L. B. (2016). Single mother parenting and adolescent psychopathology. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 44, 1411-1423.
- Derogatis, L. R. (1992). *The Brief Symptom Inventory-BSI administration, scoring and procedures manual-III*. Clinical Psychometric Research.
- Diaz, N., Siskowski, C. ve Connors, L. (2007). Latino young caregivers in the United States: Who are they and what are the academic implications of this role? *Child & Youth Care Forum*, 36, 131–140.
- DiBartolo, P. M., Li, C. Y. ve Frost, R. O. (2007). How do the dimensions of perfectionism relate to mental health? *Cognitive Therapy and Research*, 32, 401-417.
- DiCaccavo, A. (2006). Working with parentification: Implications for clients and counselling psychologist. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 79, 469-478.
- Dominguez, C., Gonzalez, D., Navarrete, D. ve Zicavo, N. (2019). Parentification in single-parent families. *Ciencias Psicologicas*, 13(2), 346-355.

- Dowdney, L. (2005). Children bereaved by parent or sibling death. *Psychiatry*, 4(9), 118-122.
- Engelhardt, J. A. (2012). The developmental implications of parentification: Effects on childhood attachment. *Graduate Student Journal of Psychology*, 14, 45-52.
- English, H. B. ve English, A. C. (1958). *A comprehensive dictionary of psychological and psychoanalytical terms* (1st ed.). Longmans.
- Enns, M. W., Cox, B. J. ve Clara, I. (2002). Adaptive and maladaptive perfectionism: Developmental origins and association with depression proneness. *Personality and Individual Differences*, 33, 921–935.
- Enns, M. W., Cox, B. J., Sareen, F. ve Freeman, P. (2001). Adaptive and maladaptive perfectionism in medical students: A longitudinal investigation. *Medical Education*, 35, 1034-1042.
- Erikson, E. (1963). *Childhood and Society*. Norton.
- Erozkan, A. (2016). Understanding the role of dimensions of perfectionism on anxiety sensitivity. *Universal Journal of Educational Research*, 4(7), 1652-1659.
- Falana, B. A., Bada, F. O. ve Ayodele, C. J. (2012). Single-parent family structure, psychological, social and cognitive development of children in Ekiti State. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 2(2), 158-164.
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J. ve Lynskey, M. T. (1994). Parental separation, adolescent psychopathology, and problem behaviors. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 33(8), 1122-1133.
- Findley, M. J. ve Cooper, H. M. (1983). Locus of control and academic achievement: A literature review. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(2), 419–427.
- Fletcher, J. M. ve Schurer, S. (2017). Origins of adulthood personality: The role of adverse childhood experiences. *The B. E. Journal of Economic Analysis & Policy*, 17(2).

- Flett, G. L., Hewitt, P. L., Blankstein, K. R. ve Gray, L. (1998). Psychological distress and the frequency of perfectionistic thinking. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(5), 1363–1381.
- Fogas, B. S., Wolchick, S. A., Braver, S. L., Freedom, D. S. ve Bya, C. B. (1992). Locus of control as a mediator of negative divorce-related events and adjustment problems in children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 62(4), 582-598.
- Fouts, G. ve Vaughan, K. (2002). Locus of control, television viewing, and eating disorder symptomatology in young females. *Journal of Adolescence*, 25(3), 307-311.
- Fotoh, A. J. (2021). Single parenting and its effects on students' academic performance in Kumba III Municipality, Meme Division, Cameroon. *International Journal of Education, Learning and Development*, 9(1), 30-41.
- Frost, R. O., Heimberg, R. G., Holt, C. S., Mattia, J. I. ve Neubauser, A. L. (1993). A comparison two measures of perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 14(1), 119-126.
- Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C. ve Rosanblate, R. (1990). The dimension of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14(5), 449-468.
- Fuligni, A. J. ve Pederson, S. (2002). Family obligation and the transition to young adulthood. *Developmental Psychology*, 38, 856–868.
- Gading, L. (2019). The roles of single parent. *European of Special Education Research*, 4(4), 143-161.
- Garnefski, N. ve Diekstra, R. F. W. (1997). Adolescents from one parent, stepparent ve intact families: Emotional problems and suicide attempts. *Journal of Adolescence*, 20, 201-208.
- Ge, S., Chen, C., Hewitt, P. L. ve Flett, G. L. (2023). Father-daughter and mother-son relationships: Parental bonding behaviours and socially prescribed perfectionism in young adults. *Personality and Individual Differences*, 203, 1-5.

- Gelinas, D. J. (1983). The persistent negative effects of incest. *Psychiatry*, 46(4), 312-332.
- Gladding, S. T. (2011). *Family therapy: History, theory and practice*. (5th ed.) Pearson Education Inc.
- Gnilka, P. B., Ashby, J. S. ve Noble, C. M. (2012). Multidimensional perfectionism and anxiety: differences among individuals with perfectionism and tests of a coping-mediation model. *Journal of Counseling & Development*, 90, 427-436.
- Goldner, L., Jakobi, C. D., Schorr, S., Dakak, S. ve Shawahne, N. (2022). Keep it quiet: Mother–daughter parentification and difficulties in separation–individuation shaping daughters’ authentic/true self and self-silencing: A mediation model. *Psychoanalytic Psychology*, 39(2), 165–174.
- Gore, J. S., Griffin, D. P. ve McNierney, D. (2016). Does internal or external locus of control have a stronger link to mental and physical health? *Psychological Studies*, 61, 181-196.
- Gregory, W. L. (1978). Locus of control for positive and negative outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 36(8), 840-849.
- Gupta, R. K. ve Gautam, K. (2014). Parents child relationship as predictor of locus of control in adolescents. *Indian Journal of Psychosocial Sciences*, 4(2), 34-36.
- Hamachek, D. E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*, 15, 27-33.
- Hamarta, E., Özyeşil, Z., Deniz, M. ve Dilmaç, B. (2013). The prediction level of mindfulness and locus of control on subjective well-being. *International Journal of Academic Research*, 5(2), 145-150.
- Harrison, D. ve Albanese, P. (2012). The “parentification” phenomenon as applied to adolescents living through parental military deployments. *Canadian Journal of Family and Youth*, 4(1), 1-27.

- Hatrow, M., Hansford, B. G. ve Astrachan-Fletcher, E. B. (2009). Locus of control: Relation to schizophrenia, to recovery, and to depression and psychosis - A 15-year longitudinal study. *Psychiatry Research*, 168(3), 186-192.
- Haxhe, S. (2016). Parentification and related processes: Distinction and implications for clinical practice. *Journal of Family Psychotherapy*, 27(3), 185-199.
- Hetherington, E. M. (1999). Should we stay together for the sake of the children? E. M. Hetherington (Ed.), *Coping with divorce, single parenting, and remarriage: a risk and resiliency perspective* içinde (s. 93-116). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Hilton J. M. ve Desrochers S. (2009). Children's behavior problems in single-parent and married-parent families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 37(1-2), 13-36.
- Hilton, J. M., Desrochers, S. ve Devall, E. L. (2001). Comparison of role demands, relationships, and child functioning in single-mother, single-father, and intact families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 35(1/2), 29-56.
- Hilton J. M. ve Devall, E. L. (1998). Comparison of parenting and children's behavior in single-mother, single-father, and intact families. *Journal of Divorce & Remarriage*, 29(3-4), 23-54.
- Hollander, M. H. (1965). Perfectionism. *Comprehensive Psychiatry*, 6, 94-103
- Hooper, L. M. (2007a). The application of attachment theory and family systems theory to the phenomena of parentification. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 15, 217-233. doi:10.1177/1066480707301290.
- Hooper, L. M. (2007b). Expanding the discussion regarding parentification and its various outcomes: Implications for mental health research and practice. *Journal of Mental Health Counseling*, 29, 322-337.
- Hooper, L. M. (2009). Parentification Inventory (Available from L. M. Hooper, Department of Educational Studies in Psychology, Research Methodology, and Counseling, The University of Alabama, Tuscaloosa, AL 35487).

- Hooper, L. M. (2012). Parentification. R. J. R. Levesque (Ed), *Encyclopedia of adolescence (Vol. 4)* içinde (s. 2023-2031). NY: Springer.
- Hooper, L. M., DeCoster, J., White, N. ve Voltz, M. L. (2011). Characterizing the magnitude of the relation between self-reported childhood parentification and adult psychopathology: A meta-analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 67, 1-16.
- Hooper, L. M. ve DePuy, V. (2010). Mediating and moderating effects of differentiation of self on depression symptomatology in a rural community sample. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 18(4), 358-368.
- Hooper, L. M., Doehler, K., Wallace, S. A. ve Hannah, N. J. (2011). The Parentification Inventory: Development, validation, and cross-validation. *The American Journal of Family Therapy*, 39(3), 226-241.
- Hooper, L. M., Wallace, S. A., Doehler, K. ve Dantzler, J. (2012). Parentification, ethnic identity, and psychological health in black and White American college students: Implications of family-of-origin and cultural factors. *Journal of Comparative Family Studies* 43(6), 811-835.
- Hooper, L. M., Tomek, S., Bond, J. M. ve Reif, M. S. (2015). Race/ethnicity, gender, parentification, and psychological functioning: comparisons among a nationwide university sample. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 23(1), 33-48.
- Hooper, L. M. ve Wallace, S. A. (2010). Evaluating the parentification questionnaire: Psychometric properties and psychopathology correlates. *Contemporary Family Therapy*, 32, 52-68.
- Hope, N. H., Wakefield, M. A., Northey, L. ve Chapman, A. L. (2018). The association between locus of control, emotion regulation and borderline personality disorder features. *Personality and Mental Health*, 12(3), 241-251.
- Işık, E. ve Bulduk, S. (2015). Psychometric properties of the Differentiation of Self Inventory - revised Turkish adults. *Journal of Marital and Family Therapy*, 41(1), 102-112.

- Jacobvitz, D., Riggs, S. ve Johnson, E. (1999). Cross-sex and same-sex family alliances: Immediate and long-term effects on sons and daughters. N. D. Chase (Ed), *Burdened children: Theory, research, and treatment of parentification* içinde (s. 34-55). Sage Publications, Inc.
- Jankowski, P. J. ve Hooper, L. M. (2012). Differentiation of self: A validation study of the Bowen theory construct. *Couple and Family Psychology: Research and Practice, 1*(3), 226.
- Jankowski, P. J., Hooper, L. M., Sandage, S. J. ve Hannah, N. J. (2011). Parentification and mental health symptoms: Mediator effects of perceived unfairness and differentiation of self. *Journal of Family Therapy, 35*(1), 43-65.
- Jelastopulu, E. ve Tzoumerka, K. A. (2013). The effects of economic crisis on the phenomenon of parentification. *Universal Journal of Psychology, 1*(3), 145-151.
- Jenkins, S. M., Buboltz, W. C., Schwartz, J. P. ve Johnson, P. (2005). Differentiation of self and psychosocial development. *Contemporary Family Therapy, 27*(2), 251-261.
- Joung, H. S. ve Kim, S. H. (2022). Influence of adolescence parentification on adulthood depression in children of women with breast cancer. *Asian Oncol Nurs, 22*(4), 245-254.
- Jurkovic, G. J. (1997). *Lost childhoos: The plight of the parentified child*. Brunner Mazel Inc.
- Jurkovic, G. J. (1998). Destructive parentification in families: Causes and consequences. L. L'Abate (Ed.), *Family psychopathology: The rational roots of dysfunctional behavior* içinde (s.237–255). Guilford Press.
- Jurkovic, G. J., Thirkield, A. ve Morrell, R. (2001). Parentification of adult children of divorce: A multidimensional analysis. *Journal of Youth and Adolescence, 30*(2), 245-257.
- Kağan, M. (2011). Frost Çok Boyutlu Mükemmelliyeçilik Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Anatolian Journal of Psychiatry, 12*, 192-197.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1982). Old-age security value of children: Cross-national socioeconomic evidence. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 13, 29–42.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications*. Taylor & Francis Group.
- Kamran, F. (2016). Are siblings different as ‘day and night’? parents’ perceptions of nature vs. nurture. *Journal of Behavioural Sciences*, 26(2), 95-115.
- Karakaya, H. (2018). Görünmez emek ve ev kadınları. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 2(1), 73-94.
- Karataş, A. (2020). *Ebeveynleşme ile depresyon, kaygı, stres arasındaki ilişkide benliğin ayrılaşması ve sosyal sorun çözme becerisinin aracı rollerinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Mersin Üniversitesi.
- Katz, J., Petracca, M. ve Rabinowitz, J. (2009). A retrospective study of daughters’ emotional role reversal with parents, attachment anxiety, excessive reassurance-seeking and depressive symptoms. *The American Journal of Family Therapy*, 37, 185-195.doi:10.1080/01926180802405596
- Kawamura, K. Y., Hunt, S. L., Frost, R. O. ve DiBartolo, P. M. (2001). Perfectionism, anxiety, and depression: Are the relationships independent? *Cognitive Therapy and Research*, 25(3), 291-301.
- Kelley, M. L., French, A., Bountress, K., Keefe, H. A., Schroder, V., Steer, K., ... ve Gumienny, L. (2007). Parentification and family responsibility in the family of origin of adult children of alcoholics. *Addictive Behaviors*, 32(4), 675-685.
- Kelley, M. T. ve Stack, S. A. (2000). Thought recognition, locus of control, and adolescent well-being. *Adolescence*, 35(139), 531-550.
- Kempke, S., Houdenhove, B. V., Luyten, P., Goosens, L., Bekaert, P. ve Wambeke, P. V. (2011). Unraveling the role of perfectionism in chronic fatigue syndrome: Is there a distinction between adaptive and maladaptive perfectionism? *Psychiatry Research*, 186, 373-377.

- Kennedy, B. L., Lynch, G. V. ve Schwab, J. J. (1998). Assessment of locus of control in patients with anxiety and depressive disorders. *Journal of Clinical Psychology*, 54(4), 509-515.
- Kerig, P. K. (2005). Revisiting the construct of boundary dissolution: A multidimensional perspective. *Journal of Emotional Abuse*, 5(2-3), 5-42.
- Kerr, M. E. ve Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. W. W. Norton
- Khafi, T. Y., Yates, T. M., ve Luthar, S. S. (2014). Ethnic differences in the developmental significance of parentification. *Family Process*, 53(2), 267-287.
- Khumalo, T. ve Plattner, I. E. (2019). The relationship between locus of control and depression: A cross-sectional survey with university students in Botswana. *South African Journal of Psychiatry*, 25, 1-6.
- Kliwer, W. ve Sandler, I. N. (1992). Locus of control and self-esteem as moderators of stressor-symptom relations in children and adolescents. *Journal of Abnormal Psychology*, 20, 393-413.
- Klonowicz, T. (2001). Discontented people: reactivity and locus of control as determinants of subjective well-being. *European Journal of Personality*, 15, 29-47.
- Krampen, G. (1989). Perceived childrearing practices and the development of locus of control in early adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 12(2), 177-193.
- Krein, S. F. (1986). Growing up in a single parent family: The effect on education and earnings of young men. *Family Relations*, 35(1), 161-168.
- Köyden, D. (2015). *Ebeveynleşme olgusunun depresyon, kaygı, öfke ve obsesif inanış biçimleriyle ilişkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Köyden, D. ve Uluç, D. (2018). Ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide cinsiyetin ve ebeveynleşmeden algılanan yararın rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 33(81), 28-38.

- Lampis, J., Cataduella, S., Speziale R. ve Elat, S. (2020). The role of differentiation of self dimensions in the anxiety problems. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 28(1) 90-97.
- Lee, J. S. ve Kim, J. M. (2019). Comparison of the effects of children's parentification on their internalized problems between multicultural and monocultural families: The mediating effects of internalized shame and self-differentiation. *Korean Journal of Child Studies*, 40(2), 39-56.
- Lefcourt, H. M. (1991). Locus of control. J. P. Robinson, P. R. Shaver ve L. S. Wrightsman (Ed), *Measures of personality and social psychological attitudes* içinde (s. 413–499). Academic Press.
- Lefkowitz, M. M., Tesiny, E. P. ve Gordon, N. H. (1980). Childhood depression, family income, and locus of control. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 168(12), 732–735.
- Leon, K. ve Rudy, D. (2005). Family processes and children's representations of parentification. *Journal of Emotional Abuse*, 5(2-3), 111-142.
- Levante, A., Martis, C., Prete, C. M. D., Martino, P., Pascali, F., Primiceri, P., Vergari, M. ve Lecciso, F. (2023). Parentification, distress, and relationship with parents as factors shaping the relationship between adult siblings and their brother/sister with disabilities. *Frontier in Psychiatry*, 13.
- Lewandowska-Walter, A., Borchet, J., Rostowska, T., Połomski, P., ve Peplińska, A. (2017). Parentification and coping in Polish adolescents. *Polish Journal of Social Science*, 12, 157–176.
- Limburg, K., Watson, H. J., Hagger, M. S. ve Egan, S. J. (2017). The relationship between perfectionism and psychopathology: A meta-analysis. *Journal of Clinical Psychology*, 73(10), 1301-1326.
- Lin, K. L., Ravali, V. V., Lee, J.-L. ve Jansari, A. (2022). Affective appraisal mediates the association between mother–child boundary dissolution and emerging adult functioning across nations. *Marriage & Family Review*, 58(7), 619–646.

- Liping, W. ve Zhengwei, H. (2015). Adolescent self differentiation level and relationship with mental health. *Chinese Nursing Research*, 29(11).
- Lutman, V. (2019). The complex dynamics of childhood parentification: An overview theory and reserch. J. Stala (Ed.), *An overview of theory and research families: Opportunities and challenges* içinde (s. 157-194). Kraków Press.
- Macdonald, A. P. (1971). Internal-external locus of control: Parental antecedents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 37(1), 141-147.
- Macfie, J., McElwain, N. L., Houts, R. M. ve Cox, M. J. (2005). Intergenerational transmission of role reversal between parent and child: Dyadic and family systems internal working models. *Attachment & HumanDevelopment*, 7, 51-65.
- Macsinga, I. ve Nemeti, I. (2012). The relation between explanatory style, locus of control and self-esteem in a sample of university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 33, 25-29.
- Madjar, N., Voltsis, M. ve Weinstock, M. P. (2013). The roles of perceived parental expectation and criticism in adolescents' multidimensional perfectionism and achievement goal. *Educational Psychology*, 35(6), 765–778.
- McGoldrick, M. Carter, B. A. ve Garcia-Preto N. (2014). *The Expanded family life cycle individual, family, social perspectives*. Pearson Education Limited
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., Shanahan, L., Crouter, A. C. ve Killoren, S. E. (2005). Siblings' differential treatment in Mexican American families. *Journal of Marriage and Family*, 67,1259–1274.
- Mahmood, S. R. S. ve Sangeetha, N. (2023). Students from single-parent households: Their issues & challenges. *Asian Social Work Journal*, 8(4).
- Malhotra, R. Suri, S. (2017). Locus of control & well-being among college students. *Indian Journal of Positive Psychology*, 8(2), 231-236.
- Man, A. D., Hall V. ve Stout, D. (1990). Family environment and multidimensional locus of control. *Social Behavior and Personality*, 18(2), 197-200.

- Mays, C. J. ve Krueger, L. E. (2021). Does locus of control influence parentification and anxiety in father–daughter relationships? *Journal of Family Issues*, 1-15.
- Maysless, O. ve Scharf, M. (2009). Too Close for comfort: Inadequate boundaries with parents and individuation in late adolescent girls. *American Journal of Orthopschiatry*, 79(2), 191-202.
- McMahon, T. J. ve Luthar, S. S. (2007). Defining characteristics and potential consequences of caretaking burden among children living in urban poverty. *American Journal of Orthopsychiatry*, 77(2), 267-281.
- McLanahan, S. ve Sandefur, G. (1994). *Growing up with a single parent: What hurts, what helps*. M.A: Harvard University Pres.
- McLanahan, S. S., Wedemeyer, N. V. ve Adelberg, T. (1981). Network structure, social support, and psychological well-being in the single-parent family. *Journal of Marriage and Family*, 43(3), 601-612.
- Miller, A. (1981). *The drama of the gifted child*. Basic Books
- Miller, E. A. (2023). The attachment versus differentiation debate: Bringind the conversation to parent-child relationships. *Family Process*, 62(2), 483-498.
- Minuchin, S. (1974). *Families & family therapy*. Harvard University Press.
- Minuchin, S. ve Fisherman, H. C. (1996). *Family Therapy Techniques*. Harvard University Press.
- Minuchin, S., Montalvo, B., Guerney, B., Rosman, B. ve Schumer, F. (1967). *Families of the slums*. Basic Books.
- Moate, R. M., Gnilka, P. B., West, E. M. ve Bruns, K. L. (2016). Stress and burnout among counselor educators: Differences between adaptive perfectionists, maladaptive perfectionists, and nonperfectionists. *Journal of Counseling & Development*, 94, 161-171.
- Mooney-Reh, D. (2011). *An examination of the significance of differentiation of self in the assessment and treatment of borderline personality disorder* [Yayınlanmamış doktora tezi]. University of Wollongong.

- Mueller, D. P. ve Cooper, P. W. (1986). Children of single parent families: How they fare as young adults. *Family Relations*, 35, 169-176.
- Murdock, N. L. ve Gore, P. A. (2004). Stress, coping, and differentiation of self: A test of bowen theory. *Contemporary Family Therapy*, 26(3), 319-335.
- Murray, K. W., Dwyer, K. M., Rubin, K. H., Knighton-Wisor, S. ve Booth-LaForce, C. (2013). Parent-child relationships, parental psychological control, and aggression: maternal and paternal relationships. *Journal of Youth and Adolescence*, 43, 1361-1373.
- Nakanishi, M., Richards, M., Stanyon, D., Yamasaki, S., Endo, K., Sakai, M., Yoshii, H. ve Nishida, A. (2022). Adolescent carers' psychological symptoms and mental well-being during the covid-19 pandemic: Longitudinal study using data from the uk millennium cohort study. *Journal of Adolescent Health*, 70, 877-884.
- Napora, E. (2016). Parentification and grandparents' support from the perspective of grandchildren from families of various structures. *Acta Technologica Dubnicae*, 6(1), 9-26.
- Naz, F. ve Kausar, R. (2012). Parental rejection and comorbid disorders in adolescents with somatization disorder. *Journal of Behavioral Sciences*, 22(1), 125-142.
- Newland, L. A. (2015). Family well-being, parenting, and child well-being: Pathways to healthy adjustment. *Clinical Psychologist*, 19(1), 3-14.
- Nowicki, S., Iles-Caven, Y., Gregory, S., Ellis G. ve Golding, J. (2018). Stability of, and associations between, parent and child locus of control expectancies. *Frontiers in Psychology*, 9, 1-10.
- Nowicki, S. ve Schneewind, K. (1982). Relation of family climate variables to locus of control in German and American students. *The Journal of Genetic Psychology*, 141, 277-286.
- Oros, L. B., Iuorno, O. ve Serppe, M. (2017). Depressive symptoms and experience of positive emotions. *The Spanish Journal of Psychology*, 20, 1-13.
- Pacht, A. R. (1984). Reflection on perfection. *American Psychologist*, 39(4), 386-390.

- Park, H. ve Jeong, D. Y. (2015). Psychological well-being, life satisfaction, and self-esteem among adaptive perfectionists, maladaptive perfectionists, and nonperfectionists. *Personality and Individual Differences*, 72, 165-170.
- Pelep-Popko, O. (2022). Bowen theory: A study of differentiation of self, social anxiety, and psychological symptoms. *Contemporary Family Therapy*, 24(2), 355-369.
- Peris, T. S. ve Emery, R. E. (2005). Redefining the parent-child relationship following divorce: Examining the risk for boundary dissolution. *Journal of Emotional Abuse*, 5(4), 169-18
- Peris, T. S., Goeke-Morey, M. C., Cummings, E. M. ve Emery, R. E. (2008). Marital conflict and support seeking by parents in adolescence: Empirical support for the parentification construct. *Journal of Family Psychology*, 22(4), 633-642.
- Perrin, M. B., Ehrenberg, M. F. ve Hunter, M. A. (2013). Boundary diffusion, individuation, and adjustment: Comparison of young adults raised in divorced versus intact families. *Family Relations*, 62(5), 768-782.
- Petrosky, M. J. ve Birkimer, J. C. (1991). The relationship among locus of control, coping styles, and psychological symptom reporting. *Journal of Clinical Psychology*, 47(3), 336-345.
- Plumed, J., Gago, B., González-Valls, P. I., Sierra, P., Livianos, L., Zapata, C. ve García-Blanco, A. (2023). Differentiation of self and social functioning in severe mental disorders. *Psychoanalytic Psychology*, 40(2), 121-127.
- Połomski, P., Peplińska, A., Lewandowska-Walter, A. ve Borchet, J. (2021). Exploring resiliency and parentification in Polish adolescents. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(21).
- Prior, M., Sanson, A., Smart, D. ve Oberklaid, F. (1999). Psychological disorders and their correlates in an Australian community sample of preadolescent children. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40(4), 563-580.
- Randall, E. T., Smith, K. R., Kronman, C. A., Conroy, C., Smith, A. M. ve Simons, L. E. (2017). Feeling the pressure to be perfect: Effect on pain-related distress and dysfunction in youth with chronic pain. *The Journal of Pain*, 19(4), 418-429.

- Rasmussen, K. E. ve Troilo, J. (2016). "It has to be perfect!": The development of perfectionism and the family system. *Journal of Family Theory & Review*, 8, 154–172.
- Reitman, D. ve Asseff, J. (2010). Parenting practices and their relation to anxiety in young adulthood. *Journal of Anxiety Disorders*, 24(6), 565-572.
- Riala, K., Isohanni, I., Jokelainen, J., Jones, P. B. ve Isohanni, M. (2003). The relationship between childhood family background and educational performance, with special reference to single-parent families: A longitudinal study. *Social Psychology of Education*, 6, 349–365.
- Richards, L. N. ve Schmiede, C. J. (1993). Problems and strengths of single-parent families: Implications for practice and policy. *Family Relations*, 42(3), 277-285.
- Rodriguez-Gonzalez, M., Schweer, M., Skowron, E., Jodar, R., Cagigal, V. ve Major, S. O. (2019). Stressful life events and physical and psychological health: mediating effects of differentiation of self in a Spanish sample. *Journal of Marital and Family Therapy* 45(4), 578–591.
- Rogers, C. M. (2006). *Adults before their time: Parentification during adolescence in divorcing and married families* [Yayınlanmamış doktora tezi]. Queensland University of Technology.
- Rotter, J. B. (1954). *Social learning and clinical psychology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1-28.
- Rosenberg, M. ve Guttman, J. (2001). Structural boundaries of single-parent families and children's adjustment. *Journal of Divorce & Remarriage*, 36 (1-2), 83-98.
- Rudy, D. ve Halgunseth, L. C. (2005). Psychological control, maternal emotion and cognition, and child outcomes in individualist and collectivist groups. *Journal of Emotional Abuse*, 5, 237-264.

- Saboonchi, F. ve Lundh, L. G. (1997). Perfectionism, self-consciousness and anxiety. *Personality and Individual Differences*, 22(6), 921-928.
- Saha, A. (2016). Parentification: Boon or bane? *Journal of Psychological Research*, 11(2), 289-301.
- Sandage, S. J., Jankowski, P. J., Bissonette, C. D., ve Paine, D. R. (2017). Vulnerable narcissism, forgiveness, humility, and depression: Mediator effects for differentiation of self. *Psychoanalytic Psychology*, 34(3), 300–310.
- Say G. ve Dağ, İ. (2023). Narsisizmde ebeveynleşmenin rolü: benlik saygısı ve kontrol odağının aracı etkisi. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 2023, 10(3), 542-561.
- Scheck, D. C., Emerick, R. ve El-Assal, M. (1973). Adolescents' perceptions of parent-child relations and the development of internal-external control orientation. *Journal of Marriage and Family*, 35(4), 643-654.
- Schier, K., Herke, M., Nickel, R., Egle, U. T. ve Hardt, J., (2015). Long-term sequelae of emotional parentification: A crossvalidation study using sequences of regressions. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 1307–1321.
- Scott, M. M. (1993). Recent changes in family structure in the United States: A developmental-systems perspective. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 14,213-230.
- Shaffer, A. ve Egeland, B. (2011). Intergenerational transmission of familial boundary dissolution: Observations and psychosocial outcomes in adolescence. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 60(3), 290-302.
- Shojaee, M. ve French, C. (2014). The relationship between mental health components and locus of control in youth. *Psychology*, 5(8), 966-978.
- Singh, A. ve Kiran, U. V. (2014). Effect of single parent family on child delinquency. *International Journal of Science and Research*, 3(9), 866-868.
- Skowron, E. A. (2004). Differentiation of self mediates college stress and adjustment. *Journal of Counseling & Development*, 82, 69-78.

- Skowron, E. A. (2005). Parent differentiation of self and child competence in low-income urban families. *Journal of Counseling Psychology*, 52(3), 337-346.
- Skowron, E., A. ve Friedlander, M., L. (1998). The differentiation of self inventory: development and initial validation. *Journal of Counselling Psychology*, 45(3), 235-246.
- Skowron, E. A. ve Schmitt, T. A. (2003). Assessing interpersonal fusion: Reliability and validity of a new DSI Fusion with others subscale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 29, 209–222.
- Skowron, E. A., Stanley, K. L. ve Shapiro, M. D. (2009). A longitudinal perspective on differentiation of self, interpersonal and psychological well-being in young adulthood. *Contemporary Family Therapy*, 31, 3-18.
- Slade, B. D. ve Owen, R. G. (1998). A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory. *Behavior Modification*, 22(3), 372-390.
- Sohrabi, R., Asadi, M., Habibollahzade, H. ve PanaAli, A. (2013). Relationship between self-differentiation in Bowen's family therapy and psychological health. *Social and Behavioral Sciences*, 84, 1773-1775.
- Steele, E. H. ve McKinney, C. (2016). Emerging adult psychological problems and parenting style: Moderation by parent-child relationship quality. *Personality and Individual Differences*, 146, 201-201.
- Stein, J. A., Riedel, M. ve Rotheram-Borus, M. J. (1999). Parentification and its impact on adolescent children of parents with AIDS. *Family Process*, 38, 193-208.
- Stephen, E. N. ve Udisi, L. (2016). Single-parent families and their impact on children: A study of Amassoma community in Bayelsa State. *European Journal of Research in Social Sciences*, 4(9).
- Stikkelbroek, Y., Bodden, D. H. M., Reitz, E., Vollebergh, W. A. M. ve van Baar, A. L. (2016). Mental health of adolescents before and after the death of a parent or sibling. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 25, 49-59.

- Stoeber, J. (2014). Multidimensional perfectionism and the DSM-5 personality traits. *Personality and Individual Differences*, 64, 115-120.
- Stoeber, J., Sherry, S. B. ve Nealis, L. J. (2015). Multidimensional perfectionism and narcissism: Grandiose or vulnerable? *Personality and Individual Differences*, 80, 85-90.
- Strohschein, L. 2005. Parental divorce and child mental health trajectories. *Journal of Marriage and Family* 67, 1286-1300.
- Strong, B., Devault, C. ve Cohen, T. F. (2008). *The marriage and family experience: Intimate relationships in a changing society* (10th ed.). Thomson Learning Inc.
- Sullivan, S. S. (2020). *The relationship between trait narcissism and perceptions of control* (Yayımlanmamış Lisans Tezi). Bridgewater State University.
- Sumi, K. ve Kanda, K. (2002). Relationship between neurotic perfectionism, depression, anxiety, and psychosomatic symptoms: A prospective study among Japanese men. *Personality and Individual Differences*, 32, 817-826.
- Şahin, N. H., Batıgün, D. A., ve Uğurtaş, S. (2002). Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 125-135.
- Şahin, N. H. ve Durak, A. (1994). Kısa Semptom Envanteri: Türk gençleri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 44-56.
- Tabachnick, B. ve Fidell, L. (2007). *Using multivariate statistics*. Pearson Education.
- Taşçıoğlu, G., Çakıcı, E. ve Cirhinlioğlu, F. G. (2021). Somatization level among psychosomatic dermatology patients: Relationship with dyadic adjustment, gratitude, forgiveness, and perfectionism. *Alpha Psychiatry*, 22(3),165-170
- Tegdard, E., Rastam M. ve Wirtberg, I. (2018). An upbringing with substance-abusing parents: Experiences of parentification and dysfunctional communication. *Nordic Studies on Alcohol and Drugs*, 36(3), 223-247.

- Thomas, M. A. (2017). *Is parentification a gendered issue? Examining the relevance of gender in adults' lived experiences of childhood parentification* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). College of Arts Victoria University.
- Thorberg, F. A. ve Lyvers, M. (2006). Attachment, fear of intimacy and differentiation of self among clients in substance disorder treatment facilities. *Addictive Behaviors, 31*(4), 732-737.
- Titelman, P. (1998). Overview of the Bowen theoretical-therapeutic system. P. Titelman (Ed.), *Clinical applications of Bowen family systems theory* içinde (s. 7-50). The Haworth Press.
- Titzmann, P. F. (2012). Growing up too soon? Parentification among immigrant and native adolescents in Germany. *Journal of Youth Adolescence, 41*, 880-893.
- Tomeny, T. S., Barry, T. D. ve Fair, E. C. (2016). Parentification of adult siblings of individuals with autism spectrum disorder: Distress, sibling relationship attitudes, and the role of social support. *Journal of Intellectual & Developmental Disability, 42*(4), 320–331.
- Wallerstein, J. S. (1985). The overburdened child: Some long-term consequences of divorce. *Social Work, 30*(2), 116–123.
- Walsh, S., Shulman, S., Bar-On, Z., ve Tsur, A. (2006). The role of parentification and family climate in adaptation among immigrant adolescents in Israel. *Journal of Research on Adolescence, 16*(2), 321-350.
- Wei, M., Vogel, D. L., Ku, T. Y. ve Zakalik, R. A. (2005). Adult attachment, affect regulation, negative mood, and interpersonal problems: The mediating roles of emotional reactivity and emotional cutoff. *Journal of Counseling Psychology, 52*, 14–24.
- Weiss, R. S. (1979). Growing up a little faster: The experience of growing up in a single-parent household. *Journal of Social Issues, 35*(4), 97-111.
- Weitoft, G. R., Hjem, A., Haglund, B. ve Rosen, M. (2003). Mortality, severe morbidity and injury in children living with single parents in Sweden: A population based study. *Lancet 361*, 289–295.

- Wells, M. ve Jones, R. (2000). Childhood parentification and shame-proneness: A preliminary study. *American Journal of Family Therapy*, 28(1), 19-27.
- West, M. L. ve Keller, A. E. R. (1991). Parentification of the child: A case study of Bowlby's compulsive care-giving attachment pattern. *American Journal of Psychotherapy*, 45,425-431.
- Wheeler, H. A., Blankstein, K. R., Antony, M. M. ve McCabe, R. E. ve Bieling, P. J. (2011). Perfectionism in anxiety and depression: Comparisons across disorders, relations with symptom severity, and role of comorbidity. *International Journal of Cognitive Therapy*, 4(1), 66–91.
- White, J., Campbell, L., Stewart, A., Davies, M. ve Pilkington, L. (1997). The relationship of psychological birth order to career interests. *Individual Psychology*, 53(1), 89-104
- Williams, K. ve Francis, S. E. (2010). Parentification and psychological adjustment: Locus of control as a moderating variable. *Contemporary Family Therapy*,32(3), 231-237.
- Winnicott, D. W. (1965). *The maturational process and facilitating environment: Studies in the theory of emotional development*. International Universities Press.
- Yeşil, H., Özdoğan, B., Ünübol, H. ve Sayar, G. H. (2021). Examining the relationship between attachment, somatization, and expressing emotions. *The Journal of Neurobehavioral Sciences* 8(2), 119-124.
- Yıldız, Y. (2017). *Tek ebeveynli çocukların yaşam deneyimleri* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Yu, X. ve Fan, G. (2014). Direct and indirect relationship between locus of control and depression. *Journal of Health Psychology*, 21(7), 1-6.
- Żarczyńska-Hyla, J., Zdaniuk, B., Piechnik-Borusowska, J. ve Kromolicka, B. (2019). Parentification in the experience of Polish adolescents. The role of socio-demographic factors and emotional consequences for parentified youth. *The New Educational Review*, 55(1) 135-146.

EK 1. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 24/06/2024	
Tez Başlığı: Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklılaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisinin İncelenmesi	
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....	
Yukarıda başlığı verilen tezimin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 153 sayfalık kısmına ilişkin, 24/06/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 16 'dır.	
Uygulanan filtrelemeler**:	
1. <input checked="" type="checkbox"/> Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. <input checked="" type="checkbox"/> Kaynakça hariç	
3. <input type="checkbox"/> Alıntılar hariç	
4. <input checked="" type="checkbox"/> Alıntılar dâhil	
5. <input checked="" type="checkbox"/> 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezimin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Gülen Say	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Gülen Say	
	Öğrenci No	N18147539	
	Enstitü Anabilim Dalı	Psikoloji	
	Programı	Klinik Psikoloji	
	Statüsü	Doktora <input checked="" type="checkbox"/>	Lisans Derecesi ile (Bütünleşik) Dr <input type="checkbox"/>

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Prof. Dr. İhsan Dağ

*Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-DR-21
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.01.2023
	FRM-DR-21 Doktora Tezi Orijinallik Raporu <i>PhD Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

Date: 24/06/2024

Thesis Title (In English): Investigation of Mediator Effects of Perfectionism and Locus of Control, Moderator Effects of Differentiation of Self and Having a Single Parent on the Relationship Between Parentification and Psychological Symptoms

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 24/06/2024 for the total of 153 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is % 16.

Filtering options applied**:

- Approval and Declaration sections excluded
- References cited excluded
- Quotes excluded
- Quotes included
- Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Gülen Say

Student Information	Name-Surname	Gülen Say	
	Student Number	N18147539	
	Department	Psychology	
	Programme	Clinical Psychology	
	Status	PhD <input checked="" type="checkbox"/>	Combined MA/MSc-PhD <input type="checkbox"/>

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. İhsan Dağ

**As mentioned in the second part [article (4)/3] of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding reference, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 2. ETİK KOMİSYON İZNI



T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 18/12/2021
Sayı: E-35853172-300-
00001925754



00001925754

Sayı : E-35853172-300-00001925754
Konu : Gülen SAY (Etik Komisyon İzni)

18.12.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 24.11.2021 tarihli ve E-12908312-300-00001883990 sayılı yazımız.

Enstitünüz Psikoloji (Klinik Psikoloji) Anabilim Dalı Doktora Programı öğrencisi **Gülen SAY**'ın **Prof.Dr.İhsan DAĞ** danışmanlığında hazırladığı "**Ebeveynleşme ile Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkide Mükemmeliyetçilik ve Kontrol Odağının Aracı, Benliğin Farklaşması ve Tek Ebeveynli Olmanın Düzenleyici Etkisinin İncelenmesi**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **14 Aralık 2021** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: AEF1EEE6-31F9-4D22-92A7-ECD155341F85

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Sevda TOPAL

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Bilgisayar İşletmeni

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Telefon: 03123051008

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr



EK 3. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma; Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. İhsan Dağ danışmanlığında Uzm. Psk. Gülen Say tarafından yürütülen doktora tez çalışmasıdır. Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli izinler alınmıştır.

Bu çalışmada ebeveynleşme ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide mükemmeliyetçiliğin ve kontrol odağının aracı etkisinin, benliğin farklılaşmasının düzenleyici etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Size verilen kitapçıkta, sizinle ilgili bazı kişisel bilgileri, son zamanlarda kendinizi nasıl hissettiğinizi, kendiniz ve çevrenizdeki durumlar ve insanlar ile ilgili düşüncelerinizi değerlendiren sorular bulunmaktadır.

Araştırmaya katılmanız tamamen sizin arzunuza bağlıdır. Araştırmaya katılmayı reddedebilir veya başladıktan sonra devam etmek istemediğinize karar verip yarım bırakabilirsiniz. Bu hakkın kullanılması durumunda, hiçbir olumsuz tutumla ya da sonuçla karşılaşmayacaktır.

Verdiğiniz bilgiler gizli tutulacaktır. Lütfen adınızı kitapçığın hiçbir yerine yazmayınız. Kitapçığın yanıtlanması yaklaşık 30 dakika alacaktır. Bu ölçekleri doldurmanın bilinen hiçbir riski bulunmamaktadır.

Çalışma ile ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz aşağıda yer alan iletişim adreslerinden Uzm. Psk. Gülen Say ile iletişim kurabilirsiniz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarım bırakabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayımlarda kullanılmasını kabul ediyorum. ()

Katılımcı

Adı-Soyadı:

Adres:

Tel:

İmza:

Araştırmacı

Uzm. Psk. Gülen Say

Hacettepe Üniversitesi Psikolojik
Danışma Birimi

05348917280

gulensay87@gmail.com

EK 4. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyetiniz:

Yaşınız:

Eğitim durumunuz:

İlköğretim

Lise

Lisans

Lisansüstü

Aylık geliriniz:

Kaç kardeşiniz var?

Ailenin kaçınıcı çocuğusunuz?

Aşağıdaki seçeneklerden size uygun olanı işaretleyiniz.

- Anne ve babam birlikteler
- Annem öldü
- Babam öldü
- Anne ve babam boşandılar
- Anne ve babam evliler fakat ayrı yaşıyorlar
- Annem başka biriyle evlendi
- Babam başka biriyle evlendi
- Hem annem hem babam başka biriyle evlendi

Eğer tek ebeveyninizle birlikte yaşıyor iseniz;

- Annemle yaşıyorum
- Babamla yaşıyorum

EK 5. KISA SEMPTOM ENVANTERİ

Aşağıda zaman zaman herkeste olabilecek yakınma ve sorunların bir listesi vardır. Lütfen her birini dikkatlice okuyunuz. Sonra bu durumun bugün de dahil olmak üzere son bir ay içinde sizi ne ölçüde huzursuz ve tedirgin ettiğini göz önüne alarak aşağıda belirtilen tanımlamalardan uygun olanının numarasının karşısındaki boşluğa yazınız. Düşüncenizi değiştirirseniz ilk yazdığınız numarayı tamamen siliniz.

0- Hiç **1-** Çok az **2-** Orta derecede **3-** Oldukça fazla **4-** İleri derecede

ÖRNEK:

Aşağıda belirtilen sorundan ne ölçüde rahatsız olmaktadır? Örnek: Baygınlık, baş dönmesi: 3

2	Baygınlık , baş dönmesi	
6	Çok kolayca kızıp öfkelenme	
7	Göğüs (kalp) bölgesinde ağrılar	
12	Hiçbir nedeni olmayan ani korkular.	
19	Kendini ağlamaklı hissetme.	
20	Kolayca incinebilme , kırılma.	
25	Uykuya dalmada güçlük.	
32	Kafanızın bomboş kalması.	
35	Gelecekle ilgili umutsuzluk duyguları	
40	Birini dövme, ona zarar verme yaralama isteği.	
41	Birşeyleri kırma ,dökme isteği.	
46	Sık sık tartışmaya girmek.	
49	Kendini yerinde duramayacak kadar tedirginlik hissetmek.	
52	Suçluluk duyguları	

EK 6. EBEVEYNLEŞME ENVANTERİ

YÖNERGE: Aşağıdaki sorular siz büyürken, kendiniz ve ailenizle ilgili sahip olduğunuz düşünceleriniz, davranışlarınız ve duygularınız ile ilgilidir. Lütfen her cümleyi dikkatle okuyun. Cümlenin 1 (hiçbir zaman doğru değil) ve 5 (her zaman doğru) arasında sizin için ne kadar doğru olduğuna dayanarak bir cevap seçin. Her soruyu mümkün olduğunca doğru yanıtladığınızdan emin olun.

BU SORULARIN SİZİN BÜYÜDÜĞÜNÜZ DÖNEM HAKKINDA OLDUĞUNU UNUTMAYIN.

Yanıt Seçenekleri:

(1) Hiçbir zaman (2) Nadiren (3) Kimi zaman (4) Sık sık (5) Her zaman

	Durum	Hiç ir zam an	Nadir en	Kimi zam an	Sık sık	Her zaman
1	Üzgün olduklarında ya da duygusal zorluklar yaşadıklarında, kardeş(ler)imi rahatlatmam beklendi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
6	Her gece kardeşlerimin yattığından emin olmak benim görevimdi.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
7	Ailem tarafından takdir edildiğimi hissettim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
12	Ailemde bir anlaşmazlık olduğunda aile üyelerimin yardım istediği ilk kişiydim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
17	Haftanın çoğu günü ailenin çamaşırlarını yıkamaktan ben sorumluydum.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
22	Aile üyelerim için çevirmen rolünü üstlendim.	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

EK 7. FROST ÇOK BOYUTLU MÜKEMMELİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ

3.Çocukken mükemmel yapmadığım şeyler için cezalandırılmışımdır.	(1) (2) (3) (4) (5)
10..Bir hata yaptığımda hayal kırıklığına uğrarım.	(1) (2) (3) (4) (5)
11.Anne-babam benden her şeyin en iyisini yapmamı ister.	(1) (2) (3) (4) (5)
14.Kısmen başarısız olursam, bu durum tümüyle başarısız olmak kadar kötüdür.	(1) (2) (3) (4) (5)
16.Çabalarımı bir hedefe ulaşmak için yoğunlaştırmakta çok iyiyimdir.	(1) (2) (3) (4) (5)
17.Bir şeyleri çok dikkatli yaptığım zamanlarda bile çoğu kez tam olarak doğru olmamış gibi hissedirim.	(1) (2) (3) (4) (5)
23.Bir şeyleri diğer insanlar kadar iyi yapamazsam bu benim daha değersiz bir insan olduğum anlamına gelir.	(1) (2) (3) (4) (5)
25.Ben her zaman en iyisini yapmazsam insanlar bana saygı duymaz.	(1) (2) (3) (4) (5)
27.Düzenli (tertipli) bir insan olmaya çalışırım.	(1) (2) (3) (4) (5)
30.Günlük işlerimde pek çok insana göre çok daha yüksek performans beklerim.	(1) (2) (3) (4) (5)
34.Ne kadar az hata yaparsam insanlar beni o kadar fazla sever.	(1) (2) (3) (4) (5)
35.Ailemin ölçütlerini hiçbir zaman karşılayabilecekmişim gibi hissetmem.	(1) (2) (3) (4) (5)

EK 8. KONTROL ODAĞI ÖLÇEĞİ

Bu anket, insanların yaşama ilişkin bazı düşüncelerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Sizden, bu maddelerde yansıtılan düşüncelere ne ölçüde katıldığınızı ifade etmeniz istenmektedir.

Bunun için, her maddeyi dikkatle okuyunuz ve o maddede ifade edilen düşüncenin *sizin* düşüncelerinize uygunluk derecesini belirtiniz. Bunun için de, her ifadenin karşısındaki seçeneklerden sizin görüşünüzü yansıtan kutucuğa bir (X) işareti koymanız yeterlidir. “Doğru” ya da “yanlış” cevap diye bir şey söz konusu değildir.

Tüm maddeleri eksiksiz olarak ve içtenlikle cevaplayacağınızı umuyor ve araştırmaya yardımcı olduğunuz için çok teşekkür ediyoruz.

	Hiç uygun değil	Pek uygun değil	Uygun	Oldukça uygun	Tamamen uygun
2. İnsan ne yaparsa yapsın üşütüp hasta olmanın önüne geçemez.					
5. İnsanlar savaşları önlemek için ne kadar çaba gösterirlerse gösterebilirler, savaşlar daima olacaktır.					
9. Bir çok insan, raslantıların yaşamlarını ne derece etkilediğinin farkında değildir.					
15. Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda payı ya hiç yoktur ya da çok azdır.					
16. Aslında şans diye bir şey yoktur.					
18. Talihsizlik olarak nitelenen durumların çoğu, yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin ve benzeri nedenlerin sonucudur.					
19. İnsan, yaşamında olabilecek şeyleri kendi kontrolü altında tutabilir.					

24. Bir çok hastalık insanı yakalar ve bunu önlemek mümkün değildir.					
25. İnsan ne yaparsa yapsın, olabilecek kötü şeylerin önüne geçemez					
29. Halk, yeterli çabayı gösterse siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabilir.					
33. İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.					
37. Kazalar, doğrudan doğruya hataların sonucudur.					
39. İnsanın dini inancının olması, hayatta karşılaştığı bir çok zorluğu daha kolay aşmasına yardım eder.					
43. Kararlılık bir insanın istediği sonuçları almasında en önemli etkidir.					
46. İnsanın yaşamının alacağı yönü, çevresindeki güç sahibi kişiler belirler.					

EK 9. BENLİĞİN AYRIMLAŞMASI ENVANTERİ

1-----2-----3---4---5-----6
 Hiç Uygun Çok
 Değil Uygun

Aşağıda kendinizle ve başkalarıyla olan ilişkilerinize yönelik düşünce ve duygularınızı içeren ifadeler yer almaktadır. Sizden istenen her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak 1'den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi en iyi ifade eden seçeneği işaretlemenizdir. Eğer herhangi bir madde sizinle direkt ilgili gözüküyorsa (örn., şu anda bir eşiniz/partneriniz yoksa), olması halinde nasıl düşünüp nasıl davranabileceğinizle ilgili en iyi tahmininizi belirtiniz. İçten yanıtlarınız için teşekkürler.

1. Ailemin yanındayken genellikle kendimi kısıtlanmış hissedirim.	1	2	3	4	5	6
4. İnsanlar benimle yakınlık kurmaya çalıştıklarında, bundan genellikle rahatsızlık duyarım.	1	2	3	4	5	6
9. Anne/babamın beklentilerine göre yaşamaya çalışırım.	1	2	3	4	5	6
10. Kendimi olduğum gibi kabul ederim.	1	2	3	4	5	6
13. Yaptığım şeyin doğru olduğunu düşünüyorsam başkalarının ne dediğini pek de umursamam.	1	2	3	4	5	6
16. Eşimin/partnerimin yoğun ilgisi beni bunaltır.	1	2	3	4	5	6
17. İnsanlar üzerindeki izlenimi merak ederim.	1	2	3	4	5	6
20. Anne/babamın fikrini almadan karar veremem.	1	2	3	4	5	6